

KOIRIEN PORONHOITOALUEELLA AIHEUTTAMIEN
VAHINKOJEN KORVAUSPERUSTEET JA -KÄYTÄNTÖ

LAPIN YLIOPISTO

MAISTERITUTKIELMA

VILI LAAKKONEN

VELVOITEOIKEUS

2018

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Koirien poronhoitoalueella aiheuttamien vahinkojen korvausperusteet ja -käytäntö

Tekijä: Vili Laakkonen

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Velvoiteoikeus

Työn laji: Tutkielma Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__ Kirjallinen työ__

Sivumäärä: X+71

Vuosi: 2018

Tiivistelmä:

Tutkielmassani käsittelen koirien poroille aiheuttamien vahinkojen korvausperusteita ja -käytäntöä. Lisäksi tutkin ongelmakohtia porovahinkoja koskevan lainsäädännön osalta ja sitä, kuinka lainsäädäntöä voitaisiin tältä osin kehittää.

Koirat aiheuttavat säännöllisesti merkittäviä ongelmia poronhoitoalueella. Koirat tappavat poroja, raatelevat niitä, sekä aiheuttavat porojen kuolemia välillisesti ajamalla niitä takaa tai repimällä niitä. Näistä tapauksista aiheutuu poronomistajille taloudellisia vahinkoja, joiden korvaamisessa on ilmennyt ongelmia. Korvausperusteet on koettu vaihteleviksi ja korvauksen saaminen epävarmaksi.

Koirien aiheuttamista vahingoista on vastuussa koiran omistaja tai haltija. Poroille aiheutettuihin vahinkoihin sovelletaan poronhoitolain 42 §:n mukaan vahingonkorvauslakia. Vahingonkorvauslain lähtökohta vahingonkorvausvastuulle on tuottamusvastuu. Koiran omistajan tai haltijan katsotaan aiheuttaneen koiran aiheuttaman vahingon tuottamuksellisesti, mikäli hän on rikkonut koiraan kohdistuvaa valvontavelvollisuuttaan. Valvontavelvollisuudesta ei kuitenkaan ole laissa yhtä universaaliala ja tyhjentyvää säännöstä, vaan siihen liittyviä säännöksiä on useissa eri laeissa. Valvontavelvollisuus siis vaihtelee tilanteen ja olosuhteiden mukaan.

Vakuutus käytännössä on ainakin toisinaan sovellettu koirien poroille aiheuttamiin vahinkoihin rakennuskaaren 22 luvun 7 §:n ankaran vastuun säännöstä. Säännöksen mukaan korvattavaksi tulee koiranomistajan tuottamuksesta riippumatta vain neljäsosa tai puolet täyden korvauksen määrästä riippuen siitä, onko tapetun eläimen ruho syömäkelpoinen.

Nykyisen koirien aiheuttamiin vahinkoihin liittyvän lainsäädännön ongelmakohtia on koiriin liittyvien säännösten hajanaisuus, siitä aiheutuva tuottamuksen vaikea määrittely ja toteen näyttäminen, sekä maatalousyhteiskunnan ajalta oleva rakennuskaaren säännös. Näitä ongelmia voitaisiin ratkaista kumoamalla rakennuskaaren ankaran vastuun säännös, sekä selkeyttämällä koiriin liittyvää lainsäädäntöä esimerkiksi kokoamalla koiriin liittyviä säännöksiä yhdeksi ”koiralaiksi”.

Avainsanat: Vahingonkorvausvastuu, koira, poro, tuottamus, valvontavelvollisuus, rakennuskaari

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi X

Sisällysluettelo

Lähdeluettelo	VI
Lyhenneluettelo	X
1. Johdanto	1
1.1 Taustaa	1
1.2 Tutkielman tarkoitus ja rajausta	2
1.3 Tutkielman aineisto, metodi ja rakenne	3
2. Koirien aiheuttamat vahingot	5
2.1 Vastuuperuste	6
2.1.1 Valvontavelvollisuus	6
2.1.2 Tuottamus eläinten aiheuttamissa vahingoissa	8
2.1.3 Korostunut huolellisuusvelvoite	10
2.1.4 Ankara vastuu	11
2.1.5 Rikosvastuu	13
2.2 Syy-yhteys	15
2.3 Korvauksen määrä	17
3. Poronhoitolaki ja poronomistajan oikeudet	19
3.1 Porojen pelottelemisen ehkäiseminen	19
3.2 Oikeus vahingonkorvaukseen porovahingoissa	20
3.3 Vakuutukset	21
4. Vahingonkorvausvaatimus ja rikosasia	23
4.1 Adheesioedut ja haitat	23
4.2 Korvausasia syytteen tultua hylätyksi	25
4.2 Näyttökysymys	26
4.3 Liitännäiskäsittely koirien poroille aiheuttamissa vahingoissa	27
5. Korvausperusteet oikeuskäytännön valossa	29
5.1 Korkein oikeus	30
5.2 Hovioikeudet	34
5.3 Käräjäoikeudet	43
5.4 Vakuutus päätökset	43
5.5 Esitutkinnan päätösilmoitukset	46

6. Oikeusvertailu	49
6.1 Ruotsi	49
6.2 Norja.....	52
7. Lainsäädännön kehittämistarpeet	56
7.1 Nykyiset ongelmakohdat.....	56
7.1.1 Sääntelyn pirstaleisuus	57
7.1.2 Tuottamuksen sisältö ja näyttäminen	58
7.1.3 Vanhentunut ankaran vastuun säännös	59
7.2 Lainsäädännön kehittämisedat	61
7.2.1 ”Koiralaki”	62
7.2.2 Koiran omistajan ankara vastuu	63
7.2.3 Rakennuskaaren 22:7:n kumoaminen	64
8. Johtopäätökset	65
8.1 Säädöspohja	65
8.2 Korvauskäytäntö	66
8.3 Lainsäädännön ongelmakohdat ja parannusehdotukset	68
8.4 Loppusanat	70

Lähdeluettelo

Kirjallisuus

- Ekroos, Ari – Kumpula, Anne – Kuusiniemi, Kari – Vihervuori, Pekka: Ympäristöoikeuden pääpiirteet, 3. painos. Helsinki, 2012.
- Fredman, Markku: Rikosasianajajan käsikirja. Helsinki 2013.
- Hahto, Vilja: Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa. Juva 2008.
- Hemmo, Mika: Vahingonkorvausoikeus. Porvoo 2005.
- Karhu, Juha: Vahingonkorvausoikeuden ja sopimusoikeuden perusteet. Turku 2017.
- Kivimäki, T.M – Ylöstalo, Matti: Suomen siviilioikeuden oppikirja, 4.p., Porvoo 1981.
- Knuuti, Jukka: Koiravahingot poronhoitoalueella, Poromies 2011/6, s. 5-7.
- Lappalainen, Juha: Vahingonkorvausvaatimuksesta rikosjutussa. Prosessioikeudellinen tutkimus. Vammala 1986.
- Mattila, Heikki E. S.: Vertaileva oikeuslingvistiikka. Jyväskylä 2002.
- Mielityinen, Sampo: Vahingonkorvausoikeuden periaatteet. Helsinki 2006.
- Määttä, Tapio: Soft law kansallisen oikeuden oikeuslähteenä. Tutkimus oikeudellisen ratkaisun normipremissin muodostamisen perusteista ympäristöoikeudessa. 2005, s. 341–460.
- Nieminen, Mauri: Poro – Reindeer. Helsinki 2014.
- Norros, Olli: KKO:n ratkaisut kommentein 2011:II toim. Pekka Timonen. Helsinki 2012, s. 450-451.
- Routamo, Eero – Hoppu, Esko: Suomen vahingonkorvausoikeus. Vaasa 1977.
- Saarnilehto, Ari: Vahingonkorvauslaki, käytännön kommentaari. Helsinki 2007.
- Saxén, Hans: Skadeståndsrätt. Turku 1975.
- Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen vahingonkorvausoikeus, 6. uudistettu painos. Helsinki 2013
- Suomen Riistakeskus – Finlands Viltcentral: Metsästäjän opas, Metsästys- ja aselainsäädäntö 31. painos. Porvoo 2013.
- Virtanen, Pertti: Vahingonkorvaus – laki ja käytännöt. Porvoo 2011.

von Bar, Christian – Clive, Eric – Schulte-Nölke, Hans – Beale, Hugh – Herre, Johnny – Huet, Jérôme – Storme, Matthias – Swann, Stephen – Varul, Paul – Veneziano, Anna – Zoll, Fryderyk : Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR) Outline Edition. München 2009.

Verkkolähteet:

Haapasaari, Riitta: Koirien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. Tietoaaineistoa vahingonkorvauksesta ja vakuutuksista. Vakuutus- ja rahoitusneuvonta. Helsinki 2009. Saatavilla: <https://www.fine.fi/media/julkaisut-2012-2009/koirien-aiheuttamien-vahinkojen-korvaaminen.pdf> (27.4.2017).

Mulheron, Rachael: Principles of Tort Law. Cambridge 2016. Saatavilla: www.cambridge.org/gb/download_file/view/909216 (29.1.2018).

Virallislähteet

Lait

Eläintensuojelulaki (4.4.1996/247)

Esitutkintalaki (22.7.2011/805)

Järjestyslaki (27.6.2003/612)

Kuluttajansuojalaki (20.1.1978/38)

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689)

Laki velan vanhentumisesta (15.8.2003/728)

Metsästyslaki (28.6.1993/615)

Oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4)

Poronhoitolaki (14.9.1990/848)

Rakennuskaari (1.1.1734/2)

Rikoslaki (19.12.1889/39)

Suomen perustuslaki (11.6.1999/731)

Tieliikennelaki (3.4.1981/267)

Vahingonkorvauslaki (31.5.1974/412)

Vakuutusopimuslaki (28.6.1994/543)

Asetukset

Metsästysasetus (666/1993)

Hallituksen esitykset

HE 300/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle metsästyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Helsinki 1992.

HE 82/1995 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi. Helsinki 1995.

HE 187/1973 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle Vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi. Helsinki 1973.

Oikeustapaukset

KKO 1950-II-201

KKO 1950-II-401

KKO 1950 II 417

KKO 1951 II 159

KKO 1958 II 12

KKO 1961-II-114

KKO 1972-II-62

KKO 1981 II 130

KKO 1986 II 47

KKO 2011:107

Rovaniemen HO 26.10.2001 619

Rovaniemen HO 17.4.2002 197

Rovaniemen HO 4.3.2005 196

Rovaniemen HO 15.10.2009 920

Itä-Suomen HO 20.10.2011 880

Vaasan HO 24.01.2013 76

Rovaniemen HO 8.12.2014 14/153531

Lapin KäO 21.3.2014 14/2889

Ulkomaiset säädökset

Ruotsi

Jaktlag (1987:259)

Lag (1943:459) om tillsyn över hundar och katter

Rennäringslag (1971:437)

Skadeståndslag (1972:207)

Norja

Lov om skadeserstatning (skadeserstatningsloven) (LOV-1969-06-13-26)

Lov om hundehold (hundeloven) (LOV-2003-07-04-74)

Lov om reindrift (reindriftsloven) (LOV-2007-06-15-40)

Lyhenneluettelo

DCFR	Draft Common Frame of Reference
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
KäO	Käräjäoikeus
MA	Metsästysasetus
ML	Metsästyslaki
PeL	Suomen perustuslaki
PHL	Poronhoitolaki
RK	Rakennuskaari
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa
VahL	Vahingonkorvauslaki

1. Johdanto

Tutkielmani käsittelee koirien aiheuttamien vahinkojen korvauserusteita ja -käytäntöä etenkin poronhoitoalueilla ja poroille aiheutettujen vahinkojen osalta. Lisäksi tarkoituksena on tutkia aiheeseen liittyviä lainsäädännöllisiä ongelmakohtia ja kehittämistarpeita. Teen tutkielman toimeksiantona Paliskuntain yhdistykselle, jonka intressissä on selvittää hajanaista ja epäselvää korvauskäytäntöä koirien aiheuttamisessa vahingoissa.

Tutkimuskysymykseni voidaan tiivistää seuraavanlaiseksi: *Minkälainen on koirien aiheuttamien vahinkojen korvaamisen säädöspohja ja korvauskäytäntö tuomioistuimissa ja vakuutusyhtiöissä?* Lisäkysymys kohdistuu lainsäädännön ongelmakohtiin ja kehittämistarpeisiin ja se kuuluu näin: *Mitä ongelmia liittyy tämänhetkiseen koirien aiheuttamiin vahinkoihin liittyvään lainsäädäntöön ja miten tätä lainsäädäntöä voitaisiin kehittää?*

1.1 Taustaa

Koirat aiheuttavat poronhoitoalueella säännöllisesti ongelmia. Paliskunnittain koirien poroille tai poronhoitotöille aiheuttaneet vahingot vaihtelevat yhdestä useisiin kymmeneen vahinkoihin vuosittain. Nykytilanteessa koirien hyökkäysten seurauksena kuolee tai joudutaan lopettamaan joka vuosi useita kymmeniä poroja.

Porovahinkoja aiheuttavat eniten metsästyskoirat sekä metsästyksen että koulutustilanteiden yhteydessä. Eniten harmia aiheutuu hirvikoirista, isoista vahvan metsästysvietin omaavista koirista ja kaiken rotuisista valvomatta jätetyistä koirista. Myös paikallisten ja matkailijoiden irtokoirat aiheuttavat vahinkoja. Saamelaisten kotiseutualueella ongelmia aiheuttavat kanakoirat.

Koirat tappavat poroja raatelemalla niitä hengiltä ja välillisesti niin, että poro on ajattamisen tai raatelemisen seurauksena aiheutuneen vamman vuoksi lopetettava. Tällaisia vammautumisia ovat sarvien ja jalkojen katkeamiset, sisäiset vammat ja muut myöhemmin ilmenevät vammat. Koirat ajattavat usein poroja myös heikoille jälle ja liikenteen sekaan. Tyypillisiä koirista aiheutuvia ongelmia ja vahinkoja ovat myös

porojen ryntääminen aitojen läpi, tokkien hajottaminen sekä laidunten käytön ja poronhoitotöiden häiriintyminen tai estyminen. Häiriöitä aiheutuu myös porojen luontaiseen elämänrytmiin: vasat erkaantuvat emistään, rykimä häiriintyy, vasa luodaan ajattamisen tai loukkaantumisen seurauksena. Poroista tulee levottomia ja rauhattomia ja ne pakenevat koiravaltaisilta laidunalueilta kasvattaen laidunpainetta muualla. Porot voivat paeta koiria pitkiä matkoja, joskus jopa naapuripaliskuntiin ja raja-alueilla myös naapurimaihin saakka.¹

Mitä välillisempiä vahingot ovat, sitä vaikeampaa on saattaa ketään vahingonkorvausvastuuseen. Vaikka porojen pelottelu onkin kielletty lain tasolla, on selvästi vahinkoja aiheuttavasta lievemmästä häirinnästä käytännössä hyvin epätodennäköistä joutua vahingonkorvausvastuuseen. Siispä tilanteet, jotka voivat tulla korvattavaksi, ovat lähinnä sellaisia, joissa koiran voidaan osoittaa repineen tai joissa koira on tavattu ajattamasta poroa.

Koirien aiheuttamiin vahinkoihin liittyvässä tiedonkulussa on merkittäviä ongelmia. Tieto koiran aiheuttamasta vahingosta jätetään usein ilmoittamatta tai se saadaan viiveellä joko asianosaiselta tai kolmannelta osapuolelta. Vahinkojen tekijän todentaminen on myös usein vaikeaa. Jos tekijä pystytään todentamaan, sovitaan korvaus usein asianosaisten kesken ilman kolmansien osapuolien sisällyttämistä tai pelkäävät vakuutusyhtiöltä korvausta hakien. Toisinaan korvauksia haetaan oikeusteitse, mutta vahinkotapahtumien määrään nähden tuomioistuinkäsittelyyn päätyy tällaisia asioita äärimmäisen harvoin. Useammin tuomioistuihin päätyvät sen sijaan tapaukset, joissa poronostaja tai poropaimen on ampunut porojen kimppuun käyneen koiran.²

1.2 Tutkielman tarkoitus ja rajaus

Epäselvä korvauskäytäntö koirien aiheuttamissa poronhoitoon liittyvissä vahingoissa on tuottanut päänvaivaa poronostajien ja Paliskuntain yhdistyksen keskuudessa. Sovellettavat lait tuntuvat vaihtelevan vakuutusyhtiöiden ja tuomioistuimien välillä, eikä yhdenmukaista korvauskäytäntöä ole muodostunut. Tutkielmani tarkoituksena

¹ *Knuuti* 6/2011, s. 6.

² *ibid.*

on siis selvittää koirien aiheuttamien vahinkojen korvausperusteita ja -käytäntöä niin tuomioistuimissa kuin vakuutusyhtiöissäkin.

Tarkastelun fokuksessa ovat poroille poronhoitoalueilla aiheutetut vahingot, mutta tulen käsittelemään myös muita koirien aiheuttamia vahinkoja korvauskäytännön yleisten suuntaviivojen selvittämiseksi. Lisäksi analysoin tapauksia, joissa poroille aiheutettujen vahinkojen yhteydessä tai tällaisten vahinkojen uhatessa poronostaja tai poropaimen on ampunut koiran. Tarkoitukseni on selvittää, johtuuko korvauskäytännön epäyhtenäisyys lain virheellisestä soveltamisesta, korvaustilanteiden vaihtelevuudesta, vakuutusyhtiöiden rahallisesta intressistä vai lainsäädännön puutteellisuudesta. Viimeisenä mainittuun liittyen käsittelen myös mahdollisia lainsäädännön kehittämistarpeita.

Käsittelen myös vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyä rikosasian käsittelyn yhteydessä, sillä se on usein konteksti, jossa tutkimuskysymyksen vahinkoasiat esiintyvät. Tarkastelen vahingonkorvausvaatimuksen suhdetta syytejutun arviointiin ja sen menestymiseen. Tältä osin tutkimus menee osittain prosessioikeuden puolelle.

Säädöspohjaa läpikäydessäni selvitän aluksi yleisesti eläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamista, mutta pyrin jokaisessa yhteydessä tarkentamaan fokuksen myös tyyppitilanteeseen, eli koirien poroille aiheuttamiin vahinkoihin.

1.3 Tutkielman aineisto, metodi ja rakenne

Aineistona tutkielmassani käytän vahingonkorvausoikeuden perusteoksia. Etenkin *Vilja Hahdon* kirjoittama Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa on merkittävässä osassa, sillä siinä käsitellään muun muassa eläimeen kohdistuvaa valvontavelvollisuutta. Eläinten aiheuttamiin vahinkoihin liittyvää kirjallisuutta on julkaistu Suomessa niukasti, minkä takia lähdeluettelo jää kirjallisuuden osalta lyhyehköksi. Tätä kuitenkin kompensoin laajalla oikeustapausanalyysiosioilla.

Tulen tarkastelemaan runsaasti aiheeseen liittyviä säädöksiä ja niiden esitöitä. Keskeisimpiä säädöksiä tulevat olemaan poronhoitolaki, vahingonkorvauslaki ja metsästyslaki. Myös niiden esityöt tulevat tarkasteltavaksi. Toimeksiantajan puolesta minul-

la on käytettävissäni paljon tuomioistuimien ja vakuutusyhtiöiden päätöksiä, joiden analysointi on merkittävä osa tutkielmaani.

Tutkielmani metodi on suurimmalta osalta lainopillinen eli oikeusdogmaattinen, sillä tarkastelen voimassa olevaa lainsäädäntöä. Lainsäädännön kehittämistarpeita tutkiesani käytän kuitenkin myös oikeusvertailua verratessani Suomen lakeja Ruotsin ja Norjan vastaaviin.

Johdannon jälkeisessä luvussa *kaksi* käsittelen tutkielmassani vahingonkorvausvastuun syntymistä koirien aiheuttamissa vahingoissa. Tarkastelu tulee painottumaan vastuuperusteisiin ja valvontavelvollisuuteen. Tässä yhteydessä käyn läpi myös vahinkojen korvaamiseen soveltuvia säädöksiä. Sen jälkeen käsittelen poronhoitolakia ja poronomistajan oikeuksia luvussa *kolme*. Näiden jälkeen selvitän korvausvaatimuksen ja rikosasian yhteiskäsittelyä.

Kun säädöspohja ja vahinkojen korvaaminen on käyty läpi, siirryn analysoimaan oikeustapauksia sen pohjalta. Ensin analysoin yleisten tuomioistuinten ja sen jälkeen vakuutusyhtiöiden päätöksiä luvussa *viisi*. Luvussa *kuusi* tarkastelen Ruotsin ja Norjan lainsäädäntöä aiheesta. Aiemmissä luvuissa tekemieni havaintojen pohjalta pohdin luvussa *seitsemän* lainsäädännön ongelmakohtia ja kehittämistarpeita. Luvussa *kahdeksan* käyn läpi johtopäätökset.

2. Koirien aiheuttamat vahingot

Vahingonkorvausoikeudellisen vastuun syntymisen neljäportaisessa perusmallissa arvioitavaksi tulevat korvattavan vahingon aiheutuminen, vastuuperuste, syy-yhteys ja korvauksen määrä. Käytän tätä mallia myös koirien aiheuttamia vahinkoja tarkastellessani, sillä kaikkia näitä kysymyksiä on arvioitava, jotta voidaan osoittaa vahingonkorvausvelvollisuuden syntyminen. Käsittelen tässä yhteydessä laajimmin vastuuperusteeseen liittyviä kysymyksiä.³

Vahinko määritellään vahingonkorvausoikeudessa yksinkertaistaen ulkoisen seikan aiheuttamana odottamattomana muutoksena, jota on pidettävä vahingonkärsijän kannalta epäedullisena. Odottamattomuus otetaan yleensä huomioon vahingonkärsijän kannalta: jos joku tappaa toisen omistaman eläimen, hän voi perustellusti odottaa sen kuolevan, toisin kuin eläimen omistaja, joka oli tietämätön vahingonaiheuttajan aiheista. Epäedullisuus taas arvioidaan osittain yleisen elämäkokemuksen varassa. Epäedullisuus voi ilmetä muun muassa taloudellisena menetyksenä, kunnian tai ihmisarvon loukkaamisena tai kärsimyksenä omaisen kuollessa.⁴

Vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun 1 §:ssä säädetään, että vahingonkorvaus käsittää hyvityksen henkilö- ja esinevahingosta sekä lain 4 a ja 6 §:ssä säädetyn edellytyksin kärsimyksestä. Lisäksi milloin vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka milloin muissa tapauksissa on erittäin painavia syitä, käsittää vahingonkorvaus hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon.

Eläimiä, niin poroja kuin koiriakin, pidetään vahingonkorvausoikeudessa esineinä, joten eläimen kuolema tai loukkaantuminen on sen omistajalle VahL 5:1:ssä tarkoitettua esinevahinkoa. Esinevahinkona korvattavaksi tulevat VahL 5:5:n mukaan myös esineen korjauskustannukset ja vahingosta aiheutuneet muut kulut sekä arvonalennus taikka tuhoutuneen tai hukatun esineen arvo, ja lisäksi tulojen tai elatuksen vähentyminen. Poron tapauksessa korjauskustannuksilla voidaan tarkoittaa loukkaantuneen poron hoitokustannuksia ja tulojen vähentymisellä tuottoarvon menettämistä poron kuollessa.

³ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 11.

⁴ *ibid.*, s. 9.

2.1 Vastuuperuste

Korvattavan vahingon toteamisen jälkeen tulee arvioitavaksi vastuuperuste. Vastuuperusteita ovat tuottamusvastuu, rikosvastuu, korostuneeseen huolellisuusvelvoitteeseen perustuva vastuu, tuottamukseton eli ankara vastuu, sopimusvastuu, yhteisöoikeudellinen vastuu, vastuu toisen aiheuttamasta vahingosta eli isännänvastuu, vastuu julkisen vallan käyttämisestä sekä vastuu useilla perusteilla. Tuottamusvastuuta on viimeistään VahL:n voimaantulon jälkeen pidetty yleisenä lähtökohtana kaiken vahingon aiheuttamisen arvioinnissa. Tuottamusvastuu on seurausta yleisen huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta.⁵

Eläinten aiheuttamissa vahingoissa kysymykseen voivat tulla ainakin tuottamusvastuu, korostuneeseen huolellisuusvelvoitteeseen perustuva vastuu, ankara vastuu, rikosvastuu sekä vastuu useilla perusteilla. Eläin ei ole vastuusubjekti, joten vahingonkorvausvastuu kohdistuu siihen henkilöön, jonka hallussa eläin on.⁶ Tällä on eläimeen kohdistuva valvontavelvollisuus, jonka rikkomisesta voi seurata vahingonkorvausvastuu.

2.1.1 Valvontavelvollisuus

Eläimillä on vahingonkorvausoikeudessa erityinen asema: siihen nähden, että eläimet luokitellaan irtaimiksi esineiksi, aiheuttavat ne paljon vahinkoriskejä. Jo pelkkä eläimen omistaminen synnyttää asemaan perustuvan vastuun.⁷ Eläimen omistajalla on siitä valvontavelvollisuus, joka tarkoittaa velvollisuutta torjua eläimen ihmisille ja omaisuudelle aiheuttamat vahingot. Valvontavelvollisuudesta ja omistajan vastuusta ei ole laissa täsmällisiä säännöksiä.⁸

⁵ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 73-77.

⁶ ”Tällainen voi olla omistajan tai haltijan lisäksi esimerkiksi koiraa ulkoiluttava naapuri, eläinlääkäri, hevosen sopimuksen nojalla lainannut henkilö tai astuttaja, jonka hoitoon eläin on luovutettu.” *Hahto* 2008, s. 171.

⁷ *Hahto* 2008, s. 95.

⁸ *Virtanen* 2011, s. 101.

On kuitenkin otettava huomioon, että eläimenkin aiheuttamat vahinkotilanteet voivat olla täysin tapaturmaisia. Mikäli eläin tekee yllättäen jotain poikkeavaa ja aiheuttaa vahingon, ei vastuuta voida välttämättä langettaa sen omistajalle.⁹

Omistajan vastuu eläimestä on laajempi kuin esimerkiksi hoitajalla johtuen siitä, että omistaja tuntee eläimensä luonteen. Valvontavastuu siirtyy siten hieman kaventuneena sille henkilölle, jonka hallussa eläin on. Tällöinkin omistajan vastuulla on sijaisen huolellinen valinta ja opastaminen. Valvontavastuun siirtymiseksi sijaisella tulee olla myös edellytykset selvittää tehtävästä, eikä esimerkiksi vahvaa tai aggressiivista koiraa voida antaa pienen lapsen ulkoilutettavaksi niin, että vastuu siirtyisi lapselle.¹⁰

Huomionarvoista on, että eläimiin kohdistuva valvontavelvollisuus tulee arvioitavaksi eri tavoin kuin ihmisten tekoja koskeva. Valvontavelvollisuus ihmisestä tulee kysymykseen tilanteissa, jossa henkilö joutuu vastuuseen toisen aiheuttamasta vahingosta sen vuoksi, että hän on ollut velvollinen valvomaan vahingonaiheuttajan, esimerkiksi lapsensa toimintaa. Valvontavastuu eläimestä eroaa ihmiseen kohdistuvasta vastaavasta muun muassa aiheutumissuhteiltaan ja siten, että mahdollisen vahingon välitön aiheuttaja eli eläin ei itse ole potentiaalinen vastuusubjekti.¹¹

Koiran omistajalla tai haltijalla on siis siihen kohdistuva valvontavastuu. Tähän kuuluu velvollisuus huolehtia eläintä kontrolloimalla siten, ettei tämä aiheuta vahinkoja.¹² Valvonnan tulisi olla jatkuvaa, eli eläimen tulisi aina olla omistajan tai hoitajan sa kontrollissa. Valvojan ollessa poissa kontrolli tulisi järjestää aidoilla, hihnoilla tai lukitsemalla eläin sille sopivaan tilaan eläintensuojelulaki (247/1996) huomioon ottaen.¹³

Valvontavelvollisuus koirasta vaihtelee erilaisten toimintaympäristöjen ja tilanteiden mukaan. Säännöksiä valvontavelvollisuuteen liittyen on muun muassa järjestyslaissa (612/2003), metsästyslaissa (615/1993) ja rakennuskaareissa (2/1734). Tulen käsittelemään näiden lakien sisältöä tulevilla luvuilla.

⁹ *Virtanen* 2011, s. 99.

¹⁰ *Hahto* 2008, s. 171.

¹¹ *Hemmo* 2005, s. 64-65.

¹² *Hahto* 2007, s. 9-10

¹³ *Virtanen* 2011, s. 99.

2.1.2 Tuottamus eläinten aiheuttamissa vahingoissa

Vahingonkorvausvelvollisuus edellyttää vahingonkorvauslain 1 §:n mukaan tahallisuutta tai tuottamusta. Eläinten aiheuttamien vahinkojen osalta on lähtökohtana tuottamusvastuu. Tuottamus eläinten aiheuttamissa vahingoissa tarkoittaa käytännössä omistajan tai haltijan valvontavelvollisuuden laiminlyömistä tai sitä, että etukäteen tiedetään eläimen vaarallisuudesta.¹⁴ Tuottamusarvioinnissa eläinten aiheuttamien vahinkojen kohdalla tulee arvioitavaksi valvontavastuun sisältö vahinkotapauksessa.

Eläimiin liittyvän tuottamusarvioinnin peruskriteerejä ovat laji ja rotu, toimintaympäristö ja erityinen riskitieto. Kaikki nämä kriteerit liittyvät vahinkoriskin arviointiin. Valvontavelvollisuuden sisältö on suhteutettava kriteereihin.¹⁵

Eläimen laji vaikuttaa ennakoitaviin riskeihin, sillä esimerkiksi siinä missä hamsteri harvoin aiheuttaa vahinkoja, liittyy koiraan suurempi vahinkoriski. Saman lajin sisällä puolestaan rotu vaikuttaa suuresti eläimen käyttäytymiseen ja sitä kautta vahinkoriskin suuruuteen. Koirarotujen välillä on suuria eroja johtuen koirien erilaisista käyttötarkoituksista, joita kukin rotu on jalostettu palvelemaan.

Valvontavastuun laajuus on myös toimintaympäristöstä riippuen erilainen. Julkisilla paikoilla vastuu on laajinta ja koiran kytkettynä pitämisestä säädelläänkin järjestyksellään lain 14 §:ssä. Valvontavastuu koirasta ulottuu myös yksityisasuntoihin, mutta valvonnan luonne on niissä erilainen johtuen siitä, että niihin on oikeus tulla vain asunonhaltijan luvalla, jolloin vastuu ulottuu lähinnä asunnossa luvallisesti olevien turvallisuuteen. Luvatta toisen asuntoon menevät puolestaan ovat koiran hyökkäyksen kohteeksi joutuessaan lähtökohtaisesti itse vastuussa heille aiheutuneista vahingoista.

Erityinen riskitieto tarkoittaa tietoisuutta eläimen aiemmasta käyttäytymisestä tai luonteesta. Eläin voi olla joko erityisen aggressiivinen tai arka, jolloin se saattaa esimerkiksi vauhkoutua ihmispaljoudessa. Vahingonkorvausvelvollisuutta tähän kriteeriin liittyen on säännelty rakennuskaareissa. Rakennuskaaren 9 luvun 8 §:n mukaan vahingonkorvausvelvollisuus on sillä, jonka ”pahatapainen tai hillitön” eläin pääsee toisen pellolle tai niitylle kelvollisen aidan rikkomalla tai yli hyppäämällä. Omistaja

¹⁴ *Routamo – Hoppu* 1977, s. 89.

¹⁵ *Hahto* 2008, s. 175.

myös velvoitetaan ryhtymään toimiin sen estämiseksi. Kaaren 22 luvun 7 §:n 4 ja 5 lauseissa on poikkeus ankaran vastuun säännöksestä. Muuten maatalouseläimen omistaja olisi velvollinen korvaamaan puolet eläimensä toiselle eläimelle aiheutuneesta vahingosta, mutta jos hän tietää tai hänelle on kerrottu, että eläimellä on tapa tehdä vahinkoa tai että koira puree tai repii eläimiä, tulee omistajan korvata koko vahinko. Siispä riskitietous voi jopa luoda eläimen omistajalle ankaran vastuun korvata vahinko koko määrältään.¹⁶

Tuottamuskriteerin täyttymisen puolesta puhuvana tekijänä voidaan pitää sitä, että eläintä pidetään kytkemättä. Esimerkiksi tieliikennelain 46 §:n 2 momentin mukaan tiellä kuljetettavien eläinten valvonta voidaan toteuttaa kytkemisen lisäksi muillakin tavoilla. Kuitenkin eläimen aiheuttaessa vahinkoa vartioinnin vaaran tai liikenteelle aiheutuvan kohtuuttoman haitan estämiseksi voidaan yleensä katsoa epäonnistuneen, jolloin riittävän valvonnan toteuttaminen lienee mahdotonta osoittaa.¹⁷

Myös eläimen jostain syystä irti päästessä voidaan todeta valvonnan puute. Näissä tapauksissa oikeuskäytännössä on todettu Hahdon mukaan omistajan valvontavelvollisuuden laiminlyöminen. Eläimen omistaja tai haltija ei kuitenkaan vastaa irti päässeeseen eläimen aiheuttamista vahingoista toimenpiteistään riippumatta, joten tässäkin arvioitavaksi tulee täytyykö valvonnassa riittävä huolellisuus.¹⁸ Edes eläimen aikaisempi karkaaminen ei automaattisesti tarkoita saman eläimen karatessa uudestaan omistajan huolimattomuudesta johtuvaa tuottamusta, mikäli kiinnipitotapaa on tapahutumien välillä parannettu.¹⁹

Koiran kytkettynä pitämisestä säädellään edellä mainittujen lakien lisäksi metsästyslaissa (615/1993). Metsästyslain 51 §:n mukaan ulkona oleva koira on pidettävä kytkettynä tai siten, että se on välittömästi kytkettävissä maaliskuun 1. päivästä elokuun 19. päivään.

Kiinnipitovelvollisuus ei kuitenkaan koske:

- 1) alueen omistajan tai haltijan luvalla pihamaalla tai puutarhassa taikka koiran pitämiseen varatulla aidatulla alueella olevaa koira;
- 2) viittä kuukautta nuorempaa koira;

¹⁶ Hahto 2008, s. 177.

¹⁷ *ibid.*, s.178.

¹⁸ Hahto 2008, s. 179-181.

¹⁹ Virtanen 2011, s. 101.

- 3) paimentamis-, opas-, tai vartiointitehtävissä taikka muussa senlaatusessa palvelutehtävissä olevaa koiraa;
- 4) poliisin, tullilaitoksen, puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen tehtävissä olevaa koiraa; eikä
- 5) koiraa, jota koulutetaan 3) tai 4) kohdassa tarkoitettuun tehtävään. Kiinnipitovelvollisuudesta saadaan poiketa myös silloin, kun muuta kuin ajavaa koiraa käytetään metsästyksessä tai, kun kanakoiraa tai muuta lintukoiraa koulutetaan rauhoitettuja riistaeläimiä niiden lisääntymisaikana häiritsemättä.

Koiran kiinnipitoa koskevien säännösten kannalta ei pääsääntöisesti ole merkitystä sillä, onko kysymys metsästyksessä käytettävästä vai muunlaisesta koirasta.²⁰

Metsästyslain 52 §:ssä säädetään koirakokeista ja koiran kouluttamisesta. Lainkohdassa määrätään kouluttamisen sallitut ajankohdat. Lisäksi erikseen määrätään, että kouluttamisen tulee tapahtua niin, ettei rauhoitettuja riistaeläimiä vahingoiteta. Metsästysasetuksella (666/1993) annetaan tarkempi määräys metsästyksessä käytettävistä koirista. Asetuksen 12.1 §:n mukaan hirvieläinten metsästyksessä ei saa käyttää kytkemättömänä sellaista ajavaa koiraa, jonka säkäkorkeus on yli 28 senttimetriä.

Metsästyslain 53 § käsittelee maanomistajan oikeuksia. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan koira ei saa koskaan pitää irti toisen alueella ilman maanomistajan tai metsästysoikeuden haltijan lupaa. ML 53.2 §:n mukaan maanomistajalla tai metsästysoikeuden haltijalla on oikeus poistaa alueelta 1 momentin vastaisesti siellä oleva koira tai ottaa se talteen. Jos koiran avulla metsästettäessä ajo tai haukku poikkeaa vieraalle alueelle, alueen omistajan tai metsästysoikeuden haltijan on kuitenkin annettava ajon tai haukun jatkua häiriintymättä puolen tunnin ajan. Jollei koiran omistaja tämän ajan kuluessa hae koira pois, alueen omistajalla tai metsästysoikeuden haltijalla on oikeus keskeyttää ajo tai haukku, sekä poistaa alueelta koira tai ottaa se talteen.

2.1.3 Korostunut huolellisuusvelvoite

Eräissä toiminnoissa korvausvastuu on ankaroitunut normaalista tuottamusvastuusta. Korostunut huolellisuusvelvoite voi seurata siitä, että sellaista erikseen säädetään sovellettavan, kuten kuluttajansuojalain (38/1978) 5:10 §:ssä. Toisessa tapauksessa tällainen korostunut huolellisuusvelvoite voi olla kehittynyt johonkin toimintoon

²⁰ Ekroos et al. 2012, s. 349.

oikeuskäytännön perusteella. Korostunut huolellisuusvelvoite vaikuttaa pintapuolisesti tulkiten tarkoittavan sopimussuhteille ominaista todistustaakan kääntymistä niin, että vahingon aiheuttajan tulisi näyttää toimineensa huolellisesti vapautuakseen vahingonkorvausvastuusta.²¹ Kyse on kuitenkin vain korkeasta huolellisuusstandardista, jonka myötä tuottamusnäytöltä ei edellytetä kovin paljoa.²²

Metsästyslain esitöiden mukaan metsästämiseen liittyy aina korostunut huolellisuusvelvoite.²³ Riskin näkökulmasta korostunutta huolellisuusvelvoitetta tarkastellessa voidaan erottaa kaksi erityyppistä riskiä: vahinkoriskin aiheuttaminen ja näyttöriski. Tällöin jo pieni moitittavuus riskin aiheuttamiselle voi aiheuttaa korvausvastuun. Toisessa tapauksessa vastuu voi syntyä sen myötä, että riski näyttövaikeuksista on asetettu vahingonaiheuttajalle.²⁴ Eläinten aiheuttamat vahingot kuuluvat vahinkoriskin aiheuttamiskategoriaan. Vahinkoriskin tyypillisuus saattaa Hemmon mukaan reaaliargumenttina puoltaa myös ankaran vastuun asettamista, vaikkei riski tekisi-kään toimintaa erityisvaaralliseksi.²⁵

Oikeuskäytännössäkin eläimen aiheuttamiin vahinkoihin on sovellettu korostunutta huolellisuusvelvoitetta. Kuitenkin esimerkiksi Hahto näkee käsitteen ongelmallisena ja tarpeettomana.²⁶ Koska korostunut huolellisuusvelvoite on joka tapauksessa jo vakiintunut vahingonkorvausoikeudellinen instituutio, tulen tarkastelemaan senkin soveltuvuutta koirien aiheuttamiin vahinkoihin oikeustapausanalyysin kautta.

2.1.4 Ankaru vastuu

Vaikka vastuu eläimen aiheuttamista vahingoista onkin pääsääntöisesti VahL:n mukaista tavallista tuottamusvastuuta, on oikeuskirjallisuudessa aiemman oikeuskäytännön perusteella pidetty tosiasiallisena lähtökohtana, että omistajalla on korvausvastuu eläimen aiheuttamista vahingoista.²⁷ Tuottamukseton eli ankara vastuu voi tulla ky-

²¹ *Ståhlberg – Karhu* 2017, s. 119.

²² *Hahto* 2008, s. 87.

²³ HE 300/1992, s. 27.

²⁴ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 120.

²⁵ *Hemmo* 2005, s. 100.

²⁶ *Hahto* 2008, s. 86.

²⁷ *Hahto* 2008, s. 181.

symykseen nimenomaisen säännöksen perusteella tai tilanteissa, joissa tuottamukseton vastuu on tullut oikeuskäytännössä hyväksytyksi ilman kirjoitetun lain tukea.²⁸

Laajaan eurooppalaiseen tutkimukseen perustuen on koottu Draft Common Frame of Reference periaatekokoelma, jossa esitellään uusimmat näkemykset yksityisoikeuden alalta. DCFR:n mukaan eläimen omistaja on tuottamuksesta riippumattomassa vastuussa eläimen aiheuttamista välittömistä ja välillisistä henkilö- ja esinevahingoista.²⁹ Vaikka kokoelmaa ei katsota oikeuslähdeopillisen asemansa puolesta ainakaan vahvasti velvoittavaksi, sen voidaan olettaa antavan hyvä yleiskuva uusimmasta eurooppalaisesta yksityisoikeudesta.³⁰ Sen takia sille voidaan antaa oikeudellista painoarvoa soft law -aineistona.³¹ Vahvasti velvoittavat oikeuslähteet kuten lainsäädäntö saavat kuitenkin etusijan soft law'iin nähden näiden kahden ollessa ristiriidassa.

Oikeusjärjestyksessämme on määritelty mittava määrä tilanteita, joiden mukaan vahingonaiheuttajalla on tuottamuksesta riippumaton vastuu. Nämä tilanteet eroavat säädetyin lain ulkopuolisista ankaran vastuun tilanteista siten, että niissä ankara vastuun soveltuminen on vielä selvempää kuin sen perustuessa oikeuskäytäntöön.³² Tällaisia on muutamia myös eläimen aiheuttamiin vahinkoihin liittyen. Ankaraa vastuuta sovelletaan toisten maatilaeläinten ja koirien maatilaeläimille aiheuttamiin vahinkoihin sekä porojen aiheuttamiin vahinkoihin.

Rakennuskaaren 22 luvun 7 §:ssä säädetään, että se, jonka eläin toiselta tappaa syötäväksi kelpaamattoman eläimen, maksakoon puolet tapetun hintaa. Jos eläin kelpaa syötäväksi, maksakoon neljänneksen ja entinen omistaja pitääköön tapetun. Jos eläimellä on tapa tehdä vahinkoa ja omistaja sen tietää taikka häntä on siitä varoitettu, tulee korvata kaksinkertainen summa. Sama koskee koiria, jotka purevat tai repivät eläimiä.

Lainkohta ei kuitenkaan sanamuodostaan huolimatta koske kaikkia eläimiä. Alkuperäisessä ruotsinkielisessä Byggningsa Balk:issa (2/1734) käytettiin kaikkia eläimiä tarkoittavan sanan *djur* sijasta sanaa *fä*, joka Saxénin mukaan sisältää eläimet, joista

²⁸ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 145.

²⁹ *von Bar et al.* 2009, s. 402.

³⁰ *ibid.*, s. 7.

³¹ Perinteisessä peczenikiläis-aarniolaisessa erottelussa soft law katsotaan heikosti velvoittavaksi tai sallituksi oikeuslähteeksi, jollaisena ne eivät ole lainkäyttäjälle pakollisia, mutta voidaan katsoa merkitykselliseksi ratkaisun perustelujen oikeudelliselle vakuuttavuudelle ja/tai ratkaisun perustelujen vahvistamiseksi. *Määttä* 2008, s. 382.

³² *Hemmo* 2005, s. 91.

on välitöntä hyötyä maataloudessa.³³ Poro katsotaan tällaiseksi eläimeksi, joten lainkohdan voidaan katsoa soveltuvan koirien poroille aiheuttamiin vahinkoihin. Virtasen mukaan tätä lainkohtaa on toisinaan sovellettu vakuutusikäntännössä. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että ilman tuottamustakin tulee korvattavaksi puolet kuolleen eläimen arvosta. Virtanen mainitsee myös, että lainkohta tulisi kumota, koska normaalia vahingonkorvausvastuuta on pidettävä riittävänä nyky-yhteiskunnassa, jossa tuotantoeläimet eivät ole enää yhtä tärkeitä kuin entisajan maatalousyhteiskunnassa.³⁴

Tuottamuksesta riippumaton vastuu täydellä korvausmäärällä on asetettu poronhoitolain (848/1990) 6 luvussa sille paliskunnalle, jonka alueella vahinko on tapahtunut. Jos vahinko on tapahtunut poronhoitoalueen ulkopuolella sellaisen kunnan alueella, joka rajoittuu tai osittain kuuluu poronhoitoalueeseen, maksaa vahingonkorvauksen se paliskunta, jonka alueen raja on lähinnä vahingon tapahtumapaikkaa. Tämä lainkohta koskee vain porojen aiheuttamia vahinkoja.

Koirien aiheuttamissa vahingoissa omistajan tuottamuksesta riippumaton vastuu voidaan siis katsoa tietyissä tilanteissa kirjoitettuun lakiin ja tietyissä tilanteissa oikeuskäytäntöön perustuvaksi. Selvää kuitenkin on, ettei ankara vastuu koske kaikkia koirien aiheuttamia vahinkoja. Täytyy myös muistaa, että tuottamusvastuun ja ankaran vastuun välinen alue on liukuva, mitä korostettu huolellisuusvelvoitekin ilmentää.³⁵

2.1.5 Rikosvastuu

Eläimen aiheuttamaan vahinkoon johtanut menettely omistajan osalta voi täyttää myös rikoksen tunnusmerkistön. Siispä vastuuperusteena voi olla myös rikosvastuu. Rikokseen perustuva vahingonkorvausvelvollisuus koskee vain niitä tilanteita, joissa vahinko on aiheutettu rangaistavalla teolla.

Vahinko, joka on aiheutettu vain tahallisena rangaistavalla rikoksella, täyttää aina VahL 2:1 tuottamusedellytyksen, sillä tahallisuutta arvioitaneen rikosoikeudessa lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin vahingonkorvausoikeudessaakin. Tietyistä rikoksista voidaan rangaista myös tuottamuksellisena, jolloin tulee kysymykseen tuottamusar-

³³ Ks. *Saxén* 1975, s. 227.

³⁴ *Virtanen* 2011, s. 103.

³⁵ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 140.

vioinnin erot vahingonkorvausoikeuden ja rikosoikeuden välillä. Perinteisesti kuitenkin rikosoikeudellisen syyllisyyden on ajateltu edellyttävän tuottamuksen osalta enemmän kuin vahingonkorvausvelvollisuuden, joten vahingonkorvauslain tarkoittama tuottamus on olemassa aina kun sama teko täyttää rikosoikeudellisen tuottamuksen edellytykset.³⁶

Eläimen aiheuttaman vahingon yhteydessä voi tulla kysymykseen esimerkiksi rikoslain (19.12.1889/39) 44 luvun 15 §, jonka mukaan ”joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta jättää asianmukaisesti vartioimatta ihmisille vaarallisen eläimen, josta hän on vastuussa, on tuomittava eläimen vartioimatta jättämisestä sakkoon.” Rikoksen tunnusmerkistöön siis sisältyy valvontavelvollisuuden laiminlyöminen, mutta myös tietoisuus eläimen vaarallisuudesta. Siten lainkohta on samankaltainen yhä voimassa olevan vuoden 1734 rakennuskaaren 9:8 § :n kanssa: ”Se, jolla on pahanilkinen tahi hillimätön eläin, joka kelvollisenkin aidan särkee, taikka hyppää sen yli ja tekee vahinkoa pellossa tahi niityssä, korvatkoon vahingon.” Tätä vanhaa lainkohtaa, jossa vastuu rinnastuu tuottamusvastuuseen, voitaneenkin pitää ainakin jossain määrin valvontavelvollisuutta kuvaavana.³⁷

Metsästyslain perusteella koiran irti pitäminen ei ainakaan normaalitapauksessa ole rikos. ML 75.1 § 6 kohdan mukaan joka tahallaan tai huolimattomuudesta pitää koiraa luvatta irti vastoin 51-53 §:n kieltoa on tuomittava, jollei teko ole RL 48a:1 tai 1a § nojalla rangaistava tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, metsästyslain säännösten rikkomisesta sakkoon.

Metsästysrikokseen syyllistyy RL 48a:1 mukaan joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti aiheuttaa metsästäessään vaaraa tai vahinkoa ihmiselle tai toisen omaisuudelle taikka rikkoo yleisen turvallisuuden vuoksi annettua metsästystä koskevaa kieltoa tai rajoitusta. Mikäli koirasta aiheutuu vaaraa tai vahinkoa metsästyksen aikana ja metsästäjän voidaan katsoa olleen törkeän huolimaton, voinee koiran käyttäminen metsästyksessä täyttää myös metsästysrikoksen tunnusmerkistön. Tässä tapauksessa vaaran tai vahingon täytyy olla tavallista vakavampaa, sillä oikeuskäytännössä koirien aiheuttamien vahinkojen yhteydessä on sovellettu edellä mainittua lainkohtaa metsästyslain säännösten rikkomisesta.

³⁶ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 116-117.

³⁷ *Virtanen* 2011, s. 101.

Jaottelu rikoksen ja rikkomuksen välillä ei ole tuottamuksen suhteen lähtökohtaisesti merkityksellinen, sillä oikeudellisen normin rikkominen on pääsääntöisesti tuottamuksellista. Rikoslain säännöksen rikkominen vahinkoa aiheuttaessa indikoi siis vahingonkorvauslain 2:1:ssä edellytetyn tuottamuksen olemassaoloa. Teon ollessa rangaistava, aiheuttaa se vahingonkorvausvelvollisuuden, mikäli teosta aiheutuu vahinkoa.³⁸

Mikäli koiranomistajan todetaan syyllistyneen rikokseen, yksinkertaistuu samasta menettelystä aiheutuneen vahingonkorvausvelvollisuudenkin toteaminen. Tällöin tuottamusedellytyksen voidaan poikkeuksetta katsoa täyttyvän. Rangaistavaksi säädetyllä teolla aiheutettu vahinko myös laajentaa vahingonkorvauksen käsittämään VahL 5:1 mukaisesti hyvitystä myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon. Rikoksella aiheutetun vahingon vahingonkorvausvelkaa ei myöskään lain velan vanhentumisesta (728/2003) 7 §:n 3 momentin mukaan katsota vanhentuneeksi niin kauan kuin rikosasiassa voidaan nostaa syyte tai kun rikosasia on vireillä tuomioistuimessa.

2.2 Syy-yhteys

Korvausvelvollisuuden syntymiseksi vahingon täytyy olla sellaisessa syy-yhteydessä korvausvastuuseen johtavaan tekoon, toimintaan tai laiminlyöntiin, jota säännösten soveltamisessa edellytetään. Syy-yhteyden olemassaolo todetaan yleensä niin sanotun *conditio sine qua non* –postulaatin avulla. Jos luonnonlaeista tai ihmisyhteisöjen toiminnasta saadun tiedon nojalla voidaan todeta, ettei seurausta y olisi ilmennyt, ellei seikkaa x olisi ollut, pidetään x:ää y:n välttämättömänä syynä.³⁹

Välttämätön syy on siis seikka, jota ilman seurausta ei olisi syntynyt. Se edustaa negatiivista kontrollia: se, joka voi kontrolloida välttämätöntä syytä, voi estää seurauksen syntymisen. Teoriassa koiravahingoissa syy-yhteys voitaisiin todeta niin, että jos koiraa ei olisi laskettu vapaaksi, ei vahinkoa olisi aiheutunut. Koiran karkaamisen

³⁸ Hahto 2008, s. 71.

³⁹ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 342.

tilanteessa toteaminen olisi monimutkaisempaa, mutta välttämättömäksi syyksi voitaneen todeta esimerkiksi puutteellinen vartiointi.⁴⁰

Eläinten aiheuttamissa vahingoissa tuottamuksen siis katsotaan olevan käsillä eläimeen kohdistuvaa valvontavelvollisuutta laiminlyötessä. Jos vahinko katsotaan aiheutuneeksi eläimen valvontavelvollisuuden laiminlyönnistä, on syy-yhteyden osoittaminen erilaista kuin positiivisen teon ja seurauksen välistä syy-yhteyttä osoittaessa. Laiminlyönnin yhteydessä pyritään todistamaan, että vastuuasemassa olevan tahon toimimisvelvollisuuden noudattaminen olisi estänyt vahingon. Näkemykseni mukaan eläinten aiheuttamissa vahingoissa syy-yhteyttä tulee arvioida juurikin valvontavelvollisuuden laiminlyönnin kautta; näinhän tuottamustakin arvioidaan.⁴¹

Vastuu vahingoista ei voi kuitenkaan ulottua niin pitkälle kuin tekoja ja tapahtumia voidaan luonnonlaeista ja ihmisyhteisöjen toiminnasta olevan tiedon ja kokemuksen avulla sekä tapauskohtaisen tiedon perusteella pitää vahingon syynä. Vastuuta on rajattu kohtuussyiden ja käytännöllisten näkökohtien takia. Ei olisi kohtuullista, saati rationaalista, jos normaaliin tapahtumakulkuun vaikuttaminen johtaisi vastuuseen koko siitä periaatteessa äärettömiin ulottuvasta tapahtumasarjasta.⁴²

Vastuun rajaamista koskevia täsmällisiä sääntöjä ei ole valitettavasti onnistuttu luomaan. Sen sijaan on olemassa joukko harkintaa ohjaavia periaatteita. Vastuun rajoittamisessa voidaan vedota esimerkiksi normin tarkoitukseen. Vahinko voi myös olla sellainen, että vaaraa aiheuttava teko ei ole ollut sellainen, että teko olisi missään määrin omiaan aiheuttamaan juuri sanotunlaisen vahingon. Syy-yhteys voi olla myös olematta adekvaattinen eli ennalta-arvattava tai se voi ”katketa” tapahtumien normalisoituessa. Nämä vastuuta rajoittavat periaatteet kohdistuvat lähinnä vastuuperusteista tuottamusvastuuseen, mutta myös ankaraan vastuuseen ainakin normin suojatarkoituksen ja vahinko vaaran suunnassa -periaatteen osalta. Ennalta-arvaamattomuus ei kuitenkaan välttämättä käy ankarassa vastuussa vastuuta rajoittavaksi perusteeksi.⁴³

Syy-yhteyden tosiasiallisen olemassaolon selvittäminen ei ole varsinaisesti oikeudellinen, vaan luonnontieteellinen ongelma. Eläinten käyttäytymistä leimaa ainakin tie-

⁴⁰ *ibid.*

⁴¹ *ibid.*, s. 355.

⁴² *ibid.*, s. 345.

⁴³ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 357-371.

tyn tasoinen ennalta-arvaamattomuus ja vaistojen varassa toimiminen, joten mielestäni syy-yhteyden olemassaololle ei tule tutkimuskysymyksen osalta asettaa ainakaan liian korkeita vaatimuksia.

2.3 Korvauksen määrä

Vahingon käsite suomalaisessa vahingonkorvausoikeudessa on niin sanotun differenssiteorian mukainen. Vahinko on todellisen vahinkoon johtaneen tapahtumankulun ja kuvitteellisen vahingottoman tapahtumankulun erotus. Ratkaisevaa arvioinnissa on se, minkälaisiksi juuri vahingonkärsijän asema ja olosuhteet olisivat muodostuneet ilman vahinkotapahtumaa.⁴⁴

Korvauksen laskemisen perusteena tulisi olla täyden korvauksen periaate, joka on ollut myös VahL:n lähtökohtana lain esitöiden mukaan.⁴⁵ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että korvausta on suoritettava niin suuri määrä, että vahingonkärsijä korvauksen johdosta pääsee asemaan, jossa hän olisi, ellei vahinkotapahtumaa olisi sattunut. Periaate sisältää rikastumiskiellon, jonka mukaan vahingonkärsijä ei saa hyötyä vahinkotapahtuman johdosta.⁴⁶

Täyden korvauksen periaatetta sovelletaan siis vahingonkorvauslain mukaan vahinkoa korvattaessa. Jos vahinko korvataan rakennuskaaren 22:7 perusteella, kuten Virtasen mukaan on toisinaan vakuutuskäytännössä ollut tapana,⁴⁷ tulee korvausta maksettavaksi vain puolet vahingon täydestä määrästä, tai mikäli tapettu eläin voidaan katsoa syötäväksi, vain neljäsosa vahingon täydestä määrästä. Tällaiset korvaussäännökset ovat oikeusjärjestyksessämme erittäin harvinaisia, eikä tätä nimenomaista säännöstä ole juurikaan sovellettu tällä vuosituhanella yleisissä tuomioistuimissa. Säännöksen voidaan katsoa olevan täyden korvauksen periaatteen ja siten vahingonkorvauslain tarkoituksen vastainen. Lisäksi säännöksen voidaan katsoa jo itsessään olevan paradoksaalinen: suojeltava oikeushyvä (maatalouseläimet) katsotaan niin merkittäväksi, että niihin kohdistuneiden vahinkojen korvaamiseen sovelletaan ankaraa vastuuta, mutta silti niiden arvosta korvataan vain murto-osa.

⁴⁴ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 395.

⁴⁵ HE 187/1973, s. 7.

⁴⁶ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 397.

⁴⁷ *Virtanen* 2011, s. 103.

Vaikka täyden korvauksen määrä on vahingonkorvauslain lähtökohta, voidaan useista syistä johtuen päätyä siitä poikkeaviin korvaussummiin. Selkeimmät poikkeukset siitä ovat määrälliset maksimit erityislaeissa, standardisoidut korvaukset sekä kaikki säännökset, joiden perusteella tuomioistuin on oikeutettu sovitteluun korvausta tuottamuksen asteen tai muiden kohtuussyyden nojalla. Viimeksi mainitusta voisi poroille aiheutuneissa vahingoissa tulla kyseeseen esimerkiksi poronomistajan oma myötävaikutus aiheutuneeseen vahinkoon.⁴⁸

Porovahinkoja korvattaessa tuomioistuimissa on lähtökohtana pidetty paliskuntain yhdistyksen antamia petojen tappamien porojen ohjekorvausarvoja. Ohjeelliset korvauksen määrät pitävät sisällään sekä poron arvon, että niiden tuottoarvon tietyltä ajalta.

Toisinaan tuomioistuimissa on vedottu myös liikennevakuutuskeskuksen porojen korvausarvoihin. Niitä on tarkoitettu sovellettavaksi liikennevahingon seurauksena poronomistajalle aiheutuneiden taloudellisten vahinkojen korvaamiseksi. Useimmiten liikennevakuutuskeskuksen suosittelemat korvaussummat ovat hiukan matalampia kuin paliskuntain yhdistyksen suosituksissa.

Kuten rikosvastuuta vastuuperusteena käsitellessä kävi ilmi, voi se, että vahinko on aiheutettu rangaistavalla teolla vaikuttaa siihen mitä tulee korvattavaksi. Vahingonkorvauslain 5:1 mukaan tällöin tulee korvattavaksi myös sellainen taloudellinen vahinko, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon. Mikäli tällaisia vahinkoja tulee korvattavaksi, voi korvauksen määrä nousta merkittävästi.

⁴⁸ *Ståhlberg – Karhu* 2014, s. 399.

3. Poronhoitolaki ja poronomistajan oikeudet

Poronhoitoon liittyviä kysymyksiä säädellään sitä koskevassa erityislaissa, poronhoitolaissa 14.9.1990/848. Laki säätelee muun muassa paliskuntia, porojen määrää, porojen merkitsemistä, vahingonkorvausta ja porojen suojelua.

Porot ovat omistajansa irtainta omaisuutta. Niillä on omistajalleen suuri taloudellinen merkitys: Paliskuntain yhdistyksen mukaan poronhoitoa harjoittaa pääelinkeinonaan noin 1000 henkilöä. Suomen perustuslain (731/1999) 15 § mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. PeL 18 § puolestaan suojaa jokaisen oikeutta työhön ja elinkeinovapauteen. Omaisuuden suojaamista ja oikeutta työhön ja elinkeinovapauteen on konkretisoitu myös poronhoitolaissa.

3.1 Porojen pelottelemisen ehkäiseminen

Lain 42 § mukaan porojen pelotteleminen on kielletty ja pelottelemisesta poronomistajalle ja paliskunnalle aiheutunut vahinko ja haitta on korvattava. Pelotteluksi katsotaan metsästysoppaan mukaan sekä tahallinen että huolimattomuudesta tai varomattomuudesta tuottamuksellisesti tapahtunut pelottelu.⁴⁹ Pelotteluun syyllistynyt on tuomittava PHL 47 § 3 kohdan mukaisesti, jollei teosta muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, poronhoitorikkomuksesta sakkoon.

PHL 42.2 mukaan metsästyslain noudattamista valvova viranomainen sekä poronomistaja ja poropaimen saavat oman paliskuntansa alueella tappaa isännättömän koiran, joka koirien kiinnipitoaikana tavataan ajamasta poroja niiden laiturilla tai joka muuna aikana tavataan repimästä ajamaansa poroa. Koiraa ei kuitenkaan saa tappaa, jos se saadaan kiinni ja vahinko voidaan muuten estää. Koiran isännättömyydellä ymmärretään tässä metsästäjän oppaan mukaan sitä, ettei isäntä ole koiran mukana.⁵⁰ Kiinniotosta tai tappamisesta on myös välittömästi ilmoitettava poliisille.

Mikäli poronomistaja ampuu koiran ja katsotaan, ettei tämä ollut välttämätön toimenpide tämän poroelon suojeluksi, tulee pohdittavaksi poronomistajan rikos- ja vahingonkorvausoikeudellinen vastuu. Koiran ampumisella voidaan syyllistyä aina-

⁴⁹ *Pyllkänen* 2013, s. 58.

⁵⁰ *ibid.*, s. 59.

kin rikoslain 35:1 mukaiseen vahingontekoon. Lähtökohtaisesti kyseisessä tilanteessa poronomistaja syyllistyy ainakin poronhoitolain 47 §:n mukaiseen poronhoitorikkomukseen, joka on aina käsillä kun rikotaan poronhoitolain säännöksiä.

Vahingonteon voidaan katsoa olevan kyseessä myös, mikäli ihminen itse aiheuttaa suoraan poroille vahinkoa. Pelkästään se, että porot ovat tulleet alueelle, jolle ne eivät saisi mennä, ei riitä perusteeksi poron ampumiseen tai muuhun vahingoittamiseen. Tällaisessa tilanteessa on PHL 31.2 §:n mukaan ensin otettava yhteys paliskuntaan, jonka tulee toimittaa porot välittömästi pois kyseenomaiselta alueelta. Mikäli paliskunta laiminlyö tämän velvollisuutensa, on vahingonkärsijällä oikeus toimittaa porot pois paliskunnan kustannuksella.

3.2 Oikeus vahingonkorvaukseen porovahingoissa

”Yleensä jokaisen on kärsittävä vahinko, joka häntä kohtaa. Jotta vahingonkärsinyt voisi vyöryttää vahingon toisen kannettavaksi, täytyy siihen olla jokin erityinen oikeusperuste.” Näin lausuttiin Suomen siviilioikeuden oppikirjassa jo vuonna 1981.⁵¹ Lähtökohtana siis on se, että jokaisen vahingoksi jäävät tappiot, jotka liittyvät hänen kärsimiinsä vahinkoihin. Kuitenkin tietyt oikeushyvät on katsottu niin merkittäviksi, että niitä suojataan perustuslailla. Yksi näistä oikeushyvistä on omaisuus (PeL 15 §). Omaisuuden konkreettiseksi suojaamiseksi on säädetty muun muassa vahingonkorvaussäännökset.

Poroihin kohdistuneita vahinkoja korvataan siis lähtökohtaisesti poroja koskevan erityislain, poronhoitolain perusteella. Poronhoitolain 42 §:n 4. momentissa on viittaus siitä, että porojen pelottelun korvaamiseen sovelletaan muutoin mitä vahingonkorvauslaissa on säädetty. Mikäli vahingonkorvauslaki ei sovellu esimerkiksi tuotannon puuttumisen vuoksi, voi vahinko tulla korvattavaksi rakennuskaaren 22:7 :n ankaran vastuun säännöksen mukaan. Ankaran vastuun säännös koskee vain toisen maatalouseläimen ja koiran aiheuttamia vahinkoa. Mikäli vahingonkorvauslaki soveltuu korvausasiaan, sovelletaan poronhoitolakia aina erityislakina yleislain (raken-

⁵¹ *Kivimäki – Ylöstalo* 1981, s. 450.

nuskaari) sijasta.⁵² Poronhoitolain 42 §:n mukaan porojen pelottelemiseen liittyvien vahinkojen korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslakia.

3.3 Vakuutukset

Jo pidemmän aikaa vahingonkorvausoikeuden kehityssuunta on ollut sellainen, että vahingonkorvauslain mukaisen tuottamusvastuun merkitys on heikentynyt. Sen tilalle ovat tulleet vakuutusjärjestelmät, isännänvastuu, ankara vastuu ja tuottamukseen perustuva erityissäätely. Toisaalta kuitenkin esimerkiksi henkilövahingoissa Suomen korvausjärjestelmässä ei ole oletuksena, että vahingot maksetaan pääsääntöisesti vakuutuksista, joten vahingonkorvauslain säännökset säilyttävät vielä merkityksensä. Tuottamus voi tulla arvioitavaksi myös tilanteessa, jossa vakuutus kattaa vahingot.⁵³

Tilanteessa, jossa koira on aiheuttanut vahinkoa porolle, maksetaan korvaus usein koiranomistajan vakuutuksesta. Poronomistajilla ei käytännössä ole vakuutuksia poroille aiheutuneiden vahinkojen varalta, kun taas koiranomistajilla on lähes aina vakuutus koiralle, tai kotivakuutus, joka kattaa myös koiran aiheuttaman vahingon. Näissä tilanteissa vakuutuskesittelijästä tulee lainkäyttäjä, jonka tehtävänä on arvioida tilanne vahingonkorvausoikeudellisesti. Tällaista arviota, kuten arvata saattaa, potentiaalisesti leimaa vakuutusyhtiön taloudellinen motiivi, jolloin oikeudellinen arvio ei ole yhtäläinen tai edes verrattavissa siihen mihin riippumaton tuomioistuin päätyisi samankaltaisessa tapauksessa.

Virtasen mukaan rakennuskaaren 22:7 :n ankaran vastuun säännöstä on sovellettu vakuutus käytännössä. Koiran porolle aiheuttama vahinko voidaan nähdä vakuutusyhtiölle houkuttelevana tilaisuutena soveltaa kyseistä säännöstä vahingonkorvauslain sijaan, sillä korvaus on sen myötä korkeintaan puolet täyden korvauksen periaatteen mukaisesta.

Se, mitä vakuutus korvaa, vaihtelee pitkälti sopimusehtojen mukaan. Vakuutusehdoissa puolestaan on eroja vakuutusyhtiöiden välillä. Yleisiä vakuutusosoikeuden periaatteita säännellään vakuutussopimuslaissa (543/1994).

⁵² *lex specialis derogat legi generali* -sääntö.

⁵³ Hahto 2008, s. 6.

Vakuutus- ja rahoitusneuvonnan ohjeessa on esitelty yleisesti koirien aiheuttamien vahinkojen korvaamista vakuutuksilla. Sen mukaan koti- ja maatilavakuutukseen liittyvästä vastuuvakuutuksesta korvataan toiselle aiheutetut vahingot, joista vakuutettu on lain ja oikeuskäytännön mukaan korvausvastuussa. Eräiden vakuutusyhtiöiden vastuuvakuutuksissa on lemmikkieläinten osalta laajennus, jonka mukaan vakuutuksesta korvataan tuottamuksesta riippumatta lemmikkieläimen aiheuttamat vahingot. Eri yhtiöiden ehdot ovat kuitenkin tältä osin erilaisia; joistakin vakuutuksista korvataan esimerkiksi vain puremavahingot, toisista myös koirakolarit.⁵⁴

Tietyt vakuutusyhtiöt eivät välttämättä myöskään maksa korvausta, jos koiran omistajan katsotaan menetelleen törkeän huolimattomasti. On myös mahdollista, että omistajan huolimattomuutta arvioidaan vasta sitten, kun koira on aiheuttanut vahinkoa toistuvasti. Siispä tuottamusarviointi on usein merkityksellinen myös vakuutuskorvauksen suhteen.⁵⁵

⁵⁴ *Haapasaari* 2009, s. 6.

⁵⁵ *Knuuti* 6/2011, s. 9.

4. Vahingonkorvausvaatimus ja rikosasia

Valtaosa koirien aiheuttamista porovahingoista, joita käsitellään tuomioistuimissa, tulevat käsiteltäväksi syytejutun käsittelemisen yhteydessä. Tämä on edullinen vaihtoehto sekä asianomistajalle, että tuomioistuinlaitokselle. Kun vahingonkorvausvaatimus useimmiten perustuu samaan tapahtumainkulkuun kuin käsiteltävänä oleva syyte esimerkiksi metsästyslain säännösten rikkomisesta, ei adheesioprosessille ole prosessuaalista estettä.

Yksityisoikeudellisen vaateen käsittely rikosasian oikeudenkäynnissä perustuu lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689) kolmanteen lukuun. ROL 3:1 mukaan syyteasian yhteydessä voidaan ajaa syytteessä tarkoitettusta rikoksesta johtuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta. Lisäksi ROL 3:9 asettaa syyttäjälle velvollisuuden ajaa asianomistajan pyynnöstä tällaista rikokseen perustuvaa asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta.

Adheesio- eli liitännäisprosessilla on monia etuja, mutta sillä voi olla myös haittapuolia. Joissain tapauksissa tuomioistuimen voi olla tarkoituksenmukaista eriyttää vahingonkorvausasia omaan käsittelyynsä. Seuraavassa käsitellään näitä adheesioprosessiin liittyviä kysymyksiä.

4.1 Adheesioedut ja haitat

Rikokseen perustuvan yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely syytejutun käsittelyn yhteydessä on perusteltavissa ennen muuta prosessiekonomisilla syillä. Kun syyteen ja korvausvaatimuksen oikeudenkäyntiaineistot ovat pääosin samoja, on ne järkevää käsitellä samassa oikeudenkäynnissä. Yhteiskäsittelyllä vältytään myös ristiriitaisuuksilta syyteen ja korvausvaatimuksen johdosta annettavissa tuomioissa.⁵⁶ Lisäksi ROL:n esitöissä on arvioitu, että joissain tapauksissa liitännäiskäsittely voi erilliskäsittelyyn verrattuna antaa paremman perustan sille, kuinka vahingonkorvausasia tulisi ratkaista.⁵⁷

⁵⁶ Lappalainen 1986, s. 38.

⁵⁷ HE 82/1995, s. 53.

Toisaalta adheesiolla on myös huonot puolensa. Niitä ovat muun muassa vaara jutun paisumisesta, mistä seuraa oikeuskäsittelyn hidastuminen ja oikeudenkäyntiaineiston hallitsemisen vaikeutuminen. Tällöin on kuitenkin mahdollista erottaa yksityisoikeudellinen vaatimus käsiteltäväksi ROL 3:3 mukaisesti riita-asiain oikeudenkäynnistä annetussa järjestyksessä.

Tutkielmaani lähemmin liittyvä adheesioin varjopuolista on kuitenkin se, että syytteen hallitsevan aseman vuoksi korvausvaatimuksen käsittely saattaa jäädä puutteelliseksi. *Lappalainen* on kuvannut tätä ilmiötä osuvasti ”korvausvaatimuksen joutumiseksi syytteen jalkoihin”.⁵⁸ Tällainen vaara on etenkin vaatimuksilla, joissa korvausvastuu perustuu rikoksen tunnusmerkistöstä riippumattomiin korvausvastuun perusteisiin. Koirien poroille aiheuttamat vahingot ovat juuri tällaisia vahinkoasioita.⁵⁹ Niissä vahingonkorvausvastuu perustuu siviilioikeudelliseen tuottamukseen tai ankaraan vastuuseen.

Näihin tapauksiin liittyvä problematiikka aktualisoituu silloin, kun syyte ei menesty. ROL 3:8 mukaan vaikka syyte hylättäisiin, voidaan yksityisoikeudellinen vaatimus tutkia tai vaatimuksen käsittelyä jatkaa riita-asiain oikeudenkäynnistä annetussa järjestyksessä. Tällöinkin on *Lappalaisen* mukaan ymmärrettävää, että rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolelle lankeavat yksityisoikeudelliset vahingonkorvausongelmat saattavat jäädä vaille riittävää huomiota. Yksityisoikeudellisten vastuuperusteiden puutteellinen käsittely puolestaan saattaa johtaa syytteen tullessa hylätyksi yksityisoikeudellisen vaatimuksen hylkäämiseen.⁶⁰

Vaikka syyttäjällä onkin velvollisuus ajaa asianomistajan pyynnöstä yksityisoikeudellista vaatimusta, mikäli se voi tapahtua ilman olennaista haittaa eikä vaatimus ole ilmeisen perusteeton, on hänen päätehtävänsä ajaa syytettä. Syyttäjä ajaa vahingonkorvausvaatimusta, mikäli se perustuu teonkuvaukseen sisältyviin tosiseikkoihin. Tavallisesti hän ilmoittaa vain, että yhtyykö asianomistaja syytteeseen, mistä vahingoista hän vaatii korvausta ja mitkä ovat vaatimusten suuruudet. Vahingonkärsijällä on väittämistäakka sellaisiin korvausvastuun perustaviin tosiseikkoihin nähden,

⁵⁸ *Lappalainen* 1986, s. 52.

⁵⁹ Näin siis, mikäli korvausvaatimuksen perusteeksi ei ole vedottu nimenomaan rikolliseen menettelyyn. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuimen ei tarvitse tutkia yksityisoikeudellisia korvausperusteita, jos syyte on jo hylätty.

⁶⁰ *Lappalainen* 1986, s. 52.

jotka jäävät rikosoikeudellisesti relevantin teonkuvauksen ulkopuolelle.⁶¹ Mikäli tuomioistuin ei käytä kyselyoikeuttaan on vaarana, etteivät ne tule prosessin kohteeksi.⁶²

4.2 Korvausasia syytteen tultua hylätyksi

Mikäli tuomioistuin hyväksyy syytteen, tulee siihen perustuva vahingonkorvauskanne yleensä perusteeltaan hyväksytyksi. Ongelmallisempia käytännössä ovatkin tilanteet, joissa syyte tulee hylätyksi.

Tapauksessa KKO: 1961-II-114 Asianomistaja oli vaatinut syytetylle rangaistusta RL 44 luv. 7 §:n nojalla sen johdosta, että syytetyn omistama vihainen koira, jonka syytetty oli sulkenut asianomistajan vuokraamaan halkovajaan, oli päässyt puremaan asianomistajaa, sekä syytetyn velvoittamista suorittamaan hänelle vahingonkorvausta. Se seikka, että rangaistusvaatimus hylättiin, ei estänyt asianomistajaa saamasta samassa jutussa vahingonkorvausta syytetyltä.

Tämä korkeimman oikeuden prejudikaatti ilmaisi puhtaasti yksityisoikeudellisten korvausperusteiden tutkimisen mahdollisuutta jo ennen kuin siitä säädettiin laissa. Nykyisin kyseisestä asiasta säädetään ROL 3:8:ssä, jonka mukaan jos syyte hylätään, yksityisoikeudellinen vaatimus voidaan kuitenkin tutkia tai vaatimuksen käsittelyä voidaan jatkaa riita-asiain oikeudenkäynnistä säädetyssä järjestyksessä.

Vaikka tuomioistuin katsoo, ettei teko ole täyttänyt rikoksen tunnusmerkistöä, voi yksityisoikeudellinen vastuuperuste tulla sovellettavaksi. Koirien poroille aiheuttamissa vahingoissa tässä tapauksessa kyseeseen tulee useimmiten siviilioikeudellisen tuottamuksen (siviiliculpan) arviointi. Edellytyksenä sille, että siviiliculpa konstituivia oikeustositseikkoja koskeva todistelu aktualisoituu, on että kyseinen kanneperuste eli oikeustositseikasto on väittämistaakkasääntöjen mukaisesti tullut osaksi oikeudenkäynnin kohdetta. Jos korvauskanteen faktapohja on riittävä konstituoidak-

⁶¹ Ero johtuu siitä, että rikosprosessissa asianosaisella ei ole väittämistaakkaa. *Lappalainen* 1986, s. 398.

⁶² *ibid.*, s. 53.

seen siviiliculpan, tuomioistuin ei voi syytteen hylkäämistapauksessa sillä tavoin ohittaa tätä vastuuperustetta, että se jäisi prosessin ulkopuolelle.⁶³

Siinä tapauksessa, ettei siviiliculpan katsota täyttyvän, jää vielä vaihtoehdoksi rakennuskaaren 22:7 tuottamuksesta riippumaton vastuu. Kun korvausvaatimus on perustettavissa kenenkään tuottamuksesta riippumattomaan objektiiviseen vastuuseen, ei syytteen hylkääminen vaikuta korvausvaatimuksen menestymiseen millään tavalla. Ainoa edellytys tällaisessa tilanteessa on se, että objektiivisen vastuun konstituoivan tosiseikaston tulee perustua syytteessä esitettyyn teonkuvaukseen. Mikäli on olemassa lisätosiseikkoja, jotka tarvitaan esitetyn teonkuvauksen lisäksi objektiivisen korvausvastuun konstituomiseksi, tulee niihinkin vedota.⁶⁴

Koska yksityisoikeudellisen vastuuperusteen konstituivaan oikeustositseikastoon sisältyy usein sellaisia faktoja, jotka eivät sisälly rikosoikeudellisesti relevanttiin oikeustositseikastoon, tulee asianomistajan tuoda tällaiset oikeustositseikat ilmi, että ne voivat tulla prosessin piiriin. ROL:n esitöissä on mainittu esimerkkejä tilanteista, joissa yksityisoikeudellisen korvausvastuun toteutumisen edellytyksenä ei ole rikosoikeudellisen tunnusmerkistön täytyminen. Tällaisia ovat vahinkotapaukset, joissa korvausvastuu perustuu tuottamuksesta riippumattomaan ankaraan vastuuseen, tai tuottamukseen silloin, kun rikosoikeudellinen vastuu edellyttää tahallisuutta.⁶⁵ Tällaisessa tapauksessa asianomistajan käytännössä saattaa olla tarpeellista vedota siviilioikeudellisen korvausvastuun konstituoiuihin seikkoihin, mutta toisaalta jos vaatimus ei siltä osin menesty ja tällaisten seikkojen käsittely on aiheuttanut vastapuolelle kuluja, voivat kulut päätyä siltä osin asianomistajan maksettavaksi.⁶⁶

4.2 Näyttökysymys

Oikeuskysymyksen, eli sen voidaanko korvausasia käsitellä syytteen hylkäämisestä huolimatta, lisäksi tuomioistuimen on tehtävä ratkaisu tosiasia- eli näyttökysymyksessä. Sekä rikos- että riita-asioissa todisteiden harkinnassa noudatetaan pääsääntöisesti täyden näytön kriteeriä. Rikosprosessin syyttömyysolettamasta ja *in dubio pro*

⁶³ Lappalainen 1986, s. 473.

⁶⁴ *ibid.*, s. 474.

⁶⁵ HE 82/1995, s. 57.

⁶⁶ Ks. Fredman 2013, s. 554.

reo-säännöstä seuraa se, että rikosasioissa kanteen hyväksymiseen vaaditaan – jos mahdollista – vahvempaa näyttöä kuin riita-asioissa.⁶⁷ Tällainen aste-ero prosessilajien välillä on kuitenkin pieni ja vaikka se muuten hyväksyttäisiinkin, ei adheesiotilanteessa voida todistusharkinnassa päätyä sellaiseen tulokseen, että samaa oikeustosisekkää arvioitaisiin syytteen ja korvausvaatimuksen perusteena eri tavoilla.⁶⁸

Myös todistustaakan on jakauduttava Lappalaisen mukaan adheesioprosessissa samalla tavalla syyte- ja korvausasian yhteisten oikeustosisekkojen osalta. Tämä on edellytyksenä sille, että näytön riittävyttä voitaisiin arvostella kummassakin kysymyksessä itsenäisesti.⁶⁹

Edellä sanottu koskee kuitenkin vain todella yhteisiä oikeustosisekoja. Käytännössä rikosoikeudellisen ja vahingonkorvausoikeudellisen vastuun konstituivat tosi-seikat ovat erilaisia. Erot voivat seurata siitä, että rikos edellyttää tahallisuutta ja vahingonkorvausvastuu vain tuottamusta tai että vahingonkorvausoikeudellisen tuottamuksen katsotaan eroavan rikosoikeudellisesta tuottamuksesta. Todistusoikeudellisesti tämä tarkoittaa sitä, ettei kyse ole identtisistä todistusteemoista.⁷⁰

Pääosin tuomioistuin harkitsee näyttöä vapaan todistusharkinnan (OK 17:1) mukaan. Suurin poikkeus tästä on kuitenkin tunnustus, jota arvioidaan rikosasiassa ja dispositiivisessa riita-asialla eri tavoin. Riita-asialla asianomaisen tunnustama seikka tulee riidattomaksi eikä kaipaa enempää näyttöä, joten se on otettava sellaisenaan ratkaisun pohjaksi.⁷¹ Rikosasiassa se puolestaan on normaali todistustosisikka, jonka merkitys harkitaan vapaan todistusharkinnan sääntöjen mukaan.⁷²

4.3 Liitännäiskäsittely koirien poroille aiheuttamissa vahingoissa

Vaikka edellisissä kappaleissa vahingonkorvauskanteen käsittelyyn rikosasian oikeudenkäynnissä saattoikin vaikuttaa sisältyvän monia sudenkuoppia, jotka tekevät

⁶⁷ Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että rikosperusteinen vahingonkorvausvastuukin on tuottamusvastuuta, eikä rikoksen tekeminen tarkoita automaattisesti korvausvastuuseen joutumista. *Saarnilehto* 2007, s. 37

⁶⁸ *Lappalainen* 1986, s. 447.

⁶⁹ *ibid.*

⁷⁰ *ibid.*

⁷¹ Käytännössä tämä tarkoittaa, että korvaus myönnetään ja se tuomitaan maksettavaksi myönnetyn suuruisena.

⁷² *Lappalainen* 1986, s. 448-449.

siitä epätarkoituksenmukaisen, on se kuitenkin suurimmassa osassa käytännön tilanteita tarkoituksenmukainen vaihtoehto. Koska vahingonkorvauslain mukaisen vahingonkorvausvastuun konstituiva tekijä on useimmiten koiranomistajan huolimaton menettely,⁷³ sisältynee se useimmiten syyttäjän teonkuvaukseen, etenkin jos syyte on metsästyslain säännösten rikkominen.

Silloin kun rikos tai rikkomus, josta syytetään, on tuottamuksellisesti tehtynä rangaistava, on siihen perustuva vahingonkorvausvaatimukseen liittyvä väittämistaakkatilanne periaatteessa hyvinkin ongelmallinen siinä tapauksessa, että rikosoikeudellista tuottamusta ei kyetä näyttämään toteen. Vaikka periaatteessa rikos- ja siviilituottamuksen konstituivat oikeustositteikat poikkeavat toisistaan, Lappalaisen mukaan ei tässä tilanteessa voine olla syytä asettaa kantajalle velvollisuutta vedota nimenomaisesti siviilituottamukseen. Lappalaisen mukaan ”tuomioistuimen ratkaisu sisältää jo suoraan tutkinnan siitä, onko vastaajalla kontollaan tuottamusta puhtaasti yksityisoikeudellisessa mielessä”. Tämä on kohtuullista myös sen puolesta, että mikäli kanne hylätään, kattaa tuomion oikeusvoima myös tuottamuksellisen vahingonkorvausvastuun konstituivat oikeustositteikat.⁷⁴

Näkisin mainittujen adheesioon liittyvien ongelmien koiran poroille aiheuttamien vahinkojen tyyppitilanteessa liittyvän juurikin siviilioikeudellisen ja rikosoikeudellisen tuottamuksen eroon. Mikäli Lappalaisen näkemys on oikea, enkä näe syytä sille miksei se olisi, ei siis adheesioon liity sen puolesta käytännön ongelmaa. Siispä poronomistajan, joka on tällaisessa jutussa asianomistajana, on lähtökohtaisesti kannattavaa yrittää saada vahingonkorvausvaatimuksensa käsiteltäväksi rikosasian käsitteilyn yhteydessä.

⁷³ Huolimaton menettely konstituoii tuottamuksen.

⁷⁴ *Lappalainen* 1986, s. 417.

5. Korvausperusteet oikeuskäytännön valossa

Edellä olen käynyt läpi säädöspohjaa, jonka perusteella koirien aiheuttamia vahinkoja korvataan. Pääsääntönä on siis vahingonkorvauslain mukainen tuottamusvastuu, joka kuitenkin olosuhteista ja esimerkiksi riskitietoisuudesta riippuen saattaa nousta eläimen omistajan korostuneeksi huolellisuusvelvoitteeksi tai jopa ankaraksi vastuuksi oikeuskäytännön perusteella. Mikäli tuottamusta ei katsota olevan ja vahinko on kohdistunut maatalouseläimiin, on mahdollista, että sovellettavaksi tulee rakennuskaaren 22:7 mukainen ankara vastuu. Eläinten ja etenkin koirien aiheuttamista vahingoista on annettu useita korkeimman oikeuden ratkaisuja.

Osa ratkaisuista on melko vanhoja ja korvauskäytäntö näyttääkin kehittyneen niistä. Suoraan tutkimuskysymykseeni vastaavia, eli koirien poroille aiheuttamia vahinkoja käsitteleviä ratkaisuja ei korkeimmalta oikeudelta ole saatu. Sen sijaan aiheesta on useita hovioikeuden ja kärjäoikeuksien ratkaisuja. Vaikkei näillä ratkaisuilla olekaan prejudikaattiasemaa, aion tarkastella niitä saadakseni selville millaiset ovat aiheen vahingonkorvausoikeudellisen arvioinnin suuntaviivat tuomioistuimissa.

Oman alalukunsa muodostavat myös vakuutus päätökset korvaustilanteissa. Vakuutus käsittelijänkin on suoritettava vahinkotapahtumasta oikeudellinen arviointi, joten vakuutusyhtiö voidaankin nähdä eräänlaisena oikeudellisena instanssina vahinkotapahtumia käsitellessä. Sen toimintamekanismi on loppujen lopuksi samanlainen kuin tuomioistuimen: vakuutusyhtiökin monessa tapauksessa päättää, kuinka suuren korvauksen vahingonkärsijä saa kärsimästään vahingosta. Näin ei kuitenkaan tapahdu esimerkiksi siinä tapauksessa, jos samassa asiassa tuomioistuin on päättänyt vahingonkorvauksesta, jota kenenkään asianosaisen vakuutus ei korvaa. Vakuutusyhtiön myöntämä korvaussumma tulee myös korvattavaksi varmemmin eikä ole riippuvainen siinä määrin vahingonaiheuttajan maksukyvyistä kuin tuomioistuimen päätös vahingonkorvauksesta. Siispä analysoin myös koirien poroille aiheuttamista vahingoista annettuja vakuutus päätöksiä.

5.1 Korkein oikeus

Tuorein korkeimman oikeuden ratkaisu koiran aiheuttamasta vahingosta on *KKO 2011:107*, joka käsittelee metsästäjän vastuuta ajokoiran aiheuttamasta vahingosta. Ratkaisu sisältää huolellisuusvelvoitteen ja metsästäjän tuottamuksen arviointia. Kyseessä on esinevahinko, joten ratkaisusta voidaan odottaa olevan hyötyä myös porovahinkoja arvioitaessa.

Marko S on metsästännyt jäniksiä Jyväskylän ja Laukaan välisen yleisen tien tuntumassa. Hänen koiransa on ajaessaan jänistä juossut tielle, jolloin Seppo N:n omistama auto on törmännyt siihen ja vaurioitunut. Seppo N on kanteessaan katsonut, että Marko S oli metsästäessään laiminlyönyt huolehtia siitä, ettei metsästyksestä aiheutunut vaaraa tien käyttäjille. Asiassa on kysymys siitä, onko Marko S menetellyt siten tuottamuksellisesti, että hän on velvollinen korvaamaan Seppo N:lle aiheutuneen vahingon.

Marko S on aloittanut metsästyksen ja laskenut koiransa irti noin kolmen kilometrin etäisyydellä tiestä, jolla edellä kohdassa 1 mainittu törmäys sattui. Hänellä on ollut metsästysoikeus kyseessä olevalla metsästysalueella, johon myös vahinkopaikka on kuulunut. Koiran käyttäminen metsästyksessä on ollut sallittua.⁷⁵

Käräjäoikeus ja hovioikeus katsoivat perusteluissaan metsästäjällä olleen korostunut huolellisuusvelvoite, jota hän on laiminlyönyt ja että täten hän on vahinkoseurauksen ennalta-arvattavuuden perusteella vastuussa aiheutuneesta esinevahingosta. Huomionarvoista on, että hovioikeuden perusteluissa erikseen mainittiin, ettei Marko S:n toimintaa ollut sinänsä pidettävä epäasianmukaisena, vaan huolellisuusvelvoite koiran kanssa metsästäessä asetettiin korkealle. Tätä erikseen perusteltiin sillä, että koira ei kaikissa tilanteissa välttämättä toimi metsästäjän aikomalla tavalla ja voi tällöin aiheuttaa vahinkoa toisen omaisuudelle.

Korkein oikeus arvioi tuottamusta tapauksessa eri tavoin. Sen mukaan vahingon välttäminen olisi voinut tapahtua lähinnä vain pidättäytymällä kokonaan sinänsä normaalisti koiran käytöstä jänisjahdissa ja että Marko S:n päästäessä koiransa irti noin kolmen kilometrin päässä tiestä vahingon vaara ei ole ollut niin ilmeinen, että tähän olisi ollut perustetta. Perusteluissa on viitattu myös siihen, ettei metsästyslaissa ole erikseen rajoitettu metsästystä yleisen tien tuntumassa muuten kuin kiellolla tien yli

⁷⁵ *KKO 2011:107* perustelujen kohdat 1. ja 3.

ampumisesta. Korkein oikeus siis katsoi, että kysymyksessä on ollut sellainen koiran käyttöön metsästyksessä liittyvä sallittu riski, johon ei liity metsästäjän huolellisuusvelvoitteen laiminlyöntiä.

Eri mieltä olleen Korkeimman oikeuden jäsenen oikeusneuvos Mansikkamäen näkemyksen mukaan Marko S on puolestaan voinut varautua siihen, että koira, joka saattaa lähteä muunkin kuin alun perin ajamansa riistan perään, voi päätyä puheena olevalle tielle ja koira joka ei ole enää hänen hallinnassaan, voi ajoneuvoliikenteen sekaan joutuessaan aiheuttaa vaaraa tai vahinkoa tien käyttäjille. Siispä hän katsoi Marko S:n näin aiheuttaneen tuottamuksellaan vahingon.⁷⁶

Korkeimman oikeuden ratkaisu sinänsä myötäilee sen aikaisempaa ratkaisukäytäntöä koirien aiheuttamissa esinevahingoissa. Tätä edellinen ratkaisu oli vuodelta 1972:

Koira oli maantiellä irrallaan kulkiessaan hypännyt auton eteen seurauksin, että auto oli törmännyt koiraan ja vaurioitunut. Koskei koiran omistajan koiran valvonnasta huolehtiessaan ollut näytetty syyllistyneen huolimattomuuteen, ei hän ollut velvollinen korvaamaan vahinkoa. (KKO:1972-II-62)

Oudoksi voidaan nähdä se, että vaikka sekä käräjäoikeus sekä hovioikeus molemmat totesivat perusteluissaan toimintaa koskevan korostuneen huolellisuusvelvoitteen, ei Korkein oikeus maininnutkaan asiasta, vaan vaikuttaa lähestyneen asiaa normaalin tuottamusarvioinnin kannalta. Tuottamusarviointia voidaan toki pitää lähtökohtana eläimen aiheuttamissa vahingoissa, mutta kuten metsästyslain ja rikoslain metsästysrikosta koskevissa esitöissä on määritetty, on metsästys toimintana sellaista, että siihen liittyy aina korostunut huolellisuusvelvoite. Seppo N oli myös vastauksessaan vedonnut yksinomaan metsästyslakiin.

Ratkaisun voidaan nähdä mitoittavan metsästäjältä edellytettävän huolellisuusvaatimuksen pikemminkin matalaksi kuin korkeaksi. Ottaen huomioon, että oikeuskirjallisuudessa on oikeuskäytännön perusteella pidetty tosiasiallisena lähtökohtana eläimen omistajan ankaraa vastuuta lähentelevää vastuuta, on tämä yllättävää. Vaikka ratkaisun tosiseikastosidonnaisuus vähentääkin sen yleistä merkitystä, voidaan prejudikaatti varovasti tulkita jonkinasteiseksi eläimiä koskevan valvontavastuun lievennykseksi verrattuna aiempaan oikeuskäytäntöön.⁷⁷

⁷⁶ KKO 2011:107 Eri mieltä olevan jäsenen lausunto.

⁷⁷ *Norros* 2012, s. 451.

Karhu puolestaan näkee prejudikaatin merkityksen siinä, kuinka toiminta-alueen omat käytännöt vaikuttavat tuottamusarvioinnissa. Tällaisissa käytännöissä on vakiintunut se toimintatapa, joka kuvastaa kestäväällä tavalla tehtyä riskiarviointia. Kun koiran käyttämistä metsästyksessä voidaan pitää vakiintuneena käytäntönä ja vahingolta oltaisiin voitu välttyä vain lähinnä jättämällä käyttämättä metsästyskoiraa, voidaan katsoa että metsästäjän huolellisuusvelvollisuutta ei oltu tuottamuksellisesti laiminlyöty.⁷⁸

Karhun näkemys on yhdenmukainen *Mielityisen* väitöskirjassaan esittelemän *Keatingin* ajatuksen toiminnan loppumisuhan merkitykseen liittyen kanssa. Se, että tuomioistuimien asettaisi ilman lainsäädännön kyllin täsmällistä tukea sellaisen huolellisuusvaatimuksen, joka käytännössä lopettaisi tietyn yhteiskunnassa yleisen toiminnan, olisi vallanjako- ja demokratiaperiaatteiden vastaista. Tuomioistuimien siis ylittäisi toimivaltansa, jos sen antaman ratkaisun sisältö uhkaisi lopettaa metsästyskoiran käyttämisen.⁷⁹

Kysymykseen, miten tämä prejudikaatti soveltuu tutkimuskysymystäni koskevaan normaalitapaukseen eli koiran tapettua poron, löytyy sekä puoltavia, että vastaargumentteja. Kyseessä on yhtä lailla koiran aiheuttama esinevahinko kuin porovahingoissakin ja lähtökohtaisesti valvontavastuu eläimestä on sama. Riskin sille, että koira törmää autotiellä ajavaan autoon, voidaan katsoa olevan kuitenkin merkittävästi pienempi, kuin että koira tavoittaa samalla etäisyydellä olevan poron ja alkaa raadella sitä. Autoon koira törmää lähinnä sattumalta muuta objektia jahdatessaan, kun taas poron luokse koira hakeutuu metsästysviettinsä ja tarkan hajuaistinsa johdattamana. Tämän vuoksi prejudikaatti ei ainakaan analogisesti sovellu porovahinkoihin.

Samankaltainen, mutta ratkaisultaan päinvastainen tapaus oli *Vaasan HO 24.01.2013* 76:

Valittaja oli poistuessaan paikalta huolehtimatta koiransa kytkemisestä ottanut riskin siitä, että koira voi irrallaan ja valvomatta ollessaan juosta vain muutamien sadan metrin päässä olevalle tielle ja aiheuttaa vahinkoa tai vaaraa liikenteelle, Koska valittaja oli menetellyt koiran valvonnan suhteen huolimattomasti, hän oli vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 1 momentin nojalla velvollinen korvaamaan koiran autolle aiheuttamat vahingot.

⁷⁸ *Karhu* 2017, s. 19.

⁷⁹ Toisaalta *Mielityisen* mukaan tietyn varotoimen vaatimista ei estä se, että vaatimus uhkaisi lopettaa yksittäisen taloudellisen toiminnan. *Mielityinen* 2006, s. 247.

Ratkaisu on annettu *KKO 2011:107* –prejudikaatin julkaisemisen jälkeen. Sen voidaan nähdä kuvastavan prejudikaatin yleisen merkityksen vähyyttä. Toisaalta mielestäni ratkaisu on oikea: tuottamusarviointi tulee suorittaa tapauskohtaisesti. Etäisyys tielle on ollut koira irti laskiessa huomattavasti prejudikaattitapausta lyhempi, joten vahinkoriski on ollut paremmin ennakoitavissa.

Suurin osa koirien aiheuttamiin vahinkoihin liittyvistä Korkeimman oikeuden ratkaisuista liittyy henkilövahinkojen korvaamiseen:

KKO 1950-II-201: Koiran omistaja velvoitettiin maksamaan korvausta, kun koira oli purrut henkilöä koiran omistajan asunnossa. Ään.

KKO:1950-II-401 Koiran omistaja velvoitettiin maksamaan korvausta, kun koira oli purrut henkilöä seuratalon pihalla juhlatilaisuuden aikana.

KKO 1950 II 417 Koiran omistaja velvoitettiin maksamaan korvausta, kun koira oli purrut henkilöä tämän irroittaessa huolimattoman kytkemisen johdosta irralleen päässyttä, sillan puihin kaulahihnan ketjusta takertunutta koira; vahingonkorvausta soviteltiin. Ään.

KKO 1951 II 159 A:n ollessa vieraisilla B:n luona B:n koira oli A:n hyväillessä sitä purrut A:ta kasvoihin. Vahingonkorvausta soviteltiin. Korvausta kivusta ja särystä sekä rumentavista arvista tuomittiin siviilioikeudellisen tuottamuksen perusteella.

KKO 1958 II 12 A vaati B:ltä korvausta sen johdosta, että hänen tullessaan B:n talon pihamaalle, tämän koira oli purrut häntä. Kanne hylättiin, koska koira oli ollut pihamaalla niin kytkettynä, ettei se ollut voinut käydä B:n pihamaalle yleisessä käytössä olevaa kulkutietä käyttäen tulevien ihmisten kimppeun, ja sen hyökkäys oli osaltaan aiheutunut siitä, että A oli tullut pihaan illan jo hämärtyessä sellaista kulkutietä, jota vain talon oma väki oli silloin käyttänyt. Ään.

KKO 1981 II 130 A oli pitänyt koiraansa kytkettynä kiinteistönsä pihassa juoksulankaan siten, että koira oli päässyt hyppäämään piha-alueella kiinteistön pihamökille yleisesti kulkemiseen käytetyllä polulla kävellyttä B:tä vasten seurauksin, että B oli perääntyessään kaatunut ja loukannut itsensä. Pihamökki oli ollut erään henkilön hallinnassa asuntona. A:n katsottiin tuottamuksellaan osaltaan aiheuttaneen B:n vamman ja hänet velvoitettiin suorittamaan B:lle vahingonkorvausta, jota soviteltiin B:n myötävaikutuksen perusteella. Ään.

KKO 1986 II 47 A:n mentyä B:n omakotitaloon sen lukitsemattomasta ovesta myymään lehtiä B:n koira oli purrut A:ta käteen. Kun ei ollut näytetty, että A olisi ennen asuntoon menoa antanut merkin sisääntulostaan, B ei ollut vastuussa vahingosta. Ään.

Näistä ratkaisuista on helppoa löytää yhteinen nimittäjä: kaikki koirien aiheuttamat henkilövahingot ovat tulleet korvattavaksi, ellei tapauksessa ole ollut vahingonkärsi-

jän myötävaikutusta. Niissäkin tapauksissa, joissa vahingonkärsijä on myötävaikuttanut vahingon syntymiseen, on hänelle korvattu osa aiheutuneista vahingoista yleensä vahingonkorvauksen sovittelun nojalla. Henkilövahinkojen suhteen omistajalla voidaan katsoa olevan koiransa aiheuttamista vahingoista ankara vastuu. Se, että korvaus olisi myötävaikutuksen perusteella jätetty kokonaan tuomitsematta, ei sulje pois ankaraa vastuuta, sillä vahingonkärsijän myötävaikutus on yksi ankaran vastuun kumoavista tekijöistä.⁸⁰

Vaikka korkeimmassa oikeudessa on useita koirien aiheuttamia vahinkotapauksia käsiteltykin, ei sen käytäntö tarjoa suoraan soveltuvaa prejudikaattia tutkimuskysymykseen liittyvään tilanteeseen. Lähimmäksi osuvana ratkaisuna voidaan nähdä näistä ratkaisuista tuorein *KKO 2011:107*. Relevantimmaksi sen tekee myös se, että tutkimuskysymykseen liittyvissä vahinkotilanteissa kysymys on usein nimenomaan metsästystilanteesta, tai ainakin metsästyskoiran aiheuttamasta vahingosta.

5.2 Hovioikeudet

Rovaniemen hovioikeuden tapauksessa R 03/922 oli kyse siitä, että kaksi miestä olivat metsästävässä hirviä. Apunaan heillä oli ollut metsästyskoira. Miehet olivat huomanneet tutkapannan avulla, että koira oli mennyt rajavyöhykkeelle, jonne he itse eivät voineet mennä. Miehet olivat jääneet odottamaan, että koira palaa takaisin. He eivät olleet voineet tehdä koiran menosta rajavyöhykkeelle asianmukaista ilmoitusta rajavartioasemalle, sillä heidän puhelimensa olivat jääneet metsästyskämpälle. Lopulta he olivat menettäneet koiratutkan kaiun ja kun koira ei ollut palannut takaisin, miehet olivat palanneet metsästyskämpälle. Siellä he olivat päättäneet lähteä etsimään koiraau-tolla, mikäli he eivät saisi uutta kaikua iltaan mennessä.

Iltapäivällä rajavartioasemalta ilmoitettiin heille, että poromiehet olivat ottaneet koiran haltuunsa. Koira oli mennyt poroaitaan ja aiheuttanut siellä kahdelle porolle niiden lopettamisen vaativat vammat.

Miehet tuomittiin sakkorangaistuksiin metsästysrikkomuksesta ja yhteisvastuullisesti korvaamaan lopetettujen porojen arvot 700 euroa ja 300 euroa.

Vahingonkorvausoikeudellisesti mielenkiintoisen tapauksesta tekee se, ettei asiaa käsitellyt käräjäoikeus katsonut asianomistajien vaatimille korvauksille olevan perustetta, sillä se katsoi, etteivät asianomistajat olleet syyllistyneet rikokseen. Tämä muotoilu on virheellinen, sillä yksityisoikeudellisen vaatimuksen menestyminen ei ole

⁸⁰ Ks. Virtanen 2011, s. 163.

sidonnainen syytteen menestymiseen tai sen tutkimiseen. Lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa 3 luvun 8 §:n mukaan jos syyte hylätään, yksityisoikeudellinen vaatimus voidaan kuitenkin tutkia tai vaatimuksen käsittelyä voidaan jatkaa riita-asiain oikeudenkäynnistä säädetyssä järjestyksessä. Syyttäjän valituksessa todettiin, että metsästäjät olivat korvausvastuussa siinäkin tapauksessa, että syyte tuli hylätyksi.

Käräjäoikeus katsoi, ettei syytetty ollut syytteessä kuvatulla tavalla metsästännyt aiheuttaen vahinkoa toisen omaisuudelle. Ratkaisua oli perusteltu sillä, etteivät miehet olleet voinut mennä koiran perään rajavyöhykkeelle, vaan he olivat menneet kämpälle odottamaan koira saapuvaksi.

Hovioikeus puolestaan katsoi syytetyn ottaneen kielletyn riskin, kun hän ei ollut ryhtynyt etsimään koiraansa. Hänen katsottiin syyllistyneen metsästysrikkomukseen, sillä hän oli huolimattomasti metsästäen aiheuttanut vahinkoa poronomistajien omaisuudelle. Hovioikeus tuomitsi poronomistajille aiheutuneet vahingot täysimääräisesti. Vahingonkorvausta ei kuitenkaan tuomittu valituksessa vaadittuja määriä 891,40 euroa ja 900 euroa. Hovioikeuden perusteluista ei käy ilmi, kuinka lopullisiin korvaussummiin päädyttiin. Kuitenkin se, että naarasvasasta vaadittu 900 euroa putosi korvausta tuomittaessa kolmeksisadaksi euroksi, viittaa siihen, ettei vaadittu kahden vasan arvoa vastaava tuoton menetys tullut korvattavaksi. Siitosvaatimesta vaaditun 891,40 euron putoaminen seitsemäänsataan euroon on vaikeammin pääteltävissä. Perusteluista kuitenkin käy ilmi, ettei kyse voi olla ainakaan siitä, että poron liha oltaisiin voitu hyödyntää, sillä poro oli maannut yön yli maassa halvaantuneena eikä sen liha ei ollut enää syömäkelpoista. Lähelle tuomittua summaa päästäisiin puolestaan, jos vaaditun kolmen vuoden tuottoarvon sijasta otettaisiin huomioon vain kahden vuoden tuottoarvo. Tämä perustuisi siihen, että uuden poron katsotaan olevan tuottava vasta kahden-kolmen vuoden kuluttua.

Tuomiossa ei mainittu mitä lakia vahingonkorvaukseen sovellettiin. Kuitenkin tuomion sanamuodosta ”*ovat velvollisia korvaamaan aiheutuneet vahingot täysimääräisesti*” voidaan päätellä, että tapauksessa on sovellettu vahingonkorvauslakia rakennuskaaren sijaan. Vahingonkorvausoikeudellisen tuottamuksen täyttymisen tarkastelua ei erikseen tarvinnut suorittaa syytetyn menettelyn täytettyä rikosoikeudellisen tunnusmerkistön.

Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisussa Nro 880 S 11/280 oli kyse siitä, että T on laskenut koiransa irti noin kilometrin päässä strutsitarhasta ja kyennyt seu-

raamaan koiransa etenemistä ainakin muutaman sadan metrin tarkkuudella. T on tiennyt läheisestä strutsitarhasta ja havainnut koiran suuntaavan strutsitarhalle päin. Strutsitarha oli M:n omistama, eikä siellä saanut pitää koiraa irti. T ei ole heti havaittuaan koiransa olleen strutsitarhan luona ryhtynyt poistamaan koiraa sieltä. Koira on mennyt aidattuun strutsitarhaan ja raadellut ja hätyyttänyt siellä strutseja tunnin ajan.

Hovioikeus katsoi T:n menetelleen asiassa tuottamuksellisesti ja siten asiassa tuli sovellettavaksi vahingonkorvauslaki, joten M:lle aiheutuneet vahingot korvattiin täysimääräisenä.

Kainuun kärjäoikeus oli tapauksessa päätenyt siihen, ettei kantaja ollut näyttänyt asiassa seikkaa, jonka perusteella T:n toiminta olisi ollut asiassa huolimaton ja tuottamuksellista. M:n vaatimuksen perusteissa oli tosin vedottu siihen, että T:llä olisi ollut strutsitarhan läheisyydessä metsästäessään korostunut huolellisuusvelvoite.⁸¹ T:n riitautettua tuottamuksensa, tapahtumiin tuottamukseen liittyvän todistustaakan katsottiin olevan kantajalla.

Kärjäoikeudessa arvioitiin sitä, että onko strutsiainauksen väitetty puutteellisuus aiheuttanut kantajan myötävaikutuksen vahingon aiheutumiseen. Kuitenkaan ei näytetty, että ainakaan merkittävää puutteellisuutta olisi ollut, joskin koiran katsottiin voineen päästä aitaukseen varsin helposti. Koska tuomiossa päädyttiin soveltamaan rakennuskaaren 22 luvun 7 §:n ankaran vastuun säännöstä, perusteltiin myötävaikutuksen täyttymättömyyttä sillä, että kun kyseessä on ankaran vastuun säännös, tulee myötävaikutusta koskevan vahingonkäräjän tuottamukseen oltava suhteellisen korkealla.

Ankaraa vastuuta sovellettaessa korvattiin siis puolet vaaditusta eläimen arvosta menetetty tuotto mukaan lukien. Lisäksi vastaaja veloitettiin korvaamaan täysimääräisesti strutsiainauksen korjaamisesta aiheutuneet kustannukset, vaikka tämä kiisti siihenkin liittyvän vaatimuksen. Tämä on mielestäni hyvinkin outoa, sillä vastaajanhan ei katsottu menetelleen tuottamuksellisesti.

Hovioikeus puolestaan perusteli T:n tuottamukseen täyttymistä viitaten ML 53.2 §:iin.⁸² Perustelujen mukaan koiran haltijalla on tästä huolimatta ollut vastuu koiransa valvonnasta ja myös koiran aiheuttamasta vahingosta tilanteessa, jossa valvonta-

⁸¹ Kuten aiemmin jo todettu, tämä on metsästyslain ja rikoslain esitöiden mukainen näkemys.

⁸² ”Maanomistajalla tai metsästysoikeuden haltijalla on oikeus poistaa alueelta 1 momentin vastaisesti siellä oleva koira tai ottaa se talteen. Jos koiran avulla metsästäessä ajo tai haukku poikkeaa vieraalle alueelle, alueen omistajan tai metsästysoikeuden haltijan on kuitenkin annettava ajon tai haukun jatkoa häiriintymättä puolen tunnin ajan.”

vastuu on laiminlyöty, vaikka koira olisikin ollut luvattomalla alueella vähemmän kuin puoli tuntia. Valvontavastuun laiminlyömistä puolestaan perusteltiin sillä, että T:n on täytynyt ymmärtää, että koira voi strutsien hajun perusteella etsiä strutsitarhalle, jossa koira ei ole saanut pitää irti, ja aiheuttaa siellä vahinkoa strutsseja häiritsemällä. T ei myöskään ollut heti havaittuaan koiransa olevan strutsitarhan luona ryhtynyt poistamaan koiraansa sieltä. Näiden seikkojen takia hovioikeus katsoi T:n menetelleen metsästystilanteessa huolimattomasti ja tuottamuksellaan aiheuttaneen M:lle vahinkoa.

Hovioikeus painotti tuottamuksen täyttymisen todettuaan, että sen myötä asiassa tulee sovellettavaksi vahingonkorvauslaki. Kantajan myötävaikutusta vahinkoon arviointiin myös käräjäoikeuden ratkaisusta eriävästi. Hovioikeuden mukaan asiassa oli riidatonta, että koira on päässyt strutsitarhan aitauksen sisäpuolelle jotakin kautta ja reittejä sinne on ollut useita. Näillä perusteilla aitauksen ei ole katsottu olleen vaatimusten mukainen ja että kantaja oli omalla menettelyllään myötävaikuttanut vahingon syntymiseen eikä ollut korvaavia tuotantoeläimiä kuolleiden tilalle hankkimalla ryhtynyt rajoittamaan saamatta jäävistä tuotoista aiheutuvaa vahinkoa. Näillä perusteilla maksettavaksi määrättyjä korvauksia katsottiin olevan kohtuullista sovitella puoleen tuomituista määristä M:n myötävaikutuksen perusteella.

Perusteluista herää kysymys, voitaisiinko samanlaista oikeudellista arviota soveltaa metsästyskoiiriin ja poroaitoihin. Onko metsästäjän oltava normaalitapausta varovaisempi metsästäessään poroaidan läheisyydessä ja aiheuttaako poroaidan harvuus poronostajalle myötävaikutuksen vahingon syntymiseen? Poroaita ei ole kuitenkaan verrattavissa tapauksen strutsiaitaukseen, sillä poroaitauksen funktio on ainoastaan pitää porot sen sisäpuolella ja poissa paikoista, jonne niiden ei haluta joutuvan, kuten autotie.⁸³ Poroaidan pituus voi olla useita kymmeniä kilometrejä, joten olisi kohtuutonta vaatia, että sen täytyisi olla niin tiheä, ettei koira pääsisi siitä läpi.

Kysymys siitä, edellyttääkö tietoisuus poroaidan tai porojen läheisyydestä metsästäjältä tavallisesta poikkeavaa varovaisuutta, on myös relevantti. Hovioikeuden arvion

⁸³ Strutsiaidoista puolestaan todettiin hovioikeuden arviossa erikseen todettiin, että Maa- ja metsätalousministeriön antamassa päätöksessä nro 22/EEO/1997, joka koskee strutsieläinten pidolle asetettavia eläinsuojeluvaatimuksia, todetaan tarhan aitaamista koskevilta osin, että ulkotarhassa on oltava riittävän vahva ja korkea aita, joka estää tehokkaasti kaikkina vuodenaikoina strutsieläinten karkaamisen tarhasta sekä tarhan ulkopuolella olevien koirien ja muiden vastaavien eläinten pääsyn tarhaan.

mukaan T:n on täytynyt ymmärtää, että koira voi eläinten hajun perusteella etsiytyä eläinten läheisyyteen ja aiheuttaa siellä vahinkoa. Tämä on mielestäni erittäin tärkeä aspekti toimintaan liittyvien riskien arvioinnissa. Porojen sijaintia tosin voi niiden laidunmaan suuruuden vuoksi metsästäjän olla vaikea tietää, joten tähän tapaukseen rinnastuvaa huolellisuusvelvoitetta ei voitane asettaa metsästäjille pelkästään poroaidan läheisyyden perusteella. Eri asia on, jos metsästäjä on jollain tavoin tullut tietoiseksi lähistöllä olevista poroista.⁸⁴

Rovaniemen hovioikeus käsitteli asiassa R 02/77 koiran raatelemasta porosta maksettavan vahingonkorvauksen määrää. S oli huolimattomuudesta päästänyt irti H:n omistaman yli viisi kuukautta vanhan koiran, joka on lähtenyt H:n pihalta. Koira on ollut irti ilman alueen metsästysoikeuden haltijan lupaa, ajatannut siellä toisen, H:n omistaman ja huolimattomuudesta irti laskeman, yli viiden kuukauden ikäisen koiran kanssa P:n omistamaa poroa. Koirat ovat pureet poikki poron vasemman takajalan, minkä vuoksi poro on jouduttu lopettamaan.

S ja H ovat myöntäneet syytteen metsästyslain säännösten rikkomisesta ja 5 500 markan vahingonkorvausvaatimuksen oikeaksi perusteeltaan, mutta määrän osalta S myönsi oikeaksi 1957 markkaa ja H 2000 markkaa.

Rovaniemen kärjäoikeus tuomitsi S:n maksettavaksi metsästyslain säännösten rikkomisesta 15 päiväsakkoa. S ja H velvoitettiin yhteisvastuullisesti korvaamaan P:lle koiran raateleman poron arvona 4500 markkaa laillisine viivästyskorkoineen. Kärjäoikeus perusti tuomitun korvausmäärän esitettyihin Liikennevakuutuskeskuksen kiertokirjeeseen poron ohjekorvausarvoista 2001, Paliskuntain yhdistyksen 53. edustajakokouksen pöytäkirjan otteeseen, jossa todetaan kohdassa 30. maasuorpetojen tappamien porojen korvauksista vuonna 2002, sekä todistajana olleen promiehen näkemykseen.

S vaati valituksessaan, että rangaistusta alennetaan ja tuomittu vahingonkorvaus alennetaan 1957 markkaa vastaavaksi 329,15 euroksi. Hovioikeus pysytti rangaistuksen, mutta vahingonkorvauksen määrää laskettiin 3500 markkaa vastaavaksi 588,66 euroksi. Korvausmäärää perusteltiin vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:llä. Sen perusteella hovioikeus katsoi, että korvauksen määrässä voidaan ottaa huomioon myös menetetyn poron tuottoarvoa. Vaadinporon hinta perustettiin esitettyihin Paliskuntain yhdistyksen hyväksymiin porojen ohjekorvausarvoihin (2300 markkaa) ja liikennevakuutuskeskuksen porojen korvausohjearvot (1957 markkaa).

Hovioikeuden tuomiota voidaan kiittää korvausmäärän perusteiden avaamisesta. Niimenomaan tuottoarvon selkeä kirjaaminen perusteluihin selittää ohjearvoihin verrattuna korkealta tuntuvaa korvausmäärää, joka varmasti on ollut osaltaan motiivina kärjäoikeuden tuomiosta valittamiseen. Kärjäoikeuden tuomitseman korvausmäärän perusteet jäävät tähän verrattuna epäselviksi.

⁸⁴ Tietoa porojen sijainneista on saatavilla muun muassa www.porotyot.fi sivustolla.

Joissain tapauksissa voi olla vaikeuksia näyttää, että koira on todella ajanut tai repinyt poroa. Useimmiten näitä näyttökysymyksiä on arvioitu tuomioistuimissa, kun poronmistaja tai –hoitaja on ampunut poroa uhanneen koiran ja koiranomistaja tai syyttäjä on vienyt asian oikeuteen.

Rovaniemen hovioikeus on tuomiossaan 14/15331 käsitellyt näyttökysymyksiä tapauksessa, jossa koiran väitetään repineen poroa aitauksessa, minkä jälkeen se on ammuttu poronmistajan toimesta.

P oli ollut koiransa kanssa metsällä, kun hän on kadottanut koiransa. O oli kuullut koiran haukkuvan poroaitauksensa luona ja mennyt aseensa kanssa aitaukseen. O oli koittanut jutella koiralle, mutta koira ei ollut huomionnut häntä ja pujahtanut sisään aitaukseen. Koira oli ryhtynyt ajamaan poroja aitauksessa ja vastaaja O:n mukaan tarttunut hampaillaan kiinni poron takajalasta ja sen jälkeen jatkanut poron ajamista. O oli ennen yrittänyt saada koiran kiinni, mutta ei ollut siinä onnistunut. O oli ampunut koiran.

Lapin käräjäoikeus päätyi tapauksessa tuomitsemaan O:n rikoslain 35 luvun 1 §:n mukaisesta vahingonteosta 30 päiväsakkoon ja asianomistajalla olleelle vakuutusyhtiölle sen P:lle koirastaan maksamasta korvauksesta 1300 euroa. Käräjäoikeus katsoi, että todennäköisyyttä sille, että koira on roikkunut hampaillaan porossa O:n kertomalla tavalla ja ettei porosta ole löytynyt puremakohdasta ulkoisia vammoja, on pidettävä niin pienenä, ettei mainitunlaista tapahtumaa voida pitää siinä määrin mahdollisena ja varteenotettavana tapahtumankulkuna, että asia tuli ratkaista O:n hyväksi. Todistelussa kiinnitettiin huomiota muun massa siihen, että porosta ei ollut löytynyt ulkoisia vammoja. Koiran suusta oli löytynyt vain kolme poron karvaa, joita oli ollut aitauksessa paljon myös maassa.

Hovioikeudessa otettiin vastaan uutta todistelua hätäpuhelun sisällöstä ja eläinlääkärin lausunnosta. Hovioikeus piti uskottavana O:n kertomusta siitä, ettei hän ollut saanut koira kiinni. Hovioikeus katsoi koiran suusta löytyneiden karvojen viittaavan siihen, että koira on repinyt poroa. Vaikka poro ei ollut aristellut väitetyn puremakohdan painelua, ei eläinlääkärin lausunnon mukaan voitu poissulkea sisäisten vammojen mahdollisuutta. Se, että poro ei aristellut jalkaansa 35-kiloisen koiran roikuttua siinä 20-30 metriä pitkän matkan, puhui O:n kertomusta vastaan. Toisaalta vammoja oli tarkasteltu pimeän aikana taskulampun valossa. Kun lisäksi otettiin huomioon usean todistajan kertomuksista ilmenevä seikka, että poron ajattamiseen aitauksessa sisältyy suuri riski poron törmäämisestä aitaan, hovioikeus katsoi, ettei O voinut muuten kuin ampumalla estää vahingon syntymisen. Näillä perusteilla hovioikeus katsoi, että O:lla oli oikeus tappaa P:n koira ja syyte vahingonteosta oli hylättävä ja O vapautettava tuomitusta korvausvelvollisuudesta.

Eri mieltä ollut hovioikeudenneuvos katsoi O:n syyllistyneen vahingontekoon. Hänen näkemyksensä mukaan O:n kertomusta vastaan puhuivat muun muassa se, ettei porosta oltu löydetty ulkoisia jälkiä, sisäisten vammojen syntymekanismi ei ole puremissa samanlainen, kuin joihin eläinlääkäri oli lausunnossaan viitannut, poro ei ollut aristanut jalkaansa väitettyä puremakohtaa tunnusteltaessa, eikä kukaan muu kuin vastaaja ja hänen isänsä ollut havainnut poron ontuvan. Hovioikeudenneuvos piti vastaajan kertomusta epäuskottavana ja piti asiassa näytettynä sitä, että koira ei ole ollut repimässä ajamaansa poroa vastaajan väittämällä tavalla.

Mielestäni tuomioistuimen perustelu poron ajattamiseen aitauksessa sisältyvästä riskistä on jokseenkin irrelevantti, sillä tuomioistuin arvioi O:n oikeutta ampua P:n koira nimenomaan poronhoitolain 42 §:n 2 momentin mukaan. Lainkohdan mukaan, kun kyseessä ei ollut koirien kiinnipitoaika, koira saadaan ampua vain kun se on tavattu repimästä ajamaansa poroa. Näin ollen muunlaisen vaaran aiheuttamista poroil- le ei tule laskea poron ampumista oikeuttavaksi olosuhteeksi, ainakaan poronhoito- lain perusteella. Eri asia olisi, jos toimintaa pyrittäisiin oikeuttamaan esimerkiksi rikoslaissa tarkoitettulla pakkotilalla, johon O myös valituksessaan vetosi.

Pidän kuitenkin hovioikeuden päätöstä oikeana, onhan kyseessä rikosasiaan liittyvä näytön arviointi, jolloin epäselvät näyttökohdat on otettava huomioon syytetyn eduksi. Tässä tapauksessa monet seikat olivat epäselviä ja niistä oli vain vähäistä näyttöä. Siispä oli oikein, että lopullinen tuomio oli syytetyn eduksi.

Asiassa kuitenkin käsiteltiin adheesioperiaatteen mukaisesti samassa asiassa yksityisoikeudellista vaatimusta, kun vakuutusyhtiö, joka oli maksanut P:lle tämän koirasta 1300 euron korvauksen, haki takautuvaa korvausta O:lta. Olisiko korvausasia käsitelty eri tavalla, jos siihen oltaisiin sovellettu erilaista näytön arviointia?⁸⁵ Kysymys on tutkimuskysymyksenikin kannalta keskeinen, sillä yhtä hyvin metsästysrikkomusasiaa käsitellessä tuomioistuimen arviointi saattaa erota samaan tekoon liittyvästä vahingonkorvausvaatimuksen käsittelystä, joka voi koskea esimerkiksi koiran tappamaa poroa. Tällaisissa asioissa saattaisi olla tarkoituksenmukaista eriyttää yksityisoikeudellisen vaateen käsittely omaksi asiakseen.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisu asiassa R 01/77 koski myös koiran ampumista poronhoitajan toimesta. Hovioikeus käsitteli myös metsästysrikkomusta koiran omistajan rikottua valvontavelvollisuuttaan ja näihin rikkomuksiin liittyviä vahingonkorvausvaatimuksia.

K oli koirien kiinnipitoaikana rakentaessaan Karjalan karhukoira-rotuiselle koiralleen uutta häkkiä kytkenyt koiransa flexi-taluttimella maahan upotettuun rautakankeen 2-3 päiväksi. Koira oli purrut taluttimen hihnan poikki, karannut ja mennyt noin viiden kilometrin päässä olleen A:n porojen vasotusaidan lähetyville, missä se oli aiheuttanut neljän poronvasan kuoleman. Lopulta P oli ampunut koiran.

Käräjäoikeus katsoi K:n syyllistyneen metsästysrikkomukseen, sillä koiran kiinnipitotapa ei ollut riittävä varmistamaan koiran kiinnipysymistä ja kiinni-

⁸⁵ Luvussa 4.3 tulin siihen tulokseen, ettei ainakaan samaan oikeustositseikkaan voida soveltaa erilaista näytön arviointia adheesioprosessissa. Jos rikosasia ja vahingonkorvausasia eriytettäisiin omiksi oikeudenkäynneikseen, voisi olla mahdollista, että näytön arviointi poikkeaisi niissä toisistaan.

pidon kesto ja koiran ikä huomioon ottaen taluttimen poikki pureminen ei ollut sillä tavoin odottamatonta, ettei K:n menettelyä tullut pitää huolimattomana.

Koiran tappamista poroista A vaati korvausta kolmen urosvasan ja kuuden naarasvasan osalta. Lisäksi paikallinen paliskunta vaati korvausta aiheutuneista etsintä- ja selvityskuluista 2.107,50 markkaa. Käräjäoikeus katsoi jääneen näyttämättä, että koira olisi aiheuttanut yli neljän vasan kuoleman. Se tuomitsi K:n maksamaan korvausta neljästä kuolleesta vasasta paliskuntain yhdistyksen hyväksymien petojen tappamien porojen ohjekorvausarvioiden vuodelle 2000 määrittelmien arvojen mukaisesti.

P puolestaan tuomittiin poronhoitorikkomuksesta sakkorangaistukseen ja maksamaan vahingonkorvausta koirasta ja sen kuolemaan liittyvistä kuluista. P oli kertonut ampuneensa koiraa, jota ei ollut yrittänytkään ottaa kiinni. Käräjäoikeus katsoi jääneen selvittämättä, että koira olisi ampumishetkellä ollut ajamassa poroja.

Hovioikeus pysytti käräjäoikeuden päätöksen A:n syyksi lukemisen, rangaistuksen mittaamisen ja korvausvelvollisuuden osalta. P:n syyte puolestaan hylättiin. Hänen kertomuksensa ristiriitaisuuden sekä tutkimusselosteen ja lausunnon tuloksen ei katsottu merkitsevän sitä, etteikö kyseessä olisi ollut sellainen P:n kuvaama pakottava tilanne, että hänen olisi ollut mahdotonta ottaa koira kiinni. Selvittämättä jäi, että koira olisi tapahtumahetkellä vallinneissa olosuhteissa saatu kiinni tai vahinko voitu muuten estää.

Tapaus erosi aiemmista käsittelemistäni tapauksista ainakin siten, että siinä oli asianosaisena paliskunta, jonka poromiehet olivat tehneet näille korvattavaa etsintä- ja selvittelytyötä yksinomaan K:n koiran vasaolle aiheuttamista vahingoista. Kuitenkaan näitä kustannuksia ei tuomittu korvattavaksi täysimääräisenä, koska etsintäkulojen ei katsottu olleen suoraan verrannolliset korvattavaksi tulevien vasojen määrään. Näistä kuluista tuli käräjäoikeuden tuomion mukaan K:lle korvattavaksi puolet. Määrältään tuomitut korvausmäärät noudattivat paliskunnan suosituksia. Tämä viittaa myös täyden korvauksen periaatteen noudattamiseen ja vahingonkorvauslain soveltamiseen.

Poronhoitorikkomuksen näyttöä arvioitaessa erikoinen oli käräjäoikeuden perustelujen muotoilu:

”Tässä tapauksessa P on itsekin kertonut ampuneensa koiraa, jota hän ei ole yrittänytkään ottaa kiinni ja toisaalta *jutussa on jäänyt selvittämättä, että koira olisi ampumishetkellä ollut ajamassa poroja*. Tällä perusteella käräjäoikeus katsoo näytetyksi, että P on menetellyt poronhoitolain säännösten vastaisesti ampumalla koiran, jota hän ei ole yrittänytkään ottaa kiinni.”

Sanamuoto vaikuttaa viittaavan siihen, että todistustaakka siitä, että koira olisi ollut ajamassa poroja ampumishetkellä, olisi vastaajalla. Tällaista ”käännettyä todistus-

taakkaa” ei enää hovioikeuden perusteluista ollut havaittavissa. Tapausta arvioitiin siitä näkökulmasta, että kun selvittämättä oli jäänyt, että koira olisi tapahtumahetkellä vallinneissa olosuhteissa saatu kiinni tai vahinko voitu muuten estää, ei P ollut syyllistynyt menettelyllään poronhoitorikkomukseen. K valitti hovioikeuden päätöksestä vielä Korkeimpaan oikeuteen, joka ei myöntänyt asiassa valituslupaa.

Poronhoitolain 42 §:n 2 momentin mukaista poronomistajan tai poronhoitajan oikeutta ampua koira on arvioitu tuomioistuimissa usein. Rovaniemen hovioikeuden seulontaratkaisulla (D n:o 09/762) ratkaisema asia käsitteli vahingonkorvausvaatimusta kuolleesta koirasta sen jälkeen, kun Oulun kärjäoikeus oli todennut poronomistajan syyttömäksi vahingontekoon ja vahingonkorvausvaatimuksen perusteettomaksi tämän suojeltua poroeloaan ampumalla koiran.

Poronomistaja J oli tavannut porojen laitumelta koirien kiinnipitoaikana isännättömän koiran. Koira oli jo raadellut yhtä poroa ja se tavattiin ajamasta toista poroa. J:n mukaan hän oli yrittänyt ottaa koira kiinni kolmeen eri otteeseen esimerkiksi houkuttelemalla ja maanittelemalla sekä ajamalla mönkijällä poron ja koiran väliin. Hän oli myös ennen ampumista soittanut paliskunnan poroisännälle ja tiedustellut, miten tilanteessa pitäisi menetellä. Kärjäoikeus katsoi, että asiassa selvitetyn, että J oli yrittänyt kiinnittää koira tarpeeksi ennen ampumista. Lisäksi katsottiin, että koira oli tavattu ajamasta poroja eikä sitä olisi saatu kiinni, joten J:llä oli poronhoitolain 42.2:n mukainen oikeus ampua koira.

Koiranomistaja H vaati korvausta kuolleen koiransa arvosta 1200 e ja sen rokotus- ja ylläpitokustannuksista 800 e. Kärjäoikeus lausui näistä vaatimuksista vain, että koska syyte on hylätty, on korvausvaatimukset hylättävä.

Poronomistaja J:llä oli H:ta kohtaan vahingonkorvausvaatimus koiran aiheuttamasta poron kuolemasta seuranneista töistä ja kuluista. Kärjäoikeus hylkäsi korvausvaatimuksen, sillä asiassa ei ollut selvitetty näyttöä H:n tuottamuksesta tai rikoksesta.

Poronomistajan vahingonkorvausvaatimus ei menestynyt, koska koiranomistajan menettelyn tuottamuksellisuudesta ei ollut esitetty näyttöä. Tällainen näyttö olisi luultavasti suhteellisen helposti saatu esitettyä, jos koiranomistajaa olisi syytetty metsästyslain säännösten rikkomisesta, sillä hän rikkoi metsästyslain 8 luvun 51 §:n mukaista koiran kiinnipitovelvollisuutta.

Kärjäoikeuden perustelut vahingonkorvausvaatimuksen osalta olivat niukat ja myös puutteelliset. Kuten todettua, ei syytteen hylkääminen tarkoita samaan menettelyyn liittyvän vahingonkorvausvaatimuksen perusteettomuutta. Tätä ei ottanut huomioon edes hovioikeus seulontaratkaisua tehdessään eikä ratkaisussa mainittu mitään va-

hingonkorvausvaatimuksesta. Hovioikeus tyytyi vain lakonisesti lausumaan asiasta seuraavasti:

”Hovioikeus katsoo kuten käräjäoikeuskin, että isännätön koira on tavattu kiinnipitoaikana ajamasta poroja niiden laitumella eikä koira ole saatu kiinni. J:llä on poronmistajana ollut poronhoitolain 42 §:n 2 momentissa säädetty oikeus estää porojen häiritseminen ja tappaa koira.”

Kantaa ei siis otettu vahingonkorvausvelvollisuuden syntymisen edellytyksiin tai edes siihen, että vahingon aiheuttanut teko ei ollut oikeudeton. Myös hovioikeuden ratkaisua voidaan siis mielestäni pitää asiassa varsin kyseenalaisena.

5.3 Käräjäoikeudet

Korvattavaan määrään voivat vaikuttaa monet, esimerkiksi poron kuntoon liittyvät tekijät. Seuraavassa tapauksessa ei otettu huomioon tuomittaessa korvattavaa summaa poron tuottoarvoa, koska poro oli jo valmiiksi ennen koiran hyökkäystä huonossa kunnossa:

R:n koira oli raadellut T:n poron. Poro oli turvonnut eli oli niin sanottu vesivatsa eikä se ollut liikkunut makuupaikaltaan pitkään aikaan huonon kuntosuoraksi. R:n käsityksen mukaan poro olisi kuollut paikoilleen muutenkin. Kun T ei kiistänyt poron huonoa kuntoa, käräjäoikeus piti R:n kertomusta poron kunnosta uskottavana. Käräjäoikeus tuomitsi paliskuntain yhdistyksen laatiman lausunnon mukaisesti R:n korvattavaksi vaatimen arvon, vaikka kyseessä oli siitosvaadin, joiden arvoon yleensä lisätään tuoton menetyksenä vähintään kolmen vuoden tuottoarvo (3x140 e eli teuraasta saatava hinta).

Ratkaisu oli looginen, sillä porosta ei ollut enää odotettavissa mitään tuottoa. Kyseessä on täysi korvaus. Käräjäoikeus perusteluissaan viittasi korvauksen osalta vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:än. Tämä ratkaisu osoittaa, ettei poron arvoon tule automaattisesti lukea kuuluvaksi sen tuottoarvoa.

5.4 Vakuutus päätökset

Vakuutusyhtiöt ovat monissa koirien aiheuttamissa vahinkotapauksissa ainoa oikeudellisen arvion tekevä instanssi. Vakuutusyhtiöissä vakuutus päätöksen perusteena ovat kyseiseen vakuutukseen soveltuvat vakuutusehdot sekä voimassa oleva lainsä-

däntö. Tutkimuskysymyksen korvausasioita käsitellään vakuutusyhtiöissä vuositasolla huomattavasti enemmän kuin tuomioistuimissa.⁸⁶ Siispä vakuutusyhtiön oikeudelliset arviot vaikuttavat huomattavasti siihen, millaiseksi vahingon aiheuttajien ja etenkin kärsijöiden oikeudellinen ja taloudellinen asema muodostuu.

Eräässä Lähi-Tapiolan vakuutus päätöksessä vuodelta 2014 myönnettiin vakuutuskorvausta yksi neljäsosa vaadituista porojen arvoista:

Vakuutuksenottaja oli laittanut koiransa navettarakennuksessa sijaitsevaan häkkiin ja toisen koiran saman navettarakennuksen sisäpuolelle ketjuun kiinni. Vakuutuksenottaja on lisäksi sulkenut navettarakennuksen oven metallisella lukkosäpillä. Tästä huolimatta koirat olivat päässeet irti ja juosset paikallisen paliskunnan erotusaitaukseen, missä ne ovat tappaneet 12 poroa ja lisäksi haavoittaneet kolmea poroa. Paliskunta vaati vakuutuksenottajalta korvausta porojen arvosta sekä eläinlääkärikuluista.

Vakuutusyhtiö maksoi korvausta yhden neljäsosan vaadituista porojen arvoista ja puolet aiheutuneista eläinlääkärikuluista.

Vakuutusyhtiön mukaan vakuutuksenottajan ei voitu katsoa toimineen asiassa sillä tavalla huolimattomasti, että hänelle tämän seurauksena syntyisi tuottamukseen perustuva vastuu. Tätä perusteltiin sillä, etteivät koirat olleet koskaan aikaisemmin käyttäytyneet sillä tavalla, että ne olisivat rikkoneet häkkiin ja ketjunsä ja ketjunsä sekä riuhtoneet navetan oven auki. Vakuutuksenottajan katsottiin menetelleen kaikkiin puolin huolellisesti ja ryhtyneen kaikkiin häneltä kohtuudella vaadittaviin toimiin vahingon estämiseksi. Hänellä ei katsottu olleen perusteltua aiheuttaa epäillä koirien toimivan tavalla, jolla vahinko on aiheutettu. Vakuutuksenottaja ei ole voinut ennakoida, ettei koirien laittaminen häkkiin tai ketjuun suljettuun navettaan ole riittävä toimenpide kyseisenlaisen vahingon ehkäisemiseksi. Koska vakuutuksenottajalla ei näin ollen katsottu olevan vahingonkorvauslain mukaista korvausvastuuta asiassa, ei korvausta vastuu vakuutuksesta tältä osin suoritettu.

Vakuutusyhtiö katsoi vakuutuksenottajan olleen korvausvastuussa osasta vahinkoa rakennuskaaren 22 luvun 7 §:n perusteella. Kuolleista poroista korvattiin lainkohdan perusteella neljäsosa vaaditusta määrästä ja vaadittujen eläinlääkärikulujen määrästä puolet.

Vahingonkärsijä vaati koiran aiheuttamien vahinkojen korvaamista poronhoitolain 42 §:n mukaisesti ja sen jälkeen muutoin, mitä vahingonkorvauslaissa on säädetty. Korvauspäätöksen uudelleen käsittelypyynnönkin jälkeen vakuutusyhtiö katsoi, ettei vakuutuksenottajalla ollut asiassa tuottamusta. Sen, ettei vahingonkärsinyt pitänyt vakuutuksenottajan kertomusta tapahtumista luotettavana, ei ollut sen mukaan osoitus siitä, että tapahtumankulku ei pidä paikkaansa. Paliskunnan edustajalta saamansa tiedon, jonka mukaan ruhoja ei ole voitu käyttää hyödyksi, myötä myöntyi vakuutusyhtiö maksamaan lisäkorvausta toisen neljänneksen eli yhteensä puolet porojen arvosta.

⁸⁶ Vahinkoasian tuomioistuimeen päättymisen harvinaisuutta kuvaa se, että vuonna 2011 käsiteltiin Lapin käräjäoikeudessa, joka on todennäköisin tuomioistuin poronhoitoalueella tapahtuneen koiran aiheuttaman porovahingon käsittelemiseen, yksi koiravahinko. Yksittäisessä paliskunnassa saattoi samana vuonna olla useita kymmeniä vahinkotapauksia. *Knuuti* 2011, s. 7.

Lisäksi vakuutusyhtiössä katsottiin, että poronhoitolain 42 §:n mukainen porojen pelotteleminenkin on tuottamuksellinen teko. Vahingonkärsijän olisi myös tullut vakuutusyhtiön mukaan esittää perusteita sille, miksi katsoo, ettei rakennuskaarta sovelleta.

Vakuutusyhtiön perustelut ovat suurimmalta osin periaatteessa loogisia. Ainoastaan se, että ihmeteltiin yleislain soveltumattomuutta erityislain sijasta, osoittaa tietämättömyyttä lainsäädännön soveltamisesta. Tässä esiintyy yksi suurimmista eroista vakuutusyhtiön ja yleisen tuomioistuimen välillä: vakuutusyhtiöllä ei ole *jura novit curia*:n mukaista velvollisuutta tuntea sovellettavaa lakia, vaan siihen vetoaminen jää vahingonkärsijän tehtäväksi.

Eniten päätöksessä silmään pistää epäuskottava tapahtumainkuvaus. Elleivät kyseessä ole koiramaailman kahlekuninkaat, voidaan näkemykseni mukaan tapahtumainkulkua pitää ainakin yleiseen elämäkokemukseen perustuen epätodennäköisenä. Uskon, ettei kuvatuista tapahtumainkulkua ainakaan sellaisenaan otettaisi osaksi tuomion perusteluja, jos asiaa koskeva korvausasia päätyisi käräjäoikeuteen.

Vakuutusyhtiö eroaa tällaisen epäilyksiä herättävän tapahtumainkulun arvioinnissa tuomioistuimesta sillä tavalla, ettei sen intressissä ole ainakaan riitauttaa sitä. Tässä tapauksessa asia on jopa päinvastoin: vakuutusyhtiöllä saattaa olla taloudellinen intressi ottaa epäuskottavakin tapahtumainkuvaus osaksi vakuutus päätöstä. Vakuutus käsittelijällä ei myöskään ole tuomariin rinnastuvaa virkavastuuta. Vakuutus päätöksestä voidaan toki pyytää maksutta puolueetonta lausuntoa joko Vakuutuslautakunnalta tai kuluttajariitalautakunnalta, mutta vaikka tällaiselta instanssilta saatava lausunto eroaisi vakuutus päätöksestä, ei se aiheuta vakuutusyhtiölle minkäänlaista sanktiota. Asioiden käsittely näissä instansseissa, etenkin kuluttajariitalautakunnassa, kestää huomattavan kauan, mikä myös heikentää asianomistajan tosiasiallista oikeusturvaa.

Merkillepantavaa on myös se, kuinka vakuutus päätöksessä automaattisesti oletettiin, että porojen ruhot voidaan rakennuskaaren 22:7 mukaisesti käyttää hyödyksi ja tämän myötä oltiin valmiita korvaamaan yksi neljäsosa täydestä korvauksesta. Periaatteessa tämä lähtökohta on täysin lainmukainen, vaikka vahingonkärsijästä saattaakin tuntua käsittämättömältä, että korvattavaksi tulee vain neljäsosa aiheutuneesta vahingosta.

5.5 Esitutinnan päätösilmoitukset

Kuten käsittelemistäni tuomioistuintapauksista voi huomata, tapahtuu koiran aiheuttamaan vahinkoon liittyvän vahingonkorvausvaatimuksen käsittely useimmiten rikosasian käsittelyn yhteydessä adheesioperiaatteen mukaisesti. Siihen, että poronomistaja harvemmin nostaa erillistä siviilikannetta on selvä syy: kuluriskit. Rikosasian yhteydessä syyttäjä voi ajaa rikokseen liittyvää yksityisoikeudellista vaatimusta asianomistajan puolesta, mistä ei tule kuluja asianomistajan maksettavaksi.⁸⁷

Mikäli vahinkoa kärsinyt poronomistaja lähtee erillisessä vahingonkorvausoikeudenkäynnissä ajamaan vahingonkorvausasiaa, on riskinä aina jutun häviäminen, jolloin kulut lankeavat kantajalle. Oman menoeränsä tuo myös oikeudenkäyntiavustajan käyttäminen. Prosessaaminen on kallista ja kun vaatimuksissa on oikeudenkäynnin mahdolliseen hintaan verrattuna kyse suhteellisen vähäisistä summista, on poronostajien haluttomuus siviilikanteen nostamiseen ymmärrettävää.

Vahingonkorvausasian käsittely rikosasian yhteydessä on siis asianomistajan kannalta taloudellisesti mielekkäämpi vaihtoehto. Syytteen menestyessä se on asianomistajalle suotuisaa myös näyttökysymysten kannalta: kun rikos on katsottu tapahtuneeksi, on siihen liittyvä vahingonkorvausvelvollisuudenkin, tai ainakin tuottamuksen, olemassaolo yleensä selvä. Siispä rikosoikeudenkäynnin voidaan katsoa olevan asianomistajan intressissä, vaikka hän ei vaatisikaan vastaajalle rangaistusta.

Moni poronomistaja kertoo rikosilmoituksen tekemiseen liittyen poliisin haluttomuudesta tutkia koirien porojen aiheuttamia vahinkoja. Sain tutkittavakseni joitakin ilmoituksia esitutinnan lopettamisesta tällaisissa tapauksissa.

Tapauksessa koira on tappanut poron. Tapahtuma-aikana ei ollut metsästyslain mukaista kiinnipitovelvollisuutta. Todistaja on nähnyt koiranomistajan päästäneen autostaan koiransa juoksemaan tielle. Koira on lähtenyt juoksemaan pitkin tietä ja omistaja ajanut tämän perässä. Myöhemmin todistajan ajaman metsäkoneen ohi on juossut poronvasa, jota aiemmin mainittu koira on toklinut takapäältä saamatta vasaa kuitenkaan kiinni. Todistaja oli tunnistanut koiran rikoksesta epäillyn koiraksi.

⁸⁷ Ks. Lappalainen 1986, s. 39.

Poliisi katsoi asiassa selvitetyn, ettei rikosta ollut tapahtunut. Esitutkinta lopetettiin esitutkintalain (805/2011) 10 luvun 2 § mukaisesti, eikä asiaa lähetetty syyttäjän harjittavaksi. Poliisi perusteli tätä seuraavasti:

”Edellä kerrotun johdosta koira ei ole ollut omistajansa hallinnassa vaan oli hyökännyt poron kimppuun. Tapauksen korvaukset on käsiteltävä käräjäoikeudessa niin sanottuna siviilioikeudellisena vahingonkorvausasiaina.”

Tapausta on tutkittu metsästyslain säännösten rikkomisena: tahallaan tai huolimattomuudesta tehtynä koiran irrallaan pitämisenä toisen alueella ilman maanomistajan tai metsästysoikeuden haltijan lupaa. Poron omistaja on ollut metsästysoikeuden haltija molemmin puolin tapauksessa kyseessä ollutta tietä.

Näkemykseni mukaan tapauksessa täyttyy aivan selvästi metsästyslain 75 §:n 6 kohdan mukaisen metsästyslain säännösten rikkomisen tunnusmerkistö. Koiranomistajan on täytynyt käsittää, että kun hän laskee koiran vapaaksi tiellä, on todennäköistä, että se poron nähdessään poistuu tieltä toisen maalle jahtaamaan poroa.

Poliisin perusteluista saa sellaisen kuvan, ettei niissä ole alkuunkaan ymmärretty epäillyn rikoksen tunnusmerkistöä. Perustelut tutkinnan päätökselle ovat riittämättömät, ja niiltä osin kun päätöstä on yritetty perustella, virheelliset.

Toisessa tapauksessa koira oli ”tuntemattomaksi jääneellä tavalla” päässyt irti teräsketjusta, jossa se oli ollut kiinni. Koira oli poliisin toimesta toimitettu paikalliseen koirahoitolaan, jonka häkistä se on karannut ”tuntemattomalla tavalla” ja tappanut kaksi poroa niiden omistajan pihaan.

Tätäkin tapausta tutkittiin metsästyslain säännösten rikkomisena. Kuten edellisessäkin tapauksessa, poliisi päätyi siihen, ettei asiassa ollut tapahtunut rikosta ja lopetti esitutkinnan. Tätä perusteltiin seuraavasti:

”Asiassa ei ole syytä epäillä, että koira olisi päässyt irti X:n tai kenenkään muunkaan huolimattomuudesta tai tahallisuudesta johtuvasta syyistä. Asiassa ei ole rikosta ja tutkinta lopetetaan saattamatta asiaa syyttäjälle syyteharkintaan.”

Mielestäni se, että koira on päässyt karkaamaan häkistä tai ketjusta, tulisi lähtökohteisesti tulkita niin, että koiran kiinnipidossa ollaan oltu huolimattomia. Siispä tämänkin perustelun voidaan katsoa olevan turhan yksioikoinen, kun muuten kyseisen

rikkomuksen tunnusmerkistö näyttäisi täyttyvän. Voidaan myös kysyä, kuinka hyvät valmiudet poliisilla on tehdä riittävä tuottamusarvio.

Näiden esitutkinnan päättämislmoitusten perusteella poliisi vaikuttaa olevan haluton tutkimaan koirien aiheuttamia vahinkoja rikoksina. Se, että johtuuko tämä virheellisestä lain soveltamisesta, puutteellisista resursseista vai jostain muusta, on epäselvää. Poliisinkin taholta on myönnetty, että tietyille viranhaltijoille poroja koskevien asioiden käsittely on vaikeaa asennevian vuoksi.⁸⁸ Varmaa kuitenkin on se, että mikäli esitutkintoja päätetään väärin perustein, on käsillä oikeusturvariski. Vaarana on se, että mikäli metsästyslain säännösten rikkomisesta ei rangaista kuin satunnaisesti, tulee koirien irtipidosta vielä huolimattomampaa kuin se on tähän mennessä ollut.

Eri asia toki olisi esitutkinnan päättäminen esitutkintalain 3 luvun 9 §:n perusteella. Lainkohdan mukaan esitutkinta saadaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä, jos asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia. Tällöin tulisi kuitenkin viitata tähän nimenomaiseen lainkohtaan. Tapauksessa, jossa koira oli laskettu tielle, ei maanomistaja vaatinut rangaistusta tapauksen johdosta. Esitutkinnan päättäminen olisi siinä ollut mahdollista siis tehdä ETL 3:9:n perusteella.

⁸⁸ *Knuuti* 6/2011, s. 6.

6. Oikeusvertailu

Koirien aiheuttamien vahinkojen korvaamisen perusteet vaihtelevat kansainvälisesti. Suomalaisen tuottamusvastuun lisäksi on ainakin ankaran vastuun malli, jollainen on käytössä muun muassa Ruotsissa ja eräänlainen duaalimalli, jota noudatetaan Isossa-Britanniassa. Duaalimallissa yhdistyvät common law’iin perustuva huolimattomuuteen perustuva vastuu ja *the Animals Actiin* perustuva ankara vastuu, joka kattaa vain tietyt vahinkotilanteet.⁸⁹ Tällaisiin tilanteisiin lukeutuvat muun muassa koirien maatalouskarjalle aiheuttamat vahingot.⁹⁰

Koska poroja elää pääasiassa vain Pohjoismaissa ja Venäjällä ja tutkimuksen terävin fokus kohdistuu poroille aiheutuneisiin vahinkoihin, selvitän tässä luvussa kyseisen alueen oikeusjärjestyksiä koirien aiheuttamien vahinkojen suhteen.⁹¹ Tarkasteltavaksi tulevat Ruotsin ja Norjan oikeusjärjestykset. Tulen vertaamaan niissä olevia koirien aiheuttamien vahinkojen vastuukysymyksiin liittyviä säännöksiä ja tutkimukseen nähden relevantteja poronhoitoon liittyviä säännöksiä Suomen vastaaviin.

6.1 Ruotsi

Suomen ja Ruotsin oikeusjärjestyksillä on pitkä yhteinen historia. Suomen oltua osana Ruotsia oli molemmissa voimassa samat lait siitä lähtien, kun Ruotsissa eri maakuntien lait yhtenäistettiin 1300-luvun puolivälissä. Myös Venäjän vallan alla Suomessa pysytettiin voimassa pohjoismainen oikeusjärjestys.⁹² Suomen itsenäistymisen jälkeen pohjoismaiden välillä on ollut tiivistä lakiyhteistyötä ja vaikka lainsäädännöt ovatkin eriytyneet, Pohjoismaiden kesken on omaksuttu eri lainsäädäntökysymyksissä yhtäläisiä periaatelinjoja. Pohjoismaisen oikeuden jakautuessa itäpohjoismaiseen (Ruotsi ja Suomi) ja länsipohjoismaiseen (Tanska, Norja ja Islanti) alaryhmään, on Suomen oikeus yhdenmukaisempaa Ruotsin kuin esimerkiksi Norjan kanssa.⁹³

⁸⁹ *Mulheron* 2016, s. 71.

⁹⁰ *ibid.*, s.105.

⁹¹ *Nieminen* 2014, s. 216.

⁹² *Mattila* 2002, s. 312.

⁹³ *ibid.*, s. 313.

Myös vahingonkorvauslain esitöissä on viitattu pohjoismaisen oikeuden yhtenäisyyteen. Niin Ruotsissa kuin Suomessakin alettiin valmistelemaan uutta vahingonkorvauslakia 1946 pidetyn kokouksen pohjalta, jossa Norjan, Ruotsin ja Tanskan oikeusministerit sopivat ryhtymisestä pohjoismaiseen yhteistyöhön vahingonkorvaus-oikeuden uudistamiseksi. Suomessa tähän yhteistyöhön päätettiin liittyä vuonna 1952.⁹⁴

Ruotsissa annettiin tästä yhteistyöstä alkaneen lainvalmistelun seurauksena syntynyt vahingonkorvauslaki *Skadeståndslag* (1972:702) vuonna 1972. Suomessa vastaava laki puolestaan annettiin 3.5.1974. Koska pohjoismaisen yhteistyön pyrkimyksenä oli ratkaista tiettyjä vahingonkorvausoikeudellisen sääntelyn yksityiskohtaisiakin ongelmakohtia, kuten valtion ja kunnan vahingonvastuuta sekä moottorikulkuneuvon käyttämisestä aiheutuneen vahingon korvaamista, on laeissa monia yhteneväisyyksiä.

Ruotsin vahingonkorvauslaki säätelee vahingonkorvausvastuuta oman tuottamuksen perusteella, vahingonkorvausvastuuta toisen tuottamuksen perusteella ja julkisen vallan vastuuta, työnantajan vahingonkorvausvastuuta ja vahingonkorvauksen määrittämistä. Lukujaon perusteella lakia voidaan päätellä mukaillun myös Suomen vastaavaa säättäessä. Kyseessä on Suomen tapaan yleislaki.

Koirien aiheuttamia vahinkoja koskevia erityislakeja on Ruotsin oikeusjärjestyksessä ainakin laki koirien ja kissojen valvonnasta *Lag* (1943:459) *om tillsyn över hundar och katter* sekä poronhoitolaki *Rennäringslag* (1971:437). *Lag om tillsyn över hundar och katter* säättää nimestään huolimatta lähinnä koiriin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Tällaisia ovat valvontavastuu, koiran kiinniottaminen, oikeus tapaa vaaraa aiheuttava koira, sekä koiran aiheuttaman vahingon korvaaminen.

Lag om tillsyn över hundar och katter:n mukaan koiran omistajan on korvattava vahinko, jonka koira aiheuttaa, vaikka hänellä ei olisi tuottamusta vahinkoon. Omistajalla on oikeus edelleen vaatia maksamaansa korvausta siltä, joka on aiheuttanut vahingon. Tämä ankara vastuu koskee myös sitä, joka on ottanut koiran hallintaansa tai käyttöönsä. Lainkohta ei koske virkakoirien aiheuttamia vahinkoja, kun poliisi käyttää sitä virassaan, jos vahingonkärsijä on käyttäytynyt sellaisella tavalla, joka vaatii puuttumista.

⁹⁴ HE 187/1973, s. 1.

Koirien aiheuttamia vahinkoja koskeva ankan vastuun säännös on Ruotsissa selkeä ja laaja. Se ei sulje pois mitään vahinkolajeja tai vahingon kohteita, vaan vahingonkärsijällä on aina oikeus saada korvaus kärsimästään vahingosta joko koiran omistajalta tai sen hoitajalta tai käyttäjältä.

Rennäringslag:issakin on erillinen vahingonkorvaussäännös niiden tilanteiden varalta, kun poro tulee tapetuksi tai vahingoitetuksi. Lain 92 §:n mukaan oikeus korvaukseen määräytyy tällöin kuinka on erikseen säädetty tai yleisten vahingonkorvaussäännösten mukaan. Korvauksen osalta siis viitataan vain muuhun lainsäädäntöön. Tämän myötä lienee selvää, että mikäli koira on aiheuttanut vahingon, sovelletaan tilanteessa *lag om tillsyn över hundar och katter*:ia. Ainoa lisäys, jonka *rennäringslag* 92 § tuo tilanteeseen on se, että korvaukseen on omistajan lisäksi oikeutettu siinä tapauksessa että poron omistaja on tuntematon, se saamelaiskylä⁹⁵, jonka alueella kuollut poro sijaitsee.

Laki säättää myös koirien vapaana pitämisestä laidunalueilla, joilla poronhoito on sallittua. Sellaisilla alueilla koirat, joita ei käytetä poronhoidossa, tulee pitää kytkettyinä tai suljettuina sisätiloihin. Sama pätee silloin kun poroja siirretään ja koiranomistajalle on tiedotettu etukäteen siirtämisestä.

Rennäringslag 93 § toisessa momentissa on myös poronhoitolain 42.2:een rinnastettava lainkohta poronomistajan tai -hoitajan oikeudesta tappa koiraa, joka jahtaa tai muuten uhkaa poroja, eikä koiraa muuten saada kiinni. Tästä tulee ilmoittaa viipymättä poliisiviranomaisille. Ruotsalaisessa säännöksessä kynnyksen koiran tappamiseen voidaan kuitenkin katsoa olevan matalampi, sillä koiran saa tappa kun se tavaan ajamasta poroja tai muuten uhkaamasta niitä. Suomessa näin voidaan toimia vain koirien kiinnipitoaikana ja muuna aikana koira täytyy olla tavattu repimästä ajamaansa poroa. Tästäkin osin ruotsalaisessa lainsäädännössä poroelon turvaaminen koirilta on varmistettu paremmin kuin Suomessa.

Lain 94 § säättää myös edellä mainittujen velvoitteiden rikkomisen rankaisemisesta. Sen yhdeksännen kohdan mukaan sakkoon on tuomittava se, joka tahallisesti tai tuottamuksesta rikkoo koiran kiinnipitovelvollisuutta porojen laillisella laidunalueella tai

⁹⁵ Ruotsin lainsäädännössä Suomen paliskuntaa vastaava poronhoitajien paikallisorganisaatio on *Sameby*, jonka suora suomennos on ”saamelaiskylä”. Poronhoitoa saavat Ruotsissa harjoittaa *Rennäringslag*:in mukaan vain *Samebyn* jäsenet.

poroja siirrettäessä tai ilmoittamisvelvollisuutta poroja häirinneen koiran tappamisesta.

Ruotsalaisen koiriin liittyvän lainsäädännön voidaan nähdä olevan selkeämpää kuin Suomessa. Tästä on paljolti kiittäminen keskitettyä koiralakia (*lag om tillsyn över hundar och katter*). Siinä on, joskin melko yleisellä tasolla, koottu koiran omistajuuteen liittyvät velvollisuudet ja oikeudet. Lain yleisyyskään ei tosin muodostune ongelmaksi, kun tarkempia säännöksiä on erityislaeissa kuten *Rennäringslagissa* tai *jaktlagissa* (metsästyslaki), joissa sääntely tarkentuu omaan spesifiin toimintaympäristöönsä.

Myös vahingonkorvauskysymyksiin liittyen Ruotsissa sääntelyn voidaan nähdä olevan Suomea selkeämpää. Ankaran vastuun säännös tarkoittaa, että omistajalla, tai omistajan ollessa tuntematon saamelaiskylällä, on aina oikeus saada korvausta siltä, joka on aiheuttanut poron kuoleman. Ruotsalaisilla poronomistajilla ei siis ole vastaavanlaista, usein hyvin haastavaa velvoitetta näyttää koiranomistajan menettelyn olleen tuottamuksellista saadakseen heiltä korvausta.

6.2 Norja

Norjankin oikeudella on pohjoismaisen yhteistyön myötä tietty yhteys Suomeen. Yhtäläisyydet Suomen oikeusjärjestykseen ovat kuitenkin kaukaisemmat kuin Suomen ja Ruotsin välillä johtuen aiemmin mainitusta jaottelusta itäpohjoismaiseen ja länsipohjoismaiseen oikeuteen, ja siitä, ettei Norja ole Euroopan unionin jäsen. Norjassa annettiin uusi vahingonkorvauslaki *Skadeserstatninglov* pohjoismaisen yhteistyön seurauksena ensimmäisenä 13.6.1969. Kyseessä on Suomen ja Ruotsin lakien kaltainen yleislaki.

Norjankin oikeusjärjestyksessä on hieman Ruotsin tyyliä päädytty säätämään ”koiralaki” *lov om hundehold eli hundeloven*. Siinä säädetään muun muassa koirien kiinnipitämisestä, irtokoirista, koirien pitämisestä ja määrystä, ihmisen oikeuksista ja velvollisuuksista hätä- ja vaaratilanteissa, toimista ongelmallista koiranpitoa vastaan, talteen otettujen koirien uudelleen sijoittamisesta sekä korvaus- ja rikosvastuusta.

Laissa on erityinen säädös koirien kontrolloimisesta porojen laidunalueilla. *Hundeloven* 7 §:n mukaan alueilla, joilla porot laillisesti laiduntavat, on koiran haltijan (*hundeholderen*) varmistettava, ettei koira tarpeettomasti häiritse tai pelottele poroja, vaikka koira olisikin kontrollissa tai kytkettynä. Poronomistaja voi vaatia poroja häiritsevän koiran sulkemista sisätiloihin, kun poroja kuljetetaan asunnon tai mökin ohi. Samassa pykälässä määrätään, että koiran kanssa porojen laidunalueilla liikkuesssa soveltuu myös *reindriftsloven* 65 §:n.

Tämä lainkohta avaa Suomenkin poronhoitolaissa olevaan porojen pelottelun kieltoa PHL 42 §:ä huomattavasti konkreettisemmalla tasolla ja nähdäkseni myös laajentaa pelottelun käsitettä. Sen voidaan nähdä turvaavan poroelon rauhaa ja antavan porojen omistajalle melko laajojakin oikeuksia, kun hän voi tietyissä tilanteissa määrätä, ettei koiranomistaja saa pitää koiraa edes omassa pihapiirissään.

Hundeloven 15 §:ssä säädetään kiinnipitoaikana vapaana kulkevasta koirasta, joka uhkaa poroja. Lainkohdan mukaan maanomistaja ja poronomistaja sekä eräät muut henkilöt tai kuka tahansa, joka toimii lainkohdassa mainittujen henkilöiden puolesta, voivat ottaa tällaisen koiran kiinni. Mikäli kiinniottaminen tai poliisin saapuminen paikalle riittävän nopeasti ei ole mahdollista, voidaan koira tappaa. Suurelta osin *hundeloven* 15 § vastaa poronhoitolain 42.2 §:n sisältöä, mutta koiran tappamiseen oikeutettu henkilöryhmä on laajempi.

Hundeloven 14 § asettaa valvontavelvollisuuden koiran haltijalle ja velvoittaa hänet tekemään voitavansa estääkseen koiran aiheuttaman lainvastaisen uhkan. Toisessa momentissa määrätään myös, että toimi, joka muutoin olisi lainvastainen, on laillinen silloin, kun joku tekee sen estääkseen koiran hyökkäämisen ihmisen tai eläimen kimppuun, kunhan toimen laajuus ei ylitä sitä mikä on välttämätöntä vahingon estämiseksi eikä ylitä sitä mikä on siedettävää ottaen huomioon hyökkäyksen vaarallisuus ja hyökkäyksen kohde.

Säännöksen b) –kohdan mukaan poron omistaja voi ryhtyä toimiin vahingon estämiseksi, jos koira ajaa takaa tai hyökkää laillisesti laiduntavan poron kimppuun. Toimet eivät kuitenkaan saa ylittää sitä mikä on välttämätöntä ja kohtuullista.

Pykälän d) -kohdassa puolestaan säädetään siitä, että kenellä tahansa paikalla olevalla on oikeus tappaa koira, joka on aiheuttanut vahinkoa porolle. Tämä kuitenkin edellyttää, että koira on yhä selvä uhka. Säännös on ainakin jossain määrin päällekkäinen

15 §:n kanssa, mutta laajentaa tappamiseen oikeutettua henkilöryhmää entisestään. Huomattavaa on kuitenkin se, että tämän lainkohdan soveltaminen edellyttää sitä, että koiran on täytynyt jo aiheuttaa konkreettista vahinkoa, minkä jälkeen uhkan täytyy vielä jatkua. Tämä lainkohta koskee myös muuta aikaa kuin kiinnipitoaika, joten *hundeloven* tekee eron siihen, millä edellytyksillä koiran saa ampua riippuen siitä, onko kyseessä koiran kiinnipitoaika – aivan niin kuin poronhoitolakikin. *Hundeloven* 6 §:n mukaan koiria on pidettävä kiinni 1. huhtikuuta – 20. elokuuta välisenä aikana.

Hundeloven 14 ja 15 § antavat laajat valtuudet koiran hyökkäyksen ja takaa-ajamisen estämiseksi eri tasoisin keinoin aina koiran tappamiseen saakka. Vaikkei se välttämättä paljokaan muuta käytännön tasolla poronhoitajan tai -hoitajan toimintamahdollisuuksia verrattuna PHL 42 §:n antamaan liikkumavaraan, on hyvä, että tilanteita on jaoteltu lain tasolla. PHL:n säännös on muotoiltu niin, että poronhoitajalla tai –paimenella on oikeus tappaa koira mikäli sitä ei saada kiinni tai vahinkoa voida muuten estää. Tämän suuntaisen lähestymisen voisi ajatella madaltavan kynnystä ampua koira verrattuna tilanteeseen, jossa olisi Norjan mallin mukaisesti eritelty toimintamahdollisuuksia tilanteen mukaan.

Hundeloven 27 § mukaan koirien aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen sovelletaan *skadeserstatningsloven* 1-5 §:ä ja *reindrifstloven* 66 §:ää. *Skadeserstatningloven* 1-5 §:n mukaan koiran omistaja tai haltija (*innehaver*) on ankarassa vastuussa koiran aiheuttamista henkilö- ja esinevahingoista. Ankarasta vastuu esinevahinkojen osalta ei koske niitä vahinkoja, jotka koira aiheuttaa toiselle koiralle tai moottoriajoneuvolle.

Reindrifstloven 66 §:n mukaan koiran omistajalla tai haltijalla (*hundeholderen*) on ankara vastuu koiran poroille aiheuttamista vahingoista sekä kuluista ja haitasta, jotka ovat aiheutuneet porojen pelottelusta tai lainvastaisesta ajamisesta laillisen oleskelun tai siirron aikana.

Norjassa koiran omistajan tai haltijan vastuu on siis hyvin yksiselitteistä ja laajaa. Kun koira aiheuttaa vahinkoa, on omistajan se korvattava. Lain sisältö koskien koirien poroille aiheuttamia vahinkoja on hyvin saman sisältöinen kuin Ruotsissa, mutta erilaisia tilanteita etenkin koiran häiritessä poroa on säännelty tarkemmalla tasolla. Etenkin Norjassa koiraan kohdistuva valvontavelvollisuus on kirjoitettu auki huomattavasti tarkemmalla tasolla kuin Suomessa tai Ruotsissa. Tämä auttaa varmasti koiranomistajia omaksumaan koiraan liittyvät velvollisuutensa ja yhdessä ankaran

vastuun säännöksen kanssa ennaltaehkäisee koirien aiheuttamien vahinkojen syntymistä.

7. Lainsäädännön kehittämistarpeet

Korvausperusteita oikeuskäytännössä tarkastellessani ilmi kävi monenlaisia soveltamistilanteita ja ongelmia esimerkiksi valvontavelvollisuuden ja tuottamuskysymysten suhteen. Myös koiriin liittyvien säännösten monimutkainen systematiikka tuntuu epätarkoituksenmukaiselta. Tällaisissa tilanteissa herää kysymys, että olisiko laissa parantamisen varaa?

Oikeusvertailusta saadut tiedot tarjoavat hyvän vertailukohtan suomalaisten lainsäädännöllisten ratkaisujen onnistuneisuuden arvioinnille. Tässä luvussa käsittelen tutkimuskysymykseni lisäkysymystä lainsäädännön ongelmakohtista ja kehittämistarpeista.

7.1 Nykyiset ongelmakohdat

Koirien aiheuttamiin vahinkoihin liittyen nykyisen lainsäädäntömme voidaan nähdä olevan jossain määrin puutteellinen tai vähintäänkin epäsystemaattinen, mikä puolestaan aiheuttaa tulkintavaikeuksia etenkin oikeusjärjestykseen perehtymättömien henkilöiden keskuudessa. Puutteelliseksi lainsäädäntö voidaan nähdä juuri sen puolesta, että vahingonkorvaukseen sovellettavan normin määrittäminen voi olla lakimiehellekin vaikeaa. Kun vahingonkorvaukseen sovelletaan vahingonkorvauslain mukaista tuottamusvastuuta ja tuottamusvastuun toteutuminen edellyttää valvontavastuun laiminlyömistä ja kun valvontavastuun sisältöön liittyvät lainkohdat ovat puolestaan siroteltu ympäri lainsäädäntöä, ei korvausvelvollisuuden toteamista voida pitää ainaakaan yksinkertaisena tehtävänä. Huomioon tulee ottaa myös erilaisissa toiminnoissa sovellettavat huolellisuusstandardit ja toimintaympäristöihin liittyvät erilaiset riskitekijät, mikä vaikeuttaa valvontavastuun laajuuden määrittämistä.

Ainoana ongelmana ei voida pitää lainsäädännön pirstaleisuutta ja siihen läheisesti liittyvää tuottamuksen toteamisen vaikeutta. Kun voimassa on rakennuskaaren ankaran vastuun säännös koirien maatalouseläimille aiheuttamista vahingoista, sekoittaa se tilannetta entisestään. Lakia oikein sovellettaessa tämän lainkohdan tulisi tulla kyseeseen vain silloin, kun tuottamuskyynys ei täyty, mutta oikeus- ja etenkin vakuutusikäytännössä soveltaminen ei ole vaikuttanut olleen niin selkeää.

Suurimpina lainsäädännön puutteina voidaan näkemykseni mukaan pitää juurikin lainsäädännön pirstaleisuutta, tuottamuksen toteamisen vaikeutta ja ankaran vastuun säännöksen olemassaoloa. Käsittelen seuraavana näistä jokaista ja niistä puolestaan aiheutuvia lieveilmiöitä, jotka usein muodostuvat käytännön ongelmiksi.

7.1.1 Sääntelyn pirstaleisuus

Eläinten pitämiseen liittyvää säätelyä on Suomessa ympäri lainsäädäntöä. Etenkin vahingonkorvaukseen ja valvontavelvollisuuteen liittyvät lainkohdat ovat todella hajanaisia, eivätkä yleensä sisällä viittauksia, jotka auttaisivat lain soveltamisessa.⁹⁶ Tällöin asiaan ennalta perehtymättömän on vaikea edes aloittaa valvontavelvollisuuden laajuuden määrittämistä.

Valvontavelvollisuuteen liittyvät säännökset ovat omissa laeissaan riippuen toimintaympäristöstä. Järjestyslain koirakurisäännös kuvaa valvontavelvollisuutta julkisella paikalla, metsästysluvun kahdeksas luku valvontavelvollisuutta metsästystilanteissa ja poronhoitolain 42 § valvontavelvollisuutta poronhoitoalueella. Usein toimintaympäristökin ovat päällekkäisiä, sillä koirien aiheuttaessa porovahinkojakin on usein kyse metsästystilanteesta, johon kuitenkin sovelletaan myös porojen pelotteluun liittyviä säännöksiä. Sovellettavan huolellisuusstandardin määrittäminen kuhunkin tilanteeseen on siis monitahoinen ja perehtymistä edellyttävä tehtävä.

Kuten jo toisessa luvussa todettua, kaikkiin koirien aiheuttamiin vahinkoihin ei välttämättä tule sovellettavaksi tuottamusvastuu. Metsästyslain esitöiden mukaan metsästämiseen liittyy aina korostunut huolellisuusvelvoite⁹⁷, ja kun koira tappaa maatalouseläimen, tulee rakennuskaaren 22:7:n mukaan kuolleen eläimen hinnasta korvata vähintään yksi neljäsosa. Tällöin voi aiheuttaa epäselvyyttä se, minkälaista huolellisuusstandardia tulee noudattaa, tai onko tuottamuksen pohtiminen jopa täysin turhaa, jos osa kuolleen eläimen arvosta tulee korvattavaksi vahingon aiheuttaneen eläimen omistajan huolellisuudesta riippumatta. Vastaus tähänkin on luonnollisesti täysin riippuvainen siitä, mikä tai mitkä lait tulevat sovellettavaksi.

⁹⁶ Vrt. Ruotsin *lag om tillsyn över hundar och katter*, jonka ensimmäisessä pykälässä viitataan Ruotsin metsästyslakiin *jaktlagen*, jossa on säännökset riistaa takaa ajavan koiran kiinni ottamisesta.

⁹⁷ Toisaalta KKO 2011:107 näyttäisi lieventävän metsästyksen sovellettavaa huolellisuusstandardia.

Käytännössä sääntelyn pirstaleisuus ja hajautuneisuus on vaikuttanut myös oikeus- ja vakuutusikäntöön. Analysoimistani oikeustapauksista kävi ilmi, että tuomioistuinten on omaksuttu vahingonkorvauslain ja normaalin tuottamusarvioinnin soveltaminen koirien poroille aiheuttamissa vahingoissa, mutta näin ei ole yleisessäkään lainkäytössä aina ollut. Vakuutusyhtiöt puolestaan noudattavat vieläkin rakennuskaarta silloin, kun se heille itselleen sopii, mikä on nähdäkseni yksi suurimmista sääntelyn hajanaisuuden haittapuolista. Kun tarjolla on useita näennäisesti soveltuvia lakeja, valitaan niistä helposti omia, tässä tapauksessa taloudellisia, intressejä palveleva vaihtoehto.

Sääntelyn hajanaisuudesta seuraavaksi ongelmaksi voidaan myös nähdä koiranomistajien epätietoisuus oman valvontavelvollisuutensa laajuudesta. Mikäli esimerkiksi metsästäjät tietäisivät omat velvollisuutensa liittyen koirien pitämiseen ja noudattaisivat niitä, laskisi tämä varmasti koirien aiheuttamien vahinkojen määrää.

7.1.2 Tuottamuksen sisältö ja näyttäminen

Koirien aiheuttamissa vahingoissa vahingonkorvausvelvollisuuden syntymisen lähtökohtana pidetään siis tuottamusvastuuta. Tuottamuksen katsotaan olevan käsillä silloin, kun koiran omistaja tai hoitaja laiminlyö valvontavelvollisuuttaan. Näyttääkseen, että koiran omistaja on vahingonkorvausvelvollinen, tulee vahingonkärsijän osoittaa, että koiranomistaja on toiminut sillä tavalla huolimattomasti, että hän on rikkonut valvontavelvollisuuttaan. Huomionarvoista on, että tätä normaalia todistustaakkaa sovelletaan myös korostuneen huolellisuusvelvoitteen tilanteissa, joskin sovellettava huolellisuusstandardi on tällöin korkeampi.

Toisaalta tuottamusvastuu tarkoittaa sitä, että vahingonaiheuttaja voi vapautua vastuusta näyttämällä toimineensa huolellisesti eli koiran aiheuttamissa vahingoissa noudattaneensa valvontavelvollisuuttaan. Tämä voi olla käytännössä sitä, että koiran näytetään olleen kytkettynä tai suljettuna sisätiloihin asianmukaisesti. Eri asia on, kuinka tämä voidaan luotettavasti näyttää silloin, kun vartiointi on pettänyt ja vahinko aiheutunut.

Kuitenkin esitutkinnan päätösilmoituksia ja vakuutuspäätöksiä tarkastellessa huomattiin, että näissä yhteyksissä pelkkä koiranomistajan ilmoitus siitä, että hän on toiminut huolellisesti, on katsottu riittäväksi näytöksi tuottamuksen puuttumisesta. Kun vakuutus päätöksessä on yksikantaisesti todettu vahingonaiheuttajan lukinnee koiransa häkkiin ja ketjuun suljettujen ovien taakse tai esitutkinnan päätösilmoituksessa ilmoitettu, ettei asiassa ole syytä epäillä, että koira olisi päässyt irti X:n tai kenenkään muunkaan huolimattomuudesta tai tahallisuudesta johtuvasta syystä, voi epäilyksen kohteeksi jäädä, ettei päätös ole perustunut riittävään tutkintaan ja vakaaseen harkintaan.

Tämä ilmiö on erityisen huolestuttava etenkin poliisin päätöksissä. Kun poliisin toiminnan tulisi perustuslain 2.3 §:n mukaan perustua alleviivatusti lakiin, vaarantaa kulmien oikominen tällaisessa yhteydessä oikeusturvan toteutumisen. Vaikka ongelmaa käsitellenkin näin tuottamuksen yhteydessä, ei syynä kuitenkaan ainakaan kokonaan voida pitää lainsäädännön vaikeutta, vaan puutteellisiin esitutkinnan päätösilmoituksiin liittyy usein varmasti myös resurssipulaa ja suoranaista tietämättömyyttä lain sisällöstä. Viimeksi mainittu tosin saattaa liittyä juuri lainsäädäntöön ja tuottamuskonseptin vaikeuteen tällaisissa vahinkotapauksissa. Selvää joka tapauksessa on, että poliisin tulisi olla niin perehtynyt aiheeseen, että se voisi tehdä lainmukaisen päätöksen.

Valvontavelvollisuuden laajuuden ja sisältö muuttuu toimintaympäristöstä, riskitietoisuudesta ja muista vastaavista seikoista riippuen. Se tekee eläinten aiheuttamissa vahingoissa tuottamuksen sisällön määrittämisestä vaikeampaa kuin monissa muissa vahingonkorvaustapauksissa, joissa vahingonaiheuttajan huolimattomuus on yksinkertaisempaa todeta. Tämä onkin varmasti yksi suurimpia syitä sille, miksi monissa muissa oikeusjärjestyksissä koirien aiheuttamissa vahingoissa koiran omistajalla on ankara vastuu.

7.1.3 Vanhentunut ankan vastuun säännös

Rakennuskaaren 22:7:n ankara vastuu koskee siis vahinkoa, jonka koira tai maatalouseläin aiheuttaa tappamalla maatalouseläimen. Vahingonkorvaus tuomitaan kui-

tenkin lainkohtaa sovellettaessa neljäsosan tai puolikkaan suuruisena täydestä korvauksesta riippuen siitä, onko tapettu eläin syömäkelpoinen. Mikäli omistajalla on ollut tuottamus, tulee korvaus tuomita täysimääräisenä.⁹⁸ Lainkohta on säädetty maatalousyhteiskunnan aikana, jolloin yksittäisilläänkin maatalouseläimillä saattoi olla sen omistajan toimeentuloon ratkaiseva merkitys.

Kuten korvauksen määrää käsitellessäni mainitsin, voidaan lainkohtaan nähdä sisältyvän tietty sisällöllinen ristiriita. Säännöksen tarkoituksena on turvata maatalouseläimen omistava vahingonkärsijän oikeus korvaukseen eläimen kuolemasta sen aiheuttajasta riippumatta, mutta korvattavaksi tulee vain murto-osa eläimen arvosta. Taustalla on luultavasti ajatus vahingon jakamisesta vahingonkärsijän ja vahingonaiheuttajan välillä. Tarkoituksenmukaisempaa ja joustavampaa olisi kuitenkin nykyaikaisempi täysi korvaus ja korvauksen sovittelu esimerkiksi kohtuussyiden vuoksi silloin kun sellaisia on olemassa.

Muutoinkin koko rakennuskaaren tarpeellisuus nykyaikana voidaan kyseenalaistaa. Esimerkiksi sen luku ”Miten sikoja saa terhometsään laskea” on toki mielenkiintoinen jäännös oikeushistoriasta, mutta sitä tuskin on sovellettu missään enää pitkään aikaan. Itsessäänhän lain vanhuus ei ole mikään syy sen soveltamatta jättämiselle saati poistamiselle lainsäädännöstä, mutta mikäli sen sääntelemää yhteiskuntaa ei ole siinä muodossa enää olemassa, on mielestäni perusteltua harkita laista luopumista lainsäädännön selkeyttämiseksi ja pelkistämiseksi.

Lainkohdan ongelmallisuus johtuu lähinnä siitä, että se mahdollistaa sen, että korvattavaksi tulee vain murto-osa täydestä korvauksesta. Vahingonkorvauslain lähtökohdانا ollessa täyden korvauksen periaate, tulisi tämänlaisen lainkohdan soveltamiseen suhtautua erittäin varauksellisesti. Etenkin kun porojen pelottelun ehkäisemistä koskevassa lainkohdassa on suora viittaus vahingonkorvauslakiin, mikä tarkoittaa sovellettavaksi tulevan vahingonkorvauslaki ja täyden korvauksen soveltamisesta.

Rakennuskaaren soveltamiseen päätymistä voi olla puoltanut myös vahingonkorvausoikeudellinen väistymisperiaate. Sen mukaan muussa laissa oleva säännös syrjäyttää kaikki vahingonkorvauslain säännökset.⁹⁹ Kuitenkin, jos soveltuvassa erityis-

⁹⁸ *Saxén* 1975, s. 228.

⁹⁹ *Saarnilehto* 2007, s. 30.

laissa on viittaus vahingonkorvauslain soveltamiseen, on tällöin sovellettava vahingonkorvauslakia väistymisperiaatteen estämättä.

Mahdollisuus siitä, että rakennuskaaren pykälä tulee sovellettavaksi aiheuttaa sen, että tietyissä tilanteissa lähtökohtana ei enää pidetäkään täyden korvauksen periaatetta. Ankaran vastuun säännöksen soveltamiseen voidaan helposti päätyä, sillä siinä ei luonnollisesti tarvitse tehdä tuottamusarviota. Se siis tarjoaa helpon, mutta tosin vain näennäisen pakoreitin vaikeasta oikeudellisesta arviosta.

Osakorvaus arvatenkin houkuttelee sitä osapuolta, joka tuottamuskriteerin täytyessä joutuisi korvaamaan vahingon täysimääräisesti. Tämä ei onneksi yleisissä tuomioistuimissa ole huolenaiheena etenäkään, kun ankaran vastuun säännöstä ei koirien aiheuttamissa vahinkotilanteissa ole juurikaan tällä vuosituhannella enää sovellettu. Enemmänkin ongelma painottuu jo aiemmin mainitulla tavalla vakuutusyhtiöihin, jotka vaikuttavat soveltavan ankaran vastuun säännöstä mielellään, ja vieläpä niin että tapettu eläin oletetaan lähtökohtaisesti syömäkelpoiseksi, jotta korvattavaksi tulee vain neljäsosa täydestä arvosta. Tämä toki edellyttää sitä, että tuottamuksen arvioidaan puuttuvan. Aiemmassa alaluvussa mainitsemiini liian hätäisiin tuottamuksen puuttumisen toteamiseen johtaviin arvioihin yhdistettynä vain murto-osan korvaaminen vahingosta aiheuttaa sen, että RK 22:7:n soveltaminen on vakuutusyhtiöille taloudellisesti kannattavaa.

7.2 Lainsäädännön kehittämisideat

Edellisessä alaluvussa käsittelemieni lainsäädännön ongelmakohtien ja niistä seuraavien lain soveltamisvaikeuksien vuoksi koen, että lainsäädännössämme olisi koirien aiheuttamien vahinkojen osalta paljon parannettavaa. Viralliset korvauskäytännöt on koettu vaikeiksi ja toimimattomiksi sekä vakuutusyhtiöiden toteuttamat korvauskäytännöt vaihteleviksi.¹⁰⁰ Näitäkin ongelmia voitaisiin lähteä ratkaisemaan kehittämällä lainsäädäntöä selkeämmäksi ja nyky-yhteiskunnan mukaiseksi.

Suomalaiseen koirien aiheuttamia vahinkoja koskevaa lainsäädäntöä voitaisiin näkemykseni mukaan parantaa kolmella keskeisellä, läheisesti toisiinsa liittyvällä muu-

¹⁰⁰ *Knuuti* 6/2011, s. 6.

toksella. Niitä olisivat koiriin liittyvän lainsäädännön kokoaminen yhdeksi koiralaksi, ankaran vastuun säätäminen koiran omistajalle koiran aiheuttamista vahingoista sekä rakennuskaaren ankaran vastuun pykälästä luopuminen. Muutokset eivät olisi pieniä ja ne edellyttäisivät perustakseen huolellisen lainvalmistelutyön. Ideani pohjautuvat tekemääni oikeusvertailuun ja oikeuskäytäntöä analysoidessani havaitsemiini ongelmatilanteisiin.

7.2.1 ”Koiralaki”

Oikeusvertailuosiossa kävi ilmi, että sekä Norjassa että Ruotsissa on keskitetty koiriin ja Ruotsissa myös kissoihin liittyvät säännökset yhteen ytimekkääseen lakiin. Tällainen lähestymistapa on sääntelyteknisesti selkeä ja jopa maallikon on helppo alkaa sen kautta tutustua koiriin liittyviin oikeudellisiin kysymyksiin. Se ei myöskään sulje pois viittauksia muihin lakeihin tai tietyistä spesifeistä tilanteista säätämistä erityislailla.

Suomessa voitaisiinkin harkita Norjan mallin mukaisen koiralain säätämistä. Siihen voitaisiin koota samalla tavalla säännöksiä koirien kiinnipitamisestä ja valvontavollisuudesta, irtokoirista, koirien pitamisestä ja määrästä, ihmisen oikeuksista ja velvollisuuksista hätä- ja vaaratilanteissa, toimista ongelmallista koiranpitoa vastaan, talteen otettujen koirien uudelleen sijoittamisesta sekä korvaus- ja rikosvastuusta. Koiriin liittyviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin kytkeytyy monia oikeudellisia ongelmia ja ulottuvuuksia. Aihe on sääntelykohteena niin merkittävä, että sitä koskevan keskitetyn lain puuttuminen voidaan jo itsessään katsoa ongelmaksi.

Lain säätäminen selkeyttäisi koiranomistajan oikeuksia ja velvollisuuksia ja sen myötä myös vähentäisi koirista ja niiden pitamisestä aiheutuvia ongelmia. Ongelmaksi kuitenkin voisi muodostua lain päällekkäisyys muiden lakien säännösten kanssa. Tämä voitaisiin ehkäistä ottamalla lakiin viittauksia sen soveltamisen selkeyttämiseksi, kuten Ruotsin *lag om tillsyn över hundar och katter*:issa on tehty esimerkiksi *jaktlag*:iin viittaamalla.

7.2.2 Koiran omistajan ankara vastuu

Suomessa oikeuskäytännön myötä on henkilövahinkojen osalta muodostunut koiran omistajalle ankara vastuu koiran aiheuttamista vahingoista. Myös metsästystilanteissa tulisi soveltaa korostunutta huolellisuusvelvoitetta, jolloin huolellisuusstandardi on korkealla. Nämä seikat yhdistettynä rakennuskaaren ankaran vastuun säännökseen voidaan koiran omistajan vastuun kokonaisuudessaan olevan hyvin tiukasti arvioitavaa ja lähes ankaraa.

Sen takia mielestäni Suomessa voitaisiin harkita sitä, että siirryttäisiin koiran omistajan ankaraan vastuuseen koiran aiheuttamista vahingoista. Oikeustila toki näennäisesti muuttuisi radikaalisti, mutta yksittäisten vahingonkorvausoikeudenkäyntien lopputulos näkemykseni mukaan vain harvoin. Paljon resursseja säästyisi sillä, ettei aina edellytettäisi hankalaa tuottamusarviointia vahingonkorvausvastuun toteamiseksi. Pelkkä oikeudellisen arvioinnin vaikeus ei tietenkään ole peruste sen tekemättä jättämiselle ja vahingonkorvausvastuun automaattiselle toteamiselle. Kuitenkin luvussa viisi oikeuskäytäntöä analysoidessani päädyin siihen, että mitä erilaisimmissa tilanteissa koiran aiheuttaessa vahinkoa, oli tuottamusarvioinnin lopputulema lähes poikkeuksetta se, että koiran omistajalla oli tuottamus. Ne tilanteet, joissa koiran omistajan vastuuta ei voitaisi katsoa kohtuulliseksi, puolestaan voitaisiin torjua vastuusta vapautumis- ja alentamisperusteiden, kuten vahingonkäräjän myötävaikutuksen perusteella.

Oikeusvertailussa kävi ilmi, että Ruotsin ja Norjan vahingonkorvauslait ovat hyvin samankaltaiset kuin Suomessakin. Molemmissa maissa on päädytty säätämään koiralaki ja siinä koiranomistajan ankarasta vastuusta koiran aiheuttamista vahingoista. Tämä osoittaa sen, että kyseisenlaiset lainsäädännölliset valinnat voisivat sopia Suomenkin oikeusjärjestykseen. Lainsäädäntöratkaisu olisi myös aiemmin mainitun DCFR:n esittelemän uusimman eurooppalaisen näkemyksen mukainen.

Ankara vastuu toisi koiralain säätämisen tavoin selkeyttä koiranomistajan velvollisuuksiin. Poronomistajat näkisivät koirien aiheuttamien vahinkojen vähenevän koirien porovapaudella ja sillä, että metsästyksessä pidettäisiin irti vain yhtä koira ker-

rallaan.¹⁰¹ Ankara vastuu antaisi selvän signaalin koiranomistajille ja ohjaisi näiden käyttäytymistä toivottuun suuntaan.

7.2.3 Rakennuskaaren 22:7:n kumoaminen

Mikäli Suomeen tulisi edellisessä luvussa ehdottamani koiranomistajan ankara vastuu koirien aiheuttamista vahingoista, jäisi rakennuskaaren 22:7 tarpeettomaksi koirien aiheuttamien vahinkojen osalta. Vaikka tällaista kaikki koirien aiheuttamat vahingot kattavaa ankaraa vastuuta ei tulisikaan, voitaisiin rakennuskaaren ankaran vastuun säännöksestä luopua vanhentuneena ja jättää kyseisenlaiset vahinkotilanteet korvattavaksi vahingonkorvauslain ja erityislakien mukaisesti. Joka tapauksessa tällöin tulisi huomioida se, että lainkohta koskee myös maatalouseläimen toiselle maatalouseläimelle aiheuttamaa vahinkoa.¹⁰²

Lainkohta on, kuten jo aikaisemmin todettu, nyky-yhteiskunnan tarpeita vastaamaton. Kuten saman lain muut säännökset, se sääntelee yhteiskuntaa, jota ei ole olemassa ja tekee tämän modernille lainsäädännölle epäominaisella kasuistisella tavalla. Sen poistaminen ei jättäisi myöskään minkäänlaista tyhjiötä koirien aiheuttamia vahinkoja koskevaan lainsäädäntöön, vaan näitä tilanteita voitaisiin arvioida yleisten vahingonkorvausoikeudellisten säännösten mukaan.¹⁰³

¹⁰¹ *ibid.*

¹⁰² Tällaisen sääntelyn tarve tulisi arvioida tietenkin erikseen. Mikäli koettaisiin, että vahingonkorvauslaki ei riitä kyseisenlaisten tilanteiden säätelymiseksi, voitaisiin rakennuskaaren säädös jättää voimaan tai säätää uusi laki kattamaan maatalouseläimiä koskevat tilanteet.

¹⁰³ Ks. *Virtanen* 2011, s. 103.

8. Johtopäätökset

Tutkielmani oli siis tarkoitus vastata kysymyksiin siitä, minkälainen on koirien aiheuttamien vahinkojen korvaamisen säädöspohja ja korvauskäytäntö tuomioistuimissa ja vakuutusyhtiöissä. Lisäkysymyksenä käsittelin, että mitä ongelmia liittyy tämänhetkiseen koirien aiheuttamiin vahinkoihin liittyvään lainsäädäntöön ja miten tätä lainsäädäntöä voitaisiin kehittää. Koska tutkimuskysymykseni on moniosainen ja sisältää myös lisäkysymyksen, pidän mielekkäänä käsitellä johtopäätöksetkin alakohdittain suurin piirtein mukaillen sitä järjestystä, missä asiat esiintyvät tutkielmasani. Lainsäädännön ja korvauskäytännön erittely on kysymyksen luonteesta johtuen kokoavan luonteista ja varsinaiset johtopäätökset ja oma pohdintani kohdistuvatkin lainsäädännön ongelmakohtiin ja kehittämisehdotuksiin. Lopuksi pyrkimyksenäni on yhdistellä näistä alakohdista heränneet ajatukset mahdollisimman informatiiviseksi yhteenvedoksi tutkielmani johtopäätöksistä.

8.1 Säädöspohja

Mikäli kysymykseen siitä, minkälainen on säädöspohja koirien aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen liittyen, tulisi vastata yhdellä sanalla, olisi vastaus ”rikkonainen”. Aiheeseen liittyvät säädökset ovat suhteessa toisiinsa kaikkea muuta kuin yhteisiä ja koottuja. Toisaalta, kuten tutkielmassa näiden säädöksien läpi käymisen jälkeen huomattiin, niiden soveltaminen on selkeää. Se, että soveltaminen on selkeää lukemattomien tuntien perehtymisen jälkeen, ei tee laista itsessään selkeää, vaan pikemminkin osoittaa sen, että siinä on runsaasti parantamisen varaa.

Koirien aiheuttamia vahinkoja korvataan siis pääasiassa vahingonkorvauslain, poronhoitolain ja rakennuskaaren perusteella. Näiden kolmen keskinäinen suhde koiran aiheuttaessa porolle vahinkoa on selkeä. Tilanteeseen sovelletaan erityislakina poronhoitolakia. Poronhoitolain 42 §:n perusteella porojen pelottelusta aiheutuneisiin vahinkoihin sovelletaan vahingonkorvauslakia. Rakennuskaari puolestaan voi tulla sovellettavaksi siinä tilanteessa, kun vahingon aiheuttaja ei ole toiminut tuottamuk-

sellisesti. RK 22:7:n perusteella vahinko tulee korvattavaksi tuottamuksesta riippumatta puolesta tai neljäsosa arvostaan.

Tuottamus edellyttää valvontavelvollisuuden rikkomista. Valvontavelvollisuuteen liittyviä säädöksiä on ainakin järjestyslaissa, metsästyslaissa, rakennuskaareissa ja poronhoitolaissa. Valvontavelvollisuus vaihtelee siis tilanteen ja toimintaympäristön mukaan.

Edellä kuvaamani lainsäädännölliset ratkaisut voitaisiin nähdä lainsäätäjän tahtona eritellä laissa erilaisia tuottamusstandardeja eri tilanteisiin sovellettaviksi. Tämä olisi sinänsä hienostunut tapa säädellä vahingonkorvausvastuun rajoja, mutta nykyisillä valvontavastuuta kuvaavilla säännöksillä se ei ole toimiva. Valvontavelvollisuuden sisältö jää useimmissa tapauksissa abstraktiksi. Koiriin liittyvät säännökset ovat ikään kuin sivulausemaisesti tuotu jokaiseen lakiin miettimättä sen enempää kokonaisuutta tai suhdetta muihin lakeihin. Sen takia olenkin itse taipuvainen ajattelemaan, että tapa, jolla koirien aiheuttamista vahingoista on Suomessa säädetty, ei ole erityisen suunnitelmallisuuden ja pitkällisen harkinnan tulosta.

Osa koirien aiheuttamista vahinkotilanteista kuuluu korostuneen huolellisuusvelvoitteen alueeseen. Tärkeä huomio oikeudellista ratkaisutoimintaa silmällä pitäen on se, ettei korostunut huolellisuusvelvoite vaikuta todistustaakkaa kääntävästi. Todistustaakan kääntyminen on ollut monien tahojen yleisenä käsityksenä korostuneen huolellisuusvelvoitteen tapauksissa. Hahdon tavoin olen itsekin Korkeimman oikeuden korostuneen huolellisuusvelvoitteen alaan koskeviin ratkaisuihin tutustuttuani sillä kannalla, ettei kyse ole kuin tavallista korkeammasta huolellisuusstandardista tuottamusta arvioitaessa.

8.2 Korvauskäytäntö

Tutkielman edetessä olen tullut yhä vahvempaan käsitykseen siitä, että nykyinen oikeustila on selkeä, mutta tästä ei ole kiittäminen lainsäädäntöä vaan pikemminkin oikeuskäytäntöä ja asiantuntevia lain soveltajia. Kaikki lain soveltajat eivät kuitenkaan ole asiantuntevia ainakaan edellisessä virkkeessä tarkoittamallani tavalla. Heillä tarkoitan vakuutuskesittelijöitä ja poliiseja. Kyse ei kuitenkaan ole ainakaan pelkästä

osaamattomuudesta, vaan virheelliseen lain soveltamiseen voi liittyä työnantajan intressit. Myöskään asenteiden vaikutusta ratkaisuihin ei voida kiistää. Asenteet ymmärrettävästi vaihtelevat riippuen vahingon kohteesta siinä mielessä onko kyseessä henkilövahinko vai esinevahinko, mutta myös sen osalta minkälainen esinevahinko on kyseessä tai mahdollisesti jopa sen suhteen kenen omistama vahingoittunut esine on ollut.

Tilanne on siis hyvä sen osalta, että yleisissä tuomioistuimissa koirien poroille aiheuttamiin vahinkoihin on sovellettu tällä vuosituhannella vahingonkorvauslakia. Niiltä lain soveltajilta, joilla on oikeustieteellinen tutkinto, ei ole syytä muuta odottaakaan, sillä laki on tilanteissa aiemmassa alaluvussa mainitulla tavalla hajanaisuudesta huolimatta selkeä. Mahdollisuus rakennuskaaren tai muiden lakien soveltamisesta vahingonkorvauslain sijasta ei ole juurikaan tullut esille tuomioistuinten ratkaisuisissa.

Muille kuin lakimiehille tilanne voi kuitenkin olla huomattavasti vaikeampi. Laki tarjoaa mahdollisuuden erehtyä, joten erehdyksiä sattuu. Rakennuskaaren ankaran vastuun säännöksen olemassaolo on omiaan sekoittamaan maallikkolainsoveltajien ratkaisutoimintaa.

Vakuutusyhtiöiden tapauksessa virheellisen lain soveltamisen kannustimena voidaan aiemmin mainitulla tavalla nähdä taloudellisen edun tavoittelu. Mitä vähemmän yhtiöiden täytyy maksaa korvauksia, sitä tuottoisampaa niiden toiminta on. RK 22:7 soveltamisen perusteeksi voidaan ottaa epäuskottavakin tapahtumainkuvaus tuottamuksen puuttumisen toteamiseksi, jolloin ratkaisu on näennäisesti myös oikea.

Toisaalta asiaa voidaan ajatella myös vakuutusyhtiön kannalta. Ei olisi heidän puoleltaan kannattavaa lähteä kiistämään tapahtumainkuvausta, vaikka se olisi kuinka epäuskottava. Kiistäminen tarkoittaisi vain oikeudellisen arvion monimutkaistumista ja taloudellisen edun menettämistä. Oma asiansa on tällaisen menettelyn eettiset ulottuvuudet, joita en oikeustieteellisessä tutkielmassa lähde erittelemään. Vakuutus-käsittelijän rooliin lain soveltajana liittyy muitakin mielenkiintoisia kysymyksiä, mutta en paneudu niihin sen enempää kuin olen tässä tutkielmassa tehnyt, sillä aiheesta saisi kirjoitettua laajuutensa puolesta vaikka toisen kokonaisen tutkielman.

Myös poliisien yksioikoiset toteamukset tuottamuksen puuttumisesta voivat selittyä resurssipulalla ja osaamattomuudella. Tässä yhteydessä näkisin kuitenkin huolestuttavimmaksi syyksi asenneongelmat, joita on siis poliisinkin taholta tietyillä viranhaltijoilla myönnetty olevan. Lain soveltaminen henkilökohtaisten asenteiden perusteella voidaan katsoa mielivallaksi, eikä sellaiselle ole sijaa oikeusvaltiossa.¹⁰⁴

Koirien poroille aiheuttamia vahinkoja koskevissa oikeudenkäynneissäkin on tosin sovellettu lakia virheellisesti. Kuten aiemmin on todettu, usein nämä vahinkotilanteet käsitellään adheesioprosessissa rikosasian oikeudenkäynnin yhteydessä. Vahingonkorvausoikeudellisen ja rikosoikeudellisen tuottamuksen erot sekä korvausasian suhde rikosasian menestymiseen ovat toisinaan olleet epäselviä myös kärjätuomareille. Se, että korvausasia on automaattisesti hylätty syytteen tultua hylätyksi, voidaan katsoa puhtaasti tuomarin virheeksi. ROL 3:8 on korvausvaatimuksen käsittelyn suhteen selvä: se voidaan käsitellä, vaikka syyte hylättäisiinkin. Tällaiset virheet oikeudenkäynneissä ovat kuitenkin ainakin nykyään harvinaisia.

8.3 Lainsäädännön ongelmakohdat ja parannusehdotukset

Vaikka käsittelinkin useita lainsäädäntöön liittyviä ongelmakohtia, oikeastaan vain yksi niistä kaipaa mielestäni muutosta akuutisti. Tämä on rakennuskaaren ankaran vastuun säännös. Lainkohta on vanhentuneena tarpeeton, mutta kuten tutkielmassa on jo moneen otteeseen todettu, myös haitallinen, sillä se sekoittaa muuten verraten selkeää lain soveltamistilannetta. Sen alaan kuuluviin tilanteisiin voitaisiin kumoamisen jälkeen soveltaa vahingonkorvauslakia ja lakien esitöistä johdettua korostunutta huolellisuusvelvoitetta.

Rakennuskaari kokonaisuutena sääntelee sellaisia tilanteita, joita ei joko nyky-yhteiskunnassa enää käytännössä ilmene tai tilanteita, joista on säädetty tuoreemmissa laeissa. Muut lain luvut säätävät muun muassa siitä, miten humalisto on istutettava ja kunnossa pidettävä, miten sikoja saa terhometsään laskea ja mitä tulee tehdä mehiläisille, jotka ovat lentäneet vieraaseen metsään. En tutkielmassani perehtynyt siihen

¹⁰⁴ Poliisin tekemä päätös ei suoranaisesti kohdistu vahingonkorvausasiaan, mutta johtuen siitä, että usein korvausasia on asianomistajalle helpointa, edullisinta ja riskittömintä käsitellä adheesioprosessissa, voidaan poliisin päätöstä esitutkinnan lopettamisesta katsoa asianomaisen tosiasialliseen mahdollisuuteen saada vahingonkorvausta vaikuttavaksi.

onko rakennuskaareissa muita säännöksiä, joita sovellettaisiin vielä joissain yhteyksissä näin 2000-luvulla. Sääntelykohteiden perusteella olettaisin, ettei ole. Koko lain tarpeellisuus voidaan siis perustellusti kyseenalaistaa.

On mahdotonta sanoa, miten lainkohdan kumoaminen tulisi vaikuttamaan vakuutusyhtiöiden oikeudelliseen arvioon koirien poroille aiheuttamissa vahinkotilanteissa. Vaarana on se, että tuottamuksen puuttuminen todettaisiin samalla tavoin kuin aikaisemmin ja vahingot jäisivät vakuutusyhtiöiltä korvaamatta kokonaan. Kuitenkaan lainsäädäntöä kehittäessä ei voida lähteä siitä, että miten lakia virheellisesti soveltavat tahot saataisiin toimimaan vähemmän virheellisesti. Pikemminkin tulisi varmistaa se, että myös nämä tahot noudattaisivat lakia ja soveltaisivat sitä oikein. Pitäisin joka tapauksessa täysin mahdollisena sitä, että rakennuskaaren säännöksen kumoaminen voisi olla riittävä sysäys vakuutusyhtiöille oikean lain soveltamiseksi.

Toisena, toki vaikeammin toteutettavana kehittämiskohteena näkisin lainsäädännön pirstaleisuuden koiriin liittyvän lainsäädännön ja etenkin valvontavelvollisuuden laajuutta määrittävien säännösten suhteen. Säädöspohjaan liittyvissä johtopäätöksissäni jo totesin näiden lainkohtien vaikuttavan säädetyin ilman erityistä suunnitelmaa niiden muodostamasta kokonaisuudesta ja suhteesta toisiinsa. Kyseinenkin kokonaisuus voisi kaivata uudistusta, mutta toisaalta uudistus vaatisi niin paljon resursseja ja muutoksia niin moneen eri lakiin, etten pidä realistisena että sellaiseen ryhdyttäisiin ainakaan lähiaikoina.

Pitäisin verraten helppona ja loogisena muutoksen keinona siis kompaktin koiralain säätämistä ja ankaran vastuun säännöksen sisällyttämistä siihen. Muutos nykyiseen oikeustilaan olisi näennäisesti suuri, mutta kuten sanottua, ajattelen, ettei kyseinen muutos vaikuttaisi tosiasiallisesti loppujen lopuksi kovinkaan monen oikeudenkäynnin lopputulokseen. Useimmiten koiran aiheuttaessa vahinkoa etenkin muille eläimille (ja poikkeuksetta ihmisille), on vahingon katsottu olevan tuottamuksellisesti aiheutettu. Toki pitäen silmällä prejudikaattia KKO 2011:107 ei oikeuskäytäntö ainakaan täysin nojaa ankaran vastuun suuntaan, mutta kyseisen tapauksen olosuhteet ovat harvinaiset ja käsillä ollut vahinkoriski niin pieni, ettei sitä voida pitää perustapauksena koiran aiheuttamasta vahingosta.

Mahdollisuutena toki voitaisiin pitää myös sitä, että ankara vastuu kohdistuisi vain koirien ihmisille ja muille eläimille aiheuttamiin vahinkoihin. Tällaisten vahinkojen vahinkoriski voidaan katsoa olevan korkeampi kuin muiden esinevahinkojen, joten niihin kohdistuvaa ankaraa vastuuta ei voitaisi pitää mielestäni kohtuuttomana. Lisäksi se ei sulkisi pois vahingonkorvausvelvollisuutta KKO 2011:107 kaltaisissa harvinaisemmissa koiran aiheuttamissa esinevahingoissa.

Käytännössä koiralaista voitaisiin tehdä samankaltainen kuin Ruotsin *lag om tillsyn över hundar och katter*:ista. Kyseisessä laissa on vain yhdeksän pykälää ja niissä on säädetty valvontavastuusta, koiran kiinniottamisesta, oikeudesta tappaa vaaraa aiheuttava koira, sekä koiran aiheuttaman vahingon korvaamisesta. Lain ei tulisi olla tyhjentävä, vaan se voisi mahdollistaa viittaukset muualle lakiin ja erityislaeissa voitaisiin vieläkin säätää omista koiriin liittyvistä asioistaan. Tärkeintä olisi, että laissa olisi säädetty ankarasta vastuusta ja yleisesti koiriin kohdistuvasta valvontavelvollisuudesta.

Tämä muutos ei mielestäni kuitenkaan ole kiireellinen, sillä valvontavelvollisuutta koskevaa lainsäädäntöä voidaan pitää kaikesta huolimatta riittävän toimivana. Yleisessä lainkäytössä pirstaleisuuden ei voi nähdä juurikaan tuottaneen ongelmia. Tässäkin puutteellisuudessa ongelmat kohdistuvat lakimieskunnan ulkopuolelle, jossa toimijoilla voi olla suuriakin ongelmia hahmottaa lain sisältöä ja sitä minkälaiseksi heidän velvollisuutensa kussakin tilanteessa muodostuvat. Mikäli yleiset oikeudet ja velvollisuudet liittyen koiran omistamiseen ja käyttämiseen olisivat selvät, tarvitsisi näitä vahingonkorvausasioita käsitellä tuomioistuimissa harvemmin. Vahingonaiheuttaja, joka tiedostaa vahingonkorvausvelvollisuutensa korvaisi vahingon ilman tuomioistuimen päätöstäkin etenkin säästyessään samalla oikeudenkäyntikulujen korvaamiselta.

8.4 Loppusanat

Vaikka tutkielmastani jää helposti hyvin kriittinen kuva nykyisestä oikeustilasta liittyen koirien aiheuttamiin vahinkoihin, on tilanne mielestäni suurilta osin tyydyttävä. Korvauskäytäntö on johdonmukaista ja toimivaa siellä, missä sen on tärkeintä sellaista olla, eli yleisissä tuomioistuimissa. Se, että korvausperusteet on koettu epäjoh-

donmukaisiksi, johtunee pitkälti vakuutusyhtiöiden käytännöistä. En kuitenkaan sulje pois sitä, että tutkielmassa todetusta linjasta poikkeavia päätöksiä olisi tullut yleisistäkin tuomioistuimista. Pyrkimykseni oli löytää kaikki aiheeseen liittyvät päätökset ja käytettävissäni olleista päätöksistä kaikki noudattivat samaa linjaa. Vakuutusyhtiöiden päätöksiä olisi ollut hyödyllistä saada analysoitavaksi useampia, mutta vakuutusyhtiöt eivät ymmärrettävistä syistä näitä asiakkaiden tietoja sisältäviä asiakirjoja voi luovuttaa.

Johdannossa mainitsemani suomalaisen oikeuskirjallisuuden vähyys aiheesta aiheutti haasteita tutkielman tekemiseen. Kun eläimeen kohdistuvaa valvontavelvollisuutta ei ole määritelty laissa, voisivat oikeustieteilijät yrittää auttaa velvollisuuksien rajojen täsmentämisessä. Vilja Hahtoa lukuun ottamatta aihe ei ole kuitenkaan juurikaan kiinnostanut oikeustieteilijöitä. Aiheesta tehty tutkimus voisi ensinnäkin selventää valvontavelvollisuuden sisältöä nykyisenkin lainsäädännön pohjalta, mutta myös luoda muutospainetta lainsäätäjän suuntaan.

Tutkielmani päämääränä oli tutkia nimenomaan lainsäädännön ongelmakohtia ja kehittämistarpeita ja tällaisia löysinkin. Kuten aiemmassa alaluvussa totesin, ei suurin osa näistä ongelmista ole sellaisia, että niihin pitäisi kiireellisesti puuttua, mutta parantamisen varaa löytyy näkemykseni mukaan useassakin kohdassa. Toivoisinkin, että lainsäätäjä tulisi näihin epäkohtiin jossain vaiheessa puuttumaan.